

ΘΕΛΞΙΝΟΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥΣ

Εἰς τὸ ἱερόν μνημόσυνον τοῦ αἰοδίμου πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου
Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, συντεθείς τε καὶ ἐκφωνηθείς ἐν
τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ τῇ Κυριακῇ τοῦ ἀντιπάσχα τῇ
ἰδ' Ἀπριλίου ὑπὸ τοῦ ἱεροδιδασκάλου Καλλινίκου Θωμάδου.

« Μνημόνευετὶ τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν
κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὄντες, ἀναθεωροῦντες τὴν ἑκδοσιν τῆς
ἀναστροφῆς, μμετῆσα τὴν πίστιν.» (πρὸς Ἑβρ. ΙΓ'. 7.)

(Συνέχεια καὶ τέλος, ὄρα Φυλ. ΚΑ'.)

§. 1. « Τοὺς δοξάζσαντάς με δοξάσω » (Α'. Βασιλ. Β'. 32). Ἐχει μὲν
ἡ τῆς ἀρετῆς κατόρθωσις ἐν αὐτῇ αὐτῆς τῇ ἐργασίᾳ ἀναλόγους τὰς ἀμοιβὰς,
οἷον τὴν ἀγαθὴν, φέρε, συμμικαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις
τοῦ Θεοῦ, προάγουσα καὶ ἀκολουθοῦσα τὸν ἐργάτην τοῦ ἀγαθοῦ, ἐπιδραβεύει
ἀφθόνως τὰς δωρεάς, προπαρασκευάζουσα κατὰ λόγον προγνώσεως καὶ προο-
ρισμοῦ τὸν ἐκλεκτὸν αὐτῆς, συνεργεῦσα αὐτῷ, καὶ τέλος δικαιοῦσα αὐτὸν
καὶ δοξάζουσα ὡς πόσας καὶ ποίας πλουσίας δωρεάς, σωματικὰς τε καὶ πνευ-
ματικὰς, προεξέχεεν ἀφθόνως ἡ θεία χάρις εἰς τὸ σκεῦος τοῦτο τῆς ἐκλογῆς,
τὸν θαυμασίον Οἰκονόμον, οἷον ἀρραδῶνά τινα τῶν εἰς ἔπειτα ἀποκειμένων
στεφάνων! Τὸ γενέσθαι καλῶς καὶ τραφῆναι καλῶς ὑπάρχει ἀναντιρρήτως
τὸ πρῶτιστον καὶ κράτιστον τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν, καὶ τούτων ἡζιώθη

θεόθεν, ὡς εἴρηται, ὁ κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἔννοιαν ἀληθῶς εὐγενὴς ἱερεὺς Κωνσταντῖνος· κάλλος σώματος, καὶ βῶμη πρὸς τοὺς πόνους ἀνθεκτικὴ, καὶ ὑγίεια ἀπερίτρεπτος, καὶ ἡ ἐνεργὸς δύναμις τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ, πολὺ δὲ πλεον τὰ τῆς ψυχῆς, οἷον μνήμη, καὶ κρίσις, καὶ φαντασία, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ πνεύματος δυνάμεις, ἐδαφιλεύθησαν εἰς αὐτὸν πλουσιοπάρχως, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν πολλῶν, ὑπὸ τῆς προνοίας τῆς πρό-
 ῥωθεν κροκαταβαλλούσης τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ἀφορμάς· καθ' ὅσον δὲ οὗτος μετεχειρίζετο ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, κατὰ τοσοῦτον ἐπεχορηγοῦντο αὐτῷ ἱκανότητες τελειότεραι· ἡ αὐτῆ χάρις προσήγετο αὐτῷ τοὺς ἀρίστους καὶ πιστοτάτους τῶν φίλων· διότι καὶ τίς παρὰ τὸν Οἰκονόμον φίλτερος εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους; τίς παρὰ τὸν Οἰκονόμον περὶ τὰ τῆς φιλίας καθήκοντα ἀκριβέστερος; τίς ἐν ταῖς συνανα-
 στροφαῖς χαριέστερος καὶ διδακτικώτερος; τίς ἐν ταῖς τοῦ πλησίον ἀνάγκαις προθυμώτερος καὶ φιλανθρωπότερος, καὶ συνεργὸς ἢ σύμβουλος συνετώτερος καὶ πολυπειρότερος; διὸ καὶ τοσαύτην ἐπεσπάσατο τὴν ἀγάπην ἀπάντων διὰ τὴν πρὸς πάντας ἀγάπην, ὅσον καὶ τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν σοφίαν, καὶ τὸ σέβας διὰ τὴν ἀρετὴν. Εἰ δὲ τίς ὄνησις καὶ παρὰ τῶν ἐγκοσμίων τιμῶν εἰς προσθήκην δόξης ἀνθρώπου θνητοῦ, καὶ ταύτης ἡ βραβεύουσα χάρις ἐκ περιουσίας εἰς τὸν εὐκλεῆ Οἰκονόμον προσημνηστύσατο. Βασιλεῖς καὶ βασι-
 λισσαί, δυνάσται καὶ κραταῖοι τῆς γῆς, καὶ συστήματα σοφῶν, καὶ ἀκαδη-
 μίαι καὶ πανεπιστήμια τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀξίαν περιφανῶς ἐτίμησαν, οἷον ἀνθαμιλλώμενοι, τίς περὶ τὰς ἐνδείξεις τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπολήψεως φανῆσαι τοῦ ἄλλου φιλοτιμότερος. Ἐντεῦθεν ταξισρχίαι, καὶ παράσημα, καὶ δῶρα τιμαλφῆ, καὶ στολαὶ χρυσοπάστοι, καὶ διπλώματα βασιλικὰ, καὶ ἐπιστη-
 μονικὰ, τοσαῦτα δόξης ἐγκοσμίου ἐρείπια, σεσωρευμένα σήμερον περὶ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ἐξελέγχοντα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου τὴν ματαιότητα. Ἄλλ' ἐμέλλε ποτε ἵνα μὲν κατωτέρα τῶν ἐξωτερικῶν βραβευτῶν καὶ ἡ κοινὴ τῶν Χριστιανῶν μήτηρ, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία; οὐδαμῶς! ἀλλ' αὐτὴ πρῶτη τιμήσασα τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀπένειμεν αὐτῷ τὰ μέγιστα τῶν εἰς πρεσβύτερον ἠκόντων ἀξιωμάτων, ἐπίτιμον αὐτῆς μέγαν Οἰκονόμον ἀναγορεύσασα, καὶ καθολικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας Ἰεροκῆρυκα, καὶ ἔξαρχον Πα-
 τριαρχικόν. Ἐπὶ τούτοις ἡ μυριόγλωσσος φήμη, τὴν ἐνδοξον ὑστεροφημίαν τοῦ ἀνδρὸς προλαμβάνουσα, περισσάλπιζε τὸ τοῦ Οἰκονόμου ὄνομα πανταχοῦ τῆς πεφωτισμένης γῆς, πληροῦσα τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπαίνων καὶ βίβλους, καὶ ἐφημερίδας, καὶ πᾶσαν ἀκοήν, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐπαινουμένου τὰ ὅσα πολλὰ-
 κίς περιουλοῦσα, ἀντὶ τύφου καὶ οἰήσεως (ὅποια συνήθως φέρει εἰς ἀνθρώπους κουφόνους καὶ ματαιόφρονας) ἐταπείνου αὐτὸν καὶ ὑπέκαμπεν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου τῆς δόξης Θεοῦ. Ὅποια δὲ καὶ ἡ δόξα ἦν ἐπεφύλατταν εἰς αὐτὸν,

ἐτι ζῶντα, ἡ συνεργούσα τῆς χάριτος δύναμις! ἔζησε καὶ ἐμακρηνήμερευσεν ἐπὶ γῆς, καὶ εἶδε τὰς ἀγαθὰς ἐκβάσεις τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ· εἶδε τὰς εὐ-
 λογίας τοῦ Θεοῦ ἐπισκιαζούσας τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἀγωνίσματα, εἶδε περὶ τὴν πατριαρχικὴν αὐτοῦ τράπεζαν τέκνα καὶ τέκνα τέκνων « ὡς νεό-
 φυτα ἐλατῶν (ψαλμ. ρκζ. Η΄.) καὶ στελέχη φοινίκων » (Σοφ. Σειρ. Ν΄. 14). φέροντα κλάδους ἀγαθουργίας· ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ πρὸ τούτων εἶδε τοὺς ἱε-
 ροὺς πόθους ἐκπληρουμένους· τὴν πίστιν στερεομένην, τὴν ἐκκλησίαν λαμ-
 πρυνομένην, τὴν ξενοφοροσύνην κατὰ μικρὸν ὑποχωροῦσαν, καὶ ὡσπερ νέφος, παρερχομένην τὸν ἔρωτα τῶν πατρῶων ἐν ταῖς τῶν ὁμογενῶν ψυχαῖς ἀνα-
 πτόμενον, τὴν σοφίαν ὀρθοδοῦσαν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὑπὲρ ἧς καὶ ἐκπνέων διενοεῖτο καὶ διελέγετο, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναλαμβάνουσαν, κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τυπωθέντα ὑπογραμμὸν « οὕτως ἐν γενεῇ αὐτοῦ ἐδο-
 ξάσθη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται » (Σοφ. Σειρ. νδ. 12). Ἐνός μόνου πόθου οὐκ ἐπέζησεν ἰδεῖν τὴν ἐκβασιν, οὐκ ἐφθασε, λέγω, ἰδεῖν πλήρη τὴν ἐκτύπωσιν τῶν Ἀμφιλοχείων τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ἦν ἐκ πολλοῦ ἐφιλοτιμεῖτο δωροφορῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔμεινε τὸ ἔργον ἡμιτελές, ὡς συνήθως μένουσιν ἡμιτελεῖς οἱ σκοποὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο οὐκ ἀνακαλύπτετε, ἀδελφοί, νέαν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ χά-
 ριν καὶ δόξαν; ἀπέθανεν ἐνηγκαλισμένος τὸν Θεῖον Φώτιον ὁ Φωτιακώτατος, ἄλλως εἰπεῖν, ἐνηγκαλισμένος τὴν ὀρθοδοξίαν, ἧς ὑπῆρξεν ἐκεῖνος τὸ θεοτύ-
 πωτον ἔμβλημα. Ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐκδοθήσεται πάντως εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου τὸ πλήρες ἐγκοσμίων καὶ οὐρανίων θεωρημάτων ἀθάνατον σύγ-
 γραμμα τοῦ Θεοῦ πατρὸς, μέρος μὲν ἐκ τῆς γῆς δωροφορηθὲν, μέρος δὲ ἐκ τῆς αἰωνιότητος· οὕτως ἐδόξασεν, ἀγαπητοί, ὁ Θεὸς τὸν ἀντιδοξάσαντα αὐτὸν ἱερόν αὐτοῦ θεράποντα. Ἀλλὰ διὰ τί μικρολογῶ περὶ τὰ βραβεῖα τῆς χάριτος, ἅτινα παρηκολούθησαν τὴν πίστιν καὶ τὴν φερεπονίαν τοῦ Οἰκονόμου, καὶ οὐ λέγω ἐτέρου εἶδους δόξαν, παραπλὴν θειοτέραν, ἣτις ἐπι-
 φυλάττεται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος; Πάν-
 τως, εἴπερ ὠμίλου ἐκτὸς τοῦ εὐαγοῦς τούτου περιδύλου, διαλεγόμενος πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, καὶ μὴ πρὸς ἀκροατήριον ὅπως πνευματικόν, ἔμαλλον πα-
 ρασιωπήσειν τὴν δόξαν ἐκείνων, ἀρκούμενος τοῖς ρηθεῖσιν· ἀλλ' ἡμεῖς, ἔχον-
 τεσ ὅσα εἰς ἀκοήν πίστεως, δύνασθε μόνον κατανοῆσαι ὅτι ὁ ἐνδοξότερος στέφανος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν ὁ στέφανος ὁ ἐξ ἀκανθῶν. Ἐχά-
 ρησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου χαρὰν ἀνεκλάλητον, ὅτε τὸ πονηρὸν τῶν Ἰου-
 δαίων συνέδριον προσκαλεσάμενοι αὐτοὺς καὶ μαστιγώσαντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ· « Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆ-
 ναι » (Πράξ. Ἀποσ. Ε΄. 41)· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ οὐράνιος σωτὴρ καὶ διδάσκαλος,

οὐχὶ διὰ τοῦ μακαρισμοῦ τῶν ὀνειδισζομένων, ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐπεσφραγί-
 γιζε τοὺς ἑννέα εὐαγγελικοὺς αὐτοῦ μακαρισμούς; « Μακάριοί ἐστε, ὅταν
 ἀνειδίτωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν,
 ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ ». (Ματθ. ε. 11). Τί δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς ὁ
 μακάριος Οἰκονόμος; οὐχὶ καὶ αὐτὸς ὑπεδέξατο χαίρων τὰ πεπωρωμένα
 βέλη τῶν ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν τῆς διαβολῆς καὶ συκοφαντίας, ὅσα κατὰ
 καιροὺς κοσκινηδὸν ἐπαρῆκε κατὰ τῆς στεφανηφόρου αὐτοῦ κεφαλῆς τὸ με-
 σάκαλον πνεῦμα, καὶ ὁ τῶν καλῶν ἀνέραστος φθόνος, διαποτόμενος ἐπὶ τῇ
 κατὰ πάντα εὐδοκίμῃ τοῦ θαυμαστοῦ διδασκάλου τῆς πίστεως; εἶπον καὶ
 κατ' αὐτοῦ οἱ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς διχοστασίας θηρεύοντες, « μὴ φεισώ-
 μεθα τῆς ὁσιότητος αὐτοῦ, μηδὲ ἐντραπώμεν πολιᾶς πρεσβύτου πολυχρονίου ».
 (Σοφ. Σειρ. Β'. 10) καὶ ἔσχεν ἄρα καὶ οὗτος, ὡς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὡς ὁ Παῦλος
 καὶ Σεμεὶ καταρώμενον (Β. Βασιλ. ις'. 10) καὶ σκόλοπα μοχθηρὸν καὶ ἀγ-
 γελον Σατάν κολαφίζοντα καὶ ταῖς ὕβρεσι πλύνοντα καὶ διαβρῆγνύμενον
 ταῖς κατ' αὐτοῦ φωνασκίαις· καὶ ὁμως, ἐν τῷ παρενοχλεῖσθαι, οὔτε ἀντελοι-
 δόρει, οὔτε ἠπειλεῖ, ἀλλ' ἠνείχετο καὶ ἡδέως ἔφερε, τοῦτο δόξαν ἠγούμενος,
 τοῦτο στέφανον καυχήσεως, τὸ συνασπίζεσθαι μετὰ τῶν πατέρων καὶ ὑπὲρ
 τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἤδη πορεύεται καὶ αὐτὸς χαίρων ἀπὸ προσώ-
 που τοῦ συνεδρίου τῶν πονηρευομένων, ἐξέρχεται δὲ καὶ ἐξω τῆς παρεμβο-
 λῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φέρων ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χρι-
 στοῦ, ὡς φωτοειδῶν ἀκτίνων διάδημα. Ἄλλ' ἡ ὑπερτάτη δόξα τῶν φίλων
 τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὁπτανόμενος αὐτοῖς τρόπῳ ἀρρήτου
 « ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκείνος ἐστὶν ὁ ἀγαπῶν με, »
 ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐ-
 τὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν » (Ἰωάν. ΙΔ'. 21). Ἄρά γε, ἀδελφοί, ἐν
 τῇ ὥρᾳ καὶ τῇ κλίνῃ τοῦ θανάτου, ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων καὶ φρι-
 κτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ὁπότε τὸ θεορῆμον στόμα τοῦ ἱεροκήρυκος
 διὰ παντὸς ἀπεκλείετο, καὶ τῶν ὀμμάτων οἱ λύχνοι ἐσβέννυντο, οὐκ ἐνε-
 φανίσθη καὶ εἰς τοῦτον τὸν πιστὸν αὐτοῦ λάτρην ὁ οὐράνιος τῶν πιστῶν
 ἀγωνοθέτης, καὶ οὐκ εἶπε πρὸς αὐτὸν τὰ μακάρια ῥήματα « εὖ δοῦλε ἀγαθὸς
 καὶ πιστὸς, ἐπὶ ὀλίγων εἰς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, εἰσελθε εἰς
 τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου; » (Ματθ. ΚΕ'. 21). Τοῦτο δίδωσιν ἐλπίζειν
 ἢ γαλήνιος ἀταραξία, μεθ' ἧς ἀπεδέξατο τὴν τοῦ σκῆνοῦ ἀνάλυσιν, καὶ
 μειδιάματι ζωῆς ἀπολειφθὲν ἐπὶ τῶν νεκρωμένων χειλέων. Καὶ δὴ ἐπει-
 πὼν ὡς ἄλλος Συμεὼν « Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου, δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ,
 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου » παραδίδωσι τὸ πνεῦμα εἰς
 τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς, μακαριστὸς μὲν τῆς ζωῆς, μα-
 καριστότερος δὲ τῆς τελευταίας· καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ κηδεύεται ἐν δόξῃ

μετὰ βασιλικωτάτης φιλοτιμίας, ἐν τῇ ἐπιγείῳ μονῇ τῶν Ἀτωμάτων, καὶ
 γίνεται ἄρα ἡ νεκρώσιμος αὐτοῦ ἐκφορὰ ἐκρηξίς τοῦ θείου πυρός τῆς πί-
 στεως παρὰ τῷ λαῷ, καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπόθεσις οὐρανοῦ ζωῆς, ἡ δὲ
 πολυδακρυς ἐκείνη πανήγυρις ἡ αὐτὴ καὶ ἡ λαμπροτάτη πεντηκονταέτης
 διδασκαλία αὐτοῦ, καὶ διδασκαλία ὑψηλῆ, καὶ πρὸς τοὺς κλαίοντας ὁμογε-
 νεῖς, καὶ πρὸς τοὺς ἐκπεπληγμένους ξένους· καὶ νεκρὸς ἔτι ἐρρητόρευε, κη-
 ρύττων τὴν εὐσέβειαν ὁ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος· ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ μετα-
 βαίνει ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν, ἀπὸ τῆς στρατευο-
 μένης εἰς τὴν θριαμβεύουσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ζώντων, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ μονῇ
 τῶν ἀσωμάτων. Τοιαύτη ὑπῆρξεν, ἀδελφοί, ἡ ἔκβασις τῆς ἀναστροφῆς τοῦ
 δύσαντος τούτου φωστήρος· ἐκ Θεοῦ ἀποσαλεῖς, εἰς Θεὸν ἐπανέστρεψεν ἅπ-
 ᾱκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἅκρου τοῦ
 οὐρανοῦ » (ψαλμ. ιη'. 7).

§. ια'. Ἄλλ', ὦ μακαρία τοῦ Οἰκονόμου ψυχὴ καὶ μορφή καὶ φωνή, σὺ
 μὲν ἀπαίρεις διὰ παντὸς ἀπ' ἡμῶν καὶ συναυλίζῃ μετὰ πνευμάτων δικαίων
 καὶ τετελειωμένων, ἡμῶν δὲ τὸν πόθον τίς χρόνος ἢ τίς ποταμὸς διακρύων ἀπο-
 σβέσει δυνήσεται; πενθεῖ σου τὴν στέρησιν ἢ μήτηρ σου Ἐκκλησία, τὸ γένος
 πενθεῖ, πενθοῦσιν οἱ οἰκεῖοι τῆς πίστεως, οἱ μαθηταὶ σου, οἱ φίλοι, οἱ συγ-
 γενεῖς, ποθεῖ σου τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως ἢ εὐρηγηθεῖσα ὑπὸ σοῦ ὁμογενῆς
 νεολαία, ποθοῦσι καὶ πόλεις καὶ δῆμοι, παρ' οἷς, καὶ πολιοκράταφος ἦδη,
 καὶ σὺν γῆρα βαρῦς, ἀλλὰ καὶ ὄντως, ὡς ὁ τῆς προβατικῆς κολυμβήθρας
 ἄγγελος, κατὰ καιρὸν ἐπεφοίτησας ἀναταράττων τὸ ζωήρρυτον καὶ φερέσειον
 ὕδωρ τῆς πίστεως, καὶ ἰώμενος τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν καχεξίαν τῶν
 παραλύτων τοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος. Πολλὰ ἐμόγησας, καὶ ἐμόχθησας,
 καὶ ἔγραψας, καὶ ἐλάλησας ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, καὶ ὑπὲρ τῆς
 δόξης τοῦ Θεοῦ, μεγαλοκήρυξ Θεόσοφε! οὐδὲν σοι δυνάμεθα προσενεγκεῖν
 τῶν πόνων ἐπάξιον· μεμνήμεθα τῶν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους πολυ-
 χρονίων καμάτων σου· τὰς πολιτικὰς συγγραφάς, ἃς πολλὰς καὶ καλὰς
 ὑπὲρ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας καὶ τῶν πατρίων νομίμων ἐξεπύνησας, εὐγνωμό-
 νως ἐγκολπωσάμενοι, τροφὴν ἔχομεν ἐπιούσιον· ἀλλ' ἀποδέξει πρῶτος ἐκ τῆς
 γῆς τῶν πραέων, λιτὰ τῆς παγγενοῦς μαθητείας σου διδάκτρα, τὰς εὐχὰς
 τῆς Ἁγίας μητρὸς καὶ τοῦ ὀλοφυρμῶτος τῶν περισσώτων ἀδελφῶν, καὶ
 τὴν παρ' ἐμοῦ σοι προσαχθεῖσαν ἐξόδιον ταύτην μονωδίαν, συγχωρήσας τοῦ
 λόγου καὶ τοῦ λαλήσαντος τὴν ἀσθένειαν.

§. ιβ'. Χριστιανοὶ ἀδελφοί, περαινῶν τὸν λόγον, σύνοῖδα μηδὲν εἰπὼν εἰς
 ἐγκόμιον τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου· ἀλλ' οὐδ' ἡ πρόθεσις τοῦ λόγου ὑπῆρ-
 ξεν αὐτῇ, ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς ὠφέλειαν ὑμῶν, καὶ καρποφορίαν πνευμα-
 σικῆν. Ἀγεθωρῆσατε τὴν ὁσίαν καὶ χριστιανικὴν ἀναστροφὴν ἐνὸς τῶν γνη-

σίῳν τοῦ Θεοῦ θεραπεύοντων, θαυμάσατε δὲ καὶ τὴν ἔνδοξον καὶ μακαριστὴν τῆς τοιαύτης ἀναστροφῆς ἔκθεσιν. « Τὴν ὑπομονὴν ἴεθε ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε ». Τί λοιπὸν ἀπόκειται εἰς ὑμᾶς ; Ἐπιθυμεῖτε τοιαύτην καὶ τῆς ὑμετέρας ἀναστροφῆς τὴν ἔκθεσιν ; μιμεῖσθε τὴν πίστιν τοῦ μακαρίου ἡγουμένου ἡμῶν, ὅστις ἐλάλησεν ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, οἱ νέοι Λευῖται τῆς χάριτος, καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, ἱερόπαιδες καὶ ἱεροσπουδασταί, ἐὰν δρέγησθε τοῦ στεφάνου τῆς δόξης, ὃν περιεκείμενος τὴν ψυχὴν ἀπῆλθεν ἀφ' ἡμῶν ὁ διδάσκαλος, μιμεῖσθε αὐτοῦ τὴν πίστιν· πατέρες καὶ μητέρες, καὶ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, καὶ πάντες οἱ παρευρεθέντες εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Οἰκονόμου μνημόσυνον, ἐπίγνωτε τὴν πανσθενουργὸν τῆς πίστεως δύναμιν, μιμεῖσθε τὴν πίστιν τῶν ἡγουμένων ἡμῶν. Ναι, μόνη ἡ πίστις, ἡ ὀρθή, καὶ ἀμόμητος, καὶ ἐγκάρδιος πίστις ἐπαγγέλλεται καὶ ἐπὶ γῆς μεγάλα κατορθώματα, καὶ ἐν οὐρανοῖς πλουσίας τὰς ἀμοιβάς· « μὴ ἐπαισχυνθῶμεν τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν » (Β'. Τιμ. Α'. 8)· μὴδὲ τὸ πολυπαθὲς τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας, ὑπερ ἑστί τὸ γινώριμα, ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα τῆς νύμφης τοῦ ἐσταυρωμένου· μόνη αὕτη δύναται καυχῆσασθαι ἥδιστα ἐν ταῖς ἀσθενείαις αὐτῆς· μόνη αὕτη δύναται λέγειν θαρρῶντως πρὸς πάντα υἱὸν αὐτῆς σκανδαλιζόμενον καὶ ὀλιγοπιστοῦντα τὰ ῥήματα τοῦ νυμφίου αὐτῆς, ἅτινα ἠκούσατε σήμερον ἐν Εὐαγγελίῳ, εἰπόντος πρὸς Θεομᾶν « φέρ τὸν δάκτυλόν σου ᾧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός » (Ἰωάνν. Κ. 27). Ἴδε τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων μου καὶ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἅπερ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω, καὶ γινῶθι ὅτι ἄρμος ἡ ἐδός μου· διότι ἐστὶν ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς, ἣν διεχάραζεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, βαδίσας αὐτὴν καὶ μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει « καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός » ἐστὶ δὲ, ἀγαπητοί, πίστις ζῶσα καὶ ἀληθὴς ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη » (πρὸς Γαλάτ. ε'. 6). Ἀνανήψωμεν ποτε, ἀδελφοί, μιμηθῶμεν τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους· ὁ μὲν τις ἡμῶν, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποθήκην, σοφίαν κοσμεῖται δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὁ δὲ λειτουργίαν λαμπρότητος ἐπιτελεῖται· κοινωνεῖται δὲ τοῦ λόγου ὁ πιστὸς τῷ ἀμνήτῳ, καὶ σκορπιζέτω τὸν πλοῦτον πένθησιν ἄλλος· ἴνα καὶ ἡμεῖς ὡς πιστοὶ καὶ φρόνιμοι Οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ, δεσποτικῆς χαρᾶς ἀξιοθῶμεν. Καὶ δεῦτε συνεπάρατε μετ' ἐμοῦ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Κύριον τοῦ Οἴκου, τὸν οὐράνιον παροχέα τῶν χαρισμάτων τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἱκετεύσωμεν αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου.

§. γ'. Φιλάνθρωπε καὶ πολυέλεε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, γένουρας θνητοῦ τε καὶ ἀθανάτου δημιουργέ, εἰ εἰς ἄδου καταβάς, καὶ μοχλοῦς

σιδηροῦ συντριψας, καὶ τῇ τριπμέρῳ σου ἀναστάσει ζῶν ἡμῶν χαρισάμενος· ἐπάκουσον τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν τοῦ προκεκοιμημένου δούλου σου Κωνσταντίνου ἱερέως, καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῇ ἀγέρῳ μακαριότητι, ὅπου οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται, σὲ τὸ ἀπρόσιτον καὶ αἰδῖον κατοπιεύοντες φῶς. Θεὲ τῶν πατέρων! ὁ τῆς πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτῆς, καὶ τῆς ἐκκλησίας δομῆτωρ, σὺ Κύριε θανατοῖς καὶ ζωογονεῖς, κατάγεις εἰς ἄδου καὶ ἀνάγεις· προσελάβου ἀφ' ἡμῶν τὸν καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον, καὶ ἀφείλες ἡμῶν τὸν στέφανον τῆς καυχῆσεως· προσκυνουμέν σου τὸ ἅγιον θέλημα· ἀλλὰ, Δέσποτα, μὴ ἐλάσης ἡμᾶς ὀρφανούς, ἀνάστησον δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, τοῦ βαστάσαι ἐναντίον τῶν ἐθνῶν τὸ θεῖόν σου ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ πρόσθεος ἡμῖν πίστιν. Τὴν ἀγίαν σου ἐκκλησίαν καλῶς διαφυλάξον, καὶ πάντας ἡμᾶς συνάγαγε εἰς τὴν βασιλείαν σου τὴν οὐράνιον, Ἀμήν!

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΥΛΑΙΜΟΝΟΣ ΒΙΟΥ.

ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ

ΤΟΥ

ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ. (Jules Simon)

(Συνέχεια καὶ τέλος, ὄρα Φυλ. ΚΑ'.)

Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ψυχῶν, ἡ πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπη ἐστὶν ἡ κυριεύουσα, αἱ δὲ δύο ὅμως ἄλλαι ἀγάπαι δύνανται νὰ ἀποκτήσωσιν μεγάλην τινα δύναμιν καὶ νὰ προβῶσι μάλιστα ἵνα ἐπιβάλωσι τὴν θυσίαν τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπης. Οἱ ἐσωτερικοὶ δὲ οὔτοι διαμελισμοί, καθ' οὓς τὸ ἐγὼ ἢ θριαμβεύει ἢ καταβάλλεται, πληροῦσιν ἡμᾶς ταραχῆς καὶ ἀγωνίας, καὶ φέρουσιν ἡμᾶς πολλάκις εἰς ἀπόγνωσιν. Τὴ πάθος καθ' ἑαυτὸ ἐστὶ τυφλόν, παράφορον, ὀρμητικόν, μὴ γινώσκον μέτρον. Ἔστι δ' ἐκ φύσεως τοσοῦτον μᾶλλον ἀπαιτητικόν καὶ τοσοῦτον μᾶλλον καθίσταται δεσπῶν, ὅσον μᾶλλον τις προσφέρει εἰς αὐτό. Προχωρεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, μὴδὲλως φροντίζον περὶ τῶν προσκομμάτων, ἢ ἐνίοτε ἀρύεται μάλιστα δυνάμεις ἐν αὐτοῖς τοῖς προσκόμμασιν, ἢ δικαιοκύνῃ οὐκ ἀναστέλλει αὐτὸ, οὔτε ἡ συνήθεια, οὔτε τὸ πρόπον, διότι ἐν τῇ παραφορᾷ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο θεωρεῖ μέγα καὶ σεβαστὸν

εἰμὴ τὸ τέλος αὐτοῦ, τερατουργὸν δὲ φαίνεται καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ κακῷ, ὥστε ἐκπλήττεται· τίς βλέπων ὅσα δύναται νὰ πράξῃ τις ἐπηρεμένος ὑπὸ τοῦ πάθους· διότι ταῦτα ἀληθῶς οὐκ εἰσὶν ἔργα ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ. « ὄρα· οἶον αἰσχροὺς καὶ ἐπιελαθεῖ δουλείαν δου- » λέυσει, οὔτινος αἱ ἡδοναὶ καὶ τὰ ἄλλα, οἱ ἀσταθῆστατοι καὶ ἀδικλακτό- » ταιτο δεσπότης ἀλληλοδιαδόχως κατακυριεύουσι; » (Σενεκ. περὶ εὐδαιμ. ζωῆς, V).

Οὐ μόνον δὲ τὰ τρία ταῦτα ἀρχικά πάθη συγκροτοῦνται πρὸς ἄλληλα ἐν ἀτάκτῳ τινι καρδίᾳ, ἀλλ' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν προέρχεται ἐξ ἄλλων παθῶν, ἅτινα παρὰ τὸν αὐτῆς πηγῆς ἐπανέρχονται κατ' ἀλλήλων. Οὕτως ἡ ἀλαζονεία, ἡ φιλοδοξία, ἡ φιλαργυρία, ἡ φιληδονία οὐκ εἰσὶν εἰμὴ μορφαὶ τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπης. Ὡστε ἄλλοτε μὲν μία ἐκ τῶν παθήσεων τούτων ἐκνικᾷ καὶ καταπνίγει τρόπον τινα τὰς ἄλλας, ἄλλοτε δὲ δεσπόζουσιν ὅλαι ὁμοῦ, ἀποτελοῦσαι τοιοῦτον θόρυβον ἐν ἡμῖν, ἀγωνιζομένοις πρὸς τὴν ὑπερ- σχύουσαν, ὥστε ζῶμεν ἐν διηκεῖ τινι ζάλῃ, ῥιπταζόμενοι μεταξὺ διαφο- ρωτάτων ἐπιθυμιῶν, μηδὲ κατανοοῦντες λοιπὸν τὴν κυρίως ἡμῶν ζωὴν. Οὗ- τος δὲ ὁ ἀγὼν ἐστὶν ὁ ποιῶν τὸν ἀνθρώπον ἄθλιον, καθιστῶν δὲ τὸ ἀδικον κράτος, ὅπερ οὐκ εὐνοεῖται ἐν ἐκ τῶν παθῶν ἡμῶν, καὶ τὴν δυσαναλογίαν προσέτι, τὴν μεταξὺ ἐκείνου, ὑπερ τὰ πάθη ἡμῶν ποιοῦσιν ἡμᾶς θέλειν, καὶ ἐκείνου οὐπερ αἱ δυνάμεις ἡμῶν δύνανται ἐπιτυχεῖν. Ὁ κύριος ὅμως τῆς ἑαυτοῦ καρδίας ἐστὶ πάντως κύριος καὶ τῶν παθημάτων, διότι ἂν καὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἐξ ἡμῶν τὸ ἀποφυγεῖν τὴν λύπην καὶ τὴν ὀδύνην, ἐξαρτᾶται ὅμως ἐξ ἡμῶν τὸ παραδοθῆναι ἢ τὸ ἀντιστῆναι ταύταις· καὶ τὸν μὲν κόσμον δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν, δυνάμεθα ὅμως νὰ μεταβάλωμεν τὰς ἐπι- θυμίας ἡμῶν. « Ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ μεγάλη, λέγει ὁ Μάρκος » Ἀβρῆλίας· διότι δύναται ὑπακούειν τῷ καθήκοντι καὶ ἐγκαρτερεῖν ἐν » ταῖς δυστυχίαις. » (Βιβλ. XII. §. XI.)

Μάτην τὰ πάθη λογίζονται ἀδύναστα, διότι ἔχουσι καὶ ταῦτα δεσπότην, τὸν λόγον. Ὁ λόγος ἐστὶ φωτεινός, γινώσκει τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, φωτίζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πορείαν, ἐπίσταται τὴν θέσιν καὶ τὴν τάξιν ὅλων τῶν πραγ- μάτων. Οὗτος φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν θέσιν τοῦ δικαίως σφραγίδα, καὶ ὅταν μὲν ἐνασχολῆται εἰς τὰς ἐλευθέρως πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ὀνομάζεται δι- καιοσύνη· ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ἐπιβάλλει ἐστὶ τὸ καθήκον. Ὅσακις λοιπὸν ἐμι- λει ὁ λόγος, καὶ αὐτὸ τὸ βικιότατον πάθος ὀφείλει σιωπᾶν καὶ ὑπείκειν· διότι ὁ νόμος τῆς δικαιοσύνης ἐστὶ νόμος τοῦ θεοῦ, παραγνωριζόμενος μὲν ὑπὸ πολλῶν, ἀγνωσόμενος μὲν ὑπ' οὐδενός, καὶ πάντοτε παριστάμενος ἡμῖν, ἵνα ὀδῶν ἡμᾶς πρὸ τῆς πράξεως, ἀνταμοίβῃ μετὰ τὴν θυσίαν, καὶ τιμωρῇ μετὰ τὸ σφάλμα.

Οὐκ ἐστὶ δὲ ἐλπίς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας τῷ μὴ παρενομένῳ μετὰ δικαιοσύνης· καὶ δυνατὸν μὲν εὐτυχεῖσαι, δύο πραγμάτων ὅμως πάντοτε ἐστὶ ἐλ- λειπή· τῆς πρὸς ἑαυτὸν τιμῆς, καὶ τῆς ἀσφαλείας διὰ τὸ μέλλον. Πόσον δὲ δυσάρεστος ἐστὶν ἡ κατάστασις ἀνθρώπου ἐξωτερικῶς μόνον εὐτυχούς! διότι οὗτος αἰσθάνεται ἐσωτερικῶς ὅτι ἐστὶν ἄτιμος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγκά- ζεται ἵνα ἐπιθυμῇ τὸ μηδέν. Τὸ καταφύγιον αὐτοῦ ἐστὶν ἐν τῷ θυρῶν καὶ τῇ ταραχῇ, τοῖς προσγινομένοις αὐτῷ ἐκ τῶν ἡδονῶν καὶ ἐκ τῶν ἀσχυλιῶν, καὶ οὐδενός ἄλλου ὑπερεπιθυμεῖ, εἰμὴ τοῦ ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτοῦ, ὅμοιος δ' ἐστὶ δυστυχῶντι, ὃς μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ πλέον εἰς τὰ παθήματα, πα- ραδίδεται ὑπὸ ἀπειπισίας εἰς τὴν μέθην, καὶ νομίζει ὅτι παραμυθεῖται, ἐν ᾧ ἀποκτινοῦται. Ὁ δὲ ἐγκλημάτων καὶ κκοουργίας πλουτῶν οὐ δύναται εἶναι μόνος· ταραττεται ὑπὸ τῆς παρουσίας τοῦ τιμίου ἀνθρώπου, οὐδὲ δύ- ναται ἀκοῦσαι μετ' ἀδιαφορίας ἡθικῶν τι ἀξίωμα· διότι νομίζει ὅτι πᾶς ὁ διαλεγόμενος περὶ τιμῆς, περὶ χρηστότητος, περὶ ἀκριβείας καὶ εὐκρινείας, διὰ μίαν μόνην πίστιν, καὶ δι' ἓν μόνον ῥάκος, σκοπεύει νὰ ὑβρίσῃ, ἢ νὰ κατασχύνη αὐτόν· μισεῖ τοὺς τιμωροῦντας αὐτόν διὰ τῆς πρὸς τὰ σφαλ- μάτα αὐτοῦ περιφρονήσεως αὐτῶν· διὸ φυσικὴ ιδιότης τῆς διεφθαρμένης φύ- σεως ἐστὶ τὸ ἀντίστασθαι κατὰ τῆς τιμωρίας· καὶ περιφρονεῖ τοὺς δει- κνύοντας αὐτῷ συγκατάθεσιν τινα ἵνα μετέχῃ τοῦ πλοῦτος αὐτοῦ, διότι ἐννοεῖ ὅτι κολακεύουσιν αὐτόν.

Ὁ ὑψιστος βαθμὸς τῆς δυστυχίας ἐστὶ τὸ μὴ ὑπακούειν τῇ δικαιοσύνῃ· ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ δυσκολίας ὑπακούειν, καὶ τοῦτο δυστοχία, εἰ καὶ πολλῶ ἐλάσσων· κατ' ἀκρίβειαν ὅμως ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, ἰκανῶς δύναται τις κατανοῆσαι τὰ ἀληθῆ αὐτοῦ συμφέροντα, ἢ ὥστε ἐνίστασθαι πάντοτε πρὸς τὰ κακὰ πάθη, ἐγκαταλείπων αὐτὰ συγχρόνως νὰ ζῶσι καὶ νὰ ὑπάρ- χωσιν ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑπακούειν πάντοτε τῷ καθήκοντι χωρὶς νὰ ἀγαπᾷ αὐτό· διότι ἡ πρώτη δυστοχία τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἢ δευτέρα ἡ ὀδύνη. Ὁ κίνδυνος ἐστὶ μέγας, διότι ματαίᾳ ἀποβάλλει ἡ δύνα- μις τῆς θελήσεως, ἐάν τις ἀρήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀξήσῃ καὶ νὰ ὑπερ- ψωθῇ, καὶ δύναται τις νὰ εἰπῇ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι αὕτη ἐστὶ πάντοτε νενικημένη, διότι ἡ κόπωση αὕτη ἀποβήσεται ἢ σφριμά τι, ἢ εὐκαιρία τις ἐπιτηδειοτέρα πρὸς τὸ ἀπατῆσαι, καὶ ἡ ἐναγώνιος καὶ ἀπλητισμένη αὕτη ἀρετὴ ὀκλάσει. Ἴδιον δὲ σφοῦ ἐστὶ τὸ μὴ θαρβεῖν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δυνάμει, καὶ κατανοεῖν καλῶς τὴν τοῦ πάθους, τὸ μὴ ἀναμένειν τὴν ὥραν τῆς πρά- ξεως, ἵνα ἀγωνισθῇ, καὶ τὸ παρασκευάζειν τὴν νίκην ἐκασθεῖων πρὸ καιροῦ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ.

Διότι οὕτως ζῶν, οὐζῇ ἄλλως ἢ ὡς ὁ Τάνταλος, πάντοτε βασανιζόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ πάντοτε ἀποκοπτόμενος ἀπὸ τῶν ἀπολαύσεων, ἀναπελάσκει

ἀκαταπαύστως εὐτυχίαν, ἣν ἀπεφάσιεν ἵνα μηδέποτε ἀπολαύσῃ, καὶ διά-
γων τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξέψει τῆς ἐπιθυμίας, ἐν τοῖς πόνοις τοῦ ἀγῶ-
νος, καὶ ἐν τῇ πικρίᾳ τῆς λύπης διὰ τὴν στέρησιν· δὲν προώρισε δὲ ἡμᾶς
ὁ θεὸς εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ἀλλ' ἡμεῖς προξενούμεν αὐτὴν ἑαυτοῖς,
διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πάθη ἡμῶν.

Ἄλλ' εἰς τις, μὴ ἀρκούμενος γινῶναι μόνον τὸ ἑαυτοῦ καθήκον, προσπαθῆ
ἵνα ἀγαπᾷ καὶ ἐπιτυχάνῃ αὐτοῦ· ἢ μακαριώτερος ἐστὶ, μὴ δυνάμενος ἀνα-
γινώσκειν ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ χωρὶς νὰ αισθάνηται ἑαυτὸν
φερόμενον ὅλαις δυνάμεσι τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτό·
εἰς στραφεῖς ἐγκλίρως ἐκ φύσεως αὐτοῦ, ἢ διὰ μακρῶν καὶ διηνηκῶν ἀγῶ-
νων τῆς θελήσεως αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πράξιν τοῦ καλοῦ, δὲν
αἰσθάνεται πλέον εἰμὴ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ὁμολογῆ ἀνεπαισχύντως, καὶ νὰ
ἱκανοποιῆ ἀνεγκλήτως· ἐν δὲν θαυμάζῃ πλέον, εἰμὴ τὸ εὐάρεστον, καὶ δὲν
ἀγαπᾷ, εἰμὴ τὸ καλόν· ἐν ἀγαπᾷ οὕτω τὴν ἀρετὴν, ὥστε ὑπάρχει βέβαιος
ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θυσίᾳ εὐρήσει εὐγενῆ τινα ἀμοιβὴν· ἢ ζωὴ τοῦ τοιούτου
ἀνθρώπου, ἄνευ τύψεων τοῦ συνειδότος διὰ τὸ παρελθόν, ἄνευ ἀνησυχιῶν
διὰ τὸ μέλλον, ἄνευ ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἄνευ μάχης πρὸς ἑαυτὸν, οὐκ
ἔστι ζωὴ εὐδαίμων; (1) καὶ δυνατὸν μὲν πάσχειν ἐστὶ, διότι ὑπάρχουσι λύπαι,
ἃς οὐ δύναται ὁ ἄνθρωπος ἀποφυγεῖν· ἀλλ' οὐδέποτε διὰ τοῦτο αἰτιάσεται
τὴν πρόνοιαν.

« Τί; λέγει ὁ Σενέκας, διότι ὁ Λούκιος Σύλλας ἠθέλησε μόνον καὶ ἐγέ-
νατο Δικτάτωρ, διότι ἠνάγκασε τὸν νόμον νὰ σιωπήσῃ ἐνώπιον τῆς θελή-
σεως καὶ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, διότι κατεδίωξε, διότι προέγραψε, διὰ τοῦτο
αὐτὸς μὲν ἐστὶν εὐδαίμων, ὁ δὲ Κάτων, διότι ἐνίκηθη, διότι ἀπέθανε, ἐστὶ
δυστυχής; τί πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἢ νίκη ἢ ἡ ἡττα; ἢ ἀρετὴ ἐστὶ τὸ μόνον
ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς. Μὴ κρίνετε τὸν Κάτωνα ἐκ τῶν δοκιμασιῶν, ἀλλ' ἐκ
τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἀνδρείας. Ἴδου θέλημα ἀξιῶν τῆς ὕψεως τοῦ Θεοῦ. Μέγας
ἀνὴρ ἀγωνιζόμενος πρὸς τὰς δυστυχίας! » (κ)

Οὐ διῆσχυρόμεθα δὲ, ὡς τινες τῶν Στωϊκῶν, ὅτι ἡ λύπη ἐστὶ λέξις κενὴ,
διότι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀλαζωνικοῦ τούτου ἀξιώματος κωλύει μὲν τοῦ ὑπο-
χωρεῖν τῇ λύπῃ, οὐ κωλύει ὅμως τοῦ πάσχειν (λ)· οὐδὲ τολμῶμεν λέγειν, ὡς
οἱ Χριστιανοί, ὅτι ὀφείλομεν εὐλογεῖν τὸν Θεὸν δι' ἃς πέμπει ἡμῖν δυστυ-
χίας, διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη διὰ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ

(1) « Τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀγαθὸν ποιεῖ ἀνὴρ ἐλεήμων. » (Παροιμ. ια'. 12).

(κ) Sénèque, de la Providence. chap 11.

(λ) Haec non nego sentire sapientem; nec enim lapi dis illi ferrire
duritiam asserimus. Sénèque, de la constance du Sage.

τὸ ἀγαθόν, ὅτι ἐξ οἰκείου αὐτοῦ παραπτώματος στερεῖται πολλάκις τῆς
εὐδαιμονίας, καὶ ὅτι τὸ βεβαίον ἐν αὐτῇ ἐστὶ τῇ ζωῇ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ
ἄλλου οὐκ ἐστὶ πάσχειν ἐνταῦθα, ἀλλὰ μὴ ἀπατάσθαι. Ἄλλὰ λέγομεν
ὅτι διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ καθήκοντος, διὰ καρδίας καλῶς
ἐβρύθμισμένης, δι' ἐγκρατῶν καὶ μετρίων ἐπιθυμιῶν, διὰ σταθερᾶς εἰς τὴν
ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἐλπίδος, καὶ διὰ γενναίας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συμπα-
θείας, εὐρίσκει τις περισσοτέρας ἀφορμὰς ἵνα εὐλογῇ τὴν θεῖαν πρόνοιαν,
ἢ ἵνα μεμψιμοιρῇ διὰ τὰς διαφόρους περιπετείας καὶ καταστάσεις τῆς ζωῆς.

Γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουσι προδορισμοὶ δυστυχεῖς, καταστροφαὶ πρὸς τὰς
ὁποίας καὶ αὐταὶ αἰ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀρετῆς ἐξηγμένοι παραμυθίαι
φαίνονται ἀνεπαρκεῖς· τοῦτο ὑπάρχει ἀληθές. Οὐκ ἐστὶν πρέπον ὅμως, ἵνα ἡ
ἀνθρωπίνη ἀσθένεια καὶ χαλαρότης καταφεύγῃ ὡς εἰς καταφύγιον εἰς τὰς
τραγικὰς ταύτας ἐξαιρέσεις· διότι ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐν πᾶσι σχεδὸν παρέσχεται
ἐν συμβεβηκόσι κοινοῖς, καὶ ἐν δοκιμασίαις ἃς καὶ μετρία τις δύναμις τῆς
ψυχῆς ἱκανῶς δύναται νὰ υπομένῃ. Φαντασιακοποῦσι δὲ τινες πολλάκις
ἀθλιότητα ἀδυνατοῦς ἢ ἀπιθάνους, ἵνα δικαιώσωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὰς ἀθδίας,
τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἐξασθενήσεις αὐτῶν, ὡς εἰ τις συνέχευε τὸ πραγμα-
τικῶς ὑπάρχον πρὸς τὰς ἰδανικὰς εἰκόνας. Μὴ ζητῶμεν τοσοῦτον μεγάλην
θεάτρῃ, καὶ τοσοῦτον μεγάλῃς δυνάμει, ἀλλὰ μένωμεν ταπεινῶς εἰς τὰς
συνήθεις καταστάσεις τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Ἐάν ὅμως πρέπει νὰ εἰπῶμεν ἐπίσης λέξεις τινὰς περὶ τῶν ἐκλεκτῶν
ἐκείνων τῆς λύπης, οἵτινες χρησιμεύουσιν ἡμῖν εἰς τὸ νὰ καταδείξωμεν ὅτι
οὐδὲν τελειώνει μετὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς, καὶ ὅτι τὸ μέλλον ἡμῶν
ἄρχεται ἀπὸ αὐτῆς τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν οἱ ἄπιστοι νομίζουσιν ὅτι τὸ μη-
δὲν καταπίνει ἡμᾶς· τί σημαίνουσιν ὅλοι οἱ πειρασμοὶ τοῦ κόσμου, αἱ θλί-
ψεις, αἱ ἀδικίαι αὐτοῦ, διὰ τὸν αἰσθανόμενον ἑαυτὸν ἀθάνατον; Ἡ ἀθανα-
σία ἐστὶν ἡ τελευταία λέξις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ζωῆς· αὕτη μεταβάλλει
πάντα, καὶ τὰ ἐντὸς καὶ τὰ ἐκτὸς ἡμῶν. Ἐσωτερικῶς καθιστᾷ τὴν θυσίαν
εὐκόλον, διότι πληροῖ τὴν ψυχὴν ἡμῶν τῶν ζωηρῶν αὐτῆς ἐλπίδων· ἐξω-
τερικῶς δὲ ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς δυστυχίας τὴν πραγματικότητά αὐτῆς, μετασχη-
ματίζουσα, σμικρύνουσα, καὶ ἐξαλείφουσα αὐτήν· διότι, ὅταν τις αἰσθάνηται
ἑαυτὸν ἀθάνατον, ὁρᾷται ἵνα ἀγωνισθῇ κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας
αὐτοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ σπουδαίως τὰ ἐξήκοντα ἐκεῖνα ἔτη τῆς δοκιμασίας,
ἅπερ ὀνομάζονται ὁ ἀνθρώπινος βίος, καὶ τὰς ἀνησυχίας ἐκεῖνας ἡμέρας τι-
νος, καλουμένης ἡμέρα λογοθεσίου, ἣτις ἐξαντλεῖ τὴν ἐνεργητικότητα τῶν
ματαίων καὶ κούφων ψυχῶν· ἢ παραμυθία καὶ ἡ ἐλπίς, τὰ δύο ταῦτα ὑπο-
στηρίγματα, τὰ δύο ταῦτα ἄδελφα τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲν εἰσὶν ἄνευ τῆς θεμε-
λιούσης αὐτὰ ἀθανασίας.

Μάτην ἢ Σγολλή κοπιᾷ ἵνα ἀποδείξῃ τὴν ἀθανασίαν· διότι τοιοῦτον δόγμα οὐκ ἀποδεικνύεται, ἀλλ' ἔπεται ἐξ ὀλοκλήρου τῆς γνώσεως, ὡς τὸ πνευματικὸν τῆς ψυχῆς, ὡς ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ· διότι ὅσον σαφῆς καὶ ἂν ἢ ἡ ἀπόδειξις, πάντοτε τὸ πνεῦμα μένει ἐκτεπληγμένον ἐπὶ τῷ μεγέθει τοῦ γινομένου, οὐδὲ ὑπομένει νὰ θέσῃ ἐπὶ τῶν προτάσεων τούτων συμπέρασμα, ὑπερδεικνύει αὐτῷ τοὺς οὐρανούς ἢ γεωγμένους· ἀλλὰ διὰ τί νὰ ἀποδείξωσιν ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος; ἐπελαθόμεθα ταύτης ὀλοσχερώς; τὸ σῶμα τοῦτο, ὁ κόσμος οὗτος, ἡ ὕλη αὕτη καὶ ὁ πηλὸς οὗτος κατέστρεψαν διὰ παντός τὰς πτέρυγας ἡμῶν; διότι εἴρψαμεν ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν ταῦθα ἐν τοῖς κάτω, διὰ τοῦτο ἀπεκληρώθημεν τοῦ τίτλου τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ; Ζητοῦσι παρ' ἡμῶν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῷ σώματι ἡμῶν· τοῦτέστιν ὅτι ἡ ἰδέα ἐστὶν ἀνεξάρτητος τῆς ἐκτάσεως! ἀλλὰ τί ὑπάρχει ἐν τῇ ἐκτάσει, ὑπερκαθιστᾷ αὐτὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν ἰδέαν; πόθεν εἰς αὐτὴν ἡ ὑπεροχὴ αὕτη; Ἡ ἔκτασις ἐστὶν ἀλλοτρία ἡμῖν, ἀκατάληπτος, καὶ παρενοχλεῖ τὴν ἰδέαν· διότι ἡ ἰδέα ἐστὶν οὕτω διάφορος τῆς ἐκτάσεως, ὥστε ἐν μιᾷ στιγμήν περιλαμβάνει αὐτὴν ὀλοκλήρως καὶ ὑπερβαίνει αὐτὴν, διότι ἡ ἔκτασις ἔχει ὅρια, οὐχὶ ἡ ἰδέα. Ἡ ἔκτασις ἐστὶ διαιρητὴ, ὑποκειμένη εἰς παρακμὴν, ἐφήμερος, ἀδιαλείπτως ἀναγενομένη, ἀδιαλείπτως παραφρομένη· πάσχει μηδέποτε ἐνεργοῦσα, καὶ ὑπόκειται τοῖς μηχανικοῖς καὶ τυχαίοις νόμοις· καὶ ἐν γένει ἡ ἔκτασις ἐστὶ σκυθρωπή τις καὶ σκοτεινὴ εἰκὼν τοῦ μηδενός· τὸ πνεῦμα δὲ ἐξεναντίας ζῆ καὶ ἐνεργεῖ, δημιουργεῖ, ἢ τοῦλάχιστον μετασχηματίζει, καὶ συσχετίζεται μετὰ τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ αἰωνίου. Οἱ νόμοι, οὓς ἐπινοεῖ, ἐκτείνονται ἐπὶ πάσης ἐκτάσεως καὶ ἐπὶ πάσης διαρκείας. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν, καταδαμάζον τὸν κόσμον, δύναται καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν, διότι ἐγένετο ἵνα ἐπιζῇ τῷ κόσμῳ. Ὁ ἥλιος ἐκλείψει, ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς, ὁ ἀνθρώπινος λόγος οὐδέποτε δύσει. Τί ἐστὶ τὸ δεικνύεσθαι; μόνον τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν σωμάτων, ἀνομάζειν καὶ κατατάττειν αὐτά; οὐκ ἐννοοῦμεν ἄρά γε καὶ τὰ πνεύματα οὕτω διακρινόμενως, ὡς καὶ τὰ σώματα; ἡ κατάληψις καὶ ἡ κατάταξις τῶν φαινομένων ἐξαντλοῦσιν ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ νοῦς ἡμῶν; πέραν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, δὲν ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν νόμων, ὃν αἱ μὲν αἰσθήσεις ἡμῶν οὐ δύναται κατανοῆσαι, ὁ δὲ ἡμέτερος λόγος ἀνακαλύπτει αὐτόν; ποῦ λοιπὸν ὑπάρχουσιν ἡ μονιμότης, ἡ αἰωνιότης, ἡ ἀπλότης; ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ, ἢ μᾶλλον ἐν τῷ κόσμῳ τῶν νόμων; ποῦ εὐρίσκειται ὡσαύτως καὶ ἡ μεγίστη ἐνέργεια τῆς διακρίσεως; ἐν ταῖς εἰς ἐφήμερα καὶ παρερχόμενα πράγματα ἀσχολήσεσιν, ἢ ἐν ταῖς καταλήψεσι ταῖς ἐχούσαις ὑποκειμένον τὸ μὴ παρερχόμενον καὶ τὸ μὴ μεταβαλλόμενον; πρὸς τὴν αἰωνιότητα ἐστὶν ἀνάλογον τὸ πνεῦμα ἡμῶν, διότι ἐδημιουργήθη ἵνα μὴ ἀπωλεσθῇ οὐδέποτε.

Ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησέ τι εἰς μάτην· τοῦτο ἐστὶν ἀξίωμα συναγόμενον συμφωνίως καὶ ἐκ τῆς θέας τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῶν θαίων τελειότητων. Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχουσιν ἐν ἡμῖν δυνάμεις ἀνωφελεῖς διὰ τὴν ἐπίγειον ἡμῶν ζωὴν, ἐὰν αἱ ἄρισται τῶν ἱκανότητων ἡμῶν οὐκ εὐρίσκουσιν ἐν ταῦθα οὔτε τὴν ἐφαρμογὴν οὔτε τὸ τέλος αὐτῶν, ἔπεται ὅτι ἐσμὲν προωρισμένοι ἵνα ζῶμεν ἄλλως. Ἀναστρέφόμεθα ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ὡς περιηγήται, οἵτινες σπεύδουσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πάτριον αὐτῶν ἐστίαν. Ὅθεν λυπούμεθα διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ μᾶλλον, οὐχὶ δὲ διὰ τὸν θάνατον, ὅστις τέμνει αὐτήν.

Πῶς δὲ ἐπαρκέσει ἡμῖν ὁ κόσμος οὗτος; διότι δὲν ὑπάρχει εἰμὴ πρόσκαιρός τις καὶ ρέουσα στιγμή μετὰ τοῦ μηδενός τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος· καὶ ὅσον περισσώτερον σπουδάζομεν αὐτόν, τόσον περισσώτερον ἀφανῆς καθίσταται εἰς τὰ βλέμματα ἡμῶν· ἡμεῖς ζῶμεν, ἀλλ' ἐν ἐκάστη στιγμή τὰ περὶ ἡμᾶς σώματα πίπτουν εἰς διάλυσιν. Ἄμα ὁ κόσμος δὲν ἐξαρκεῖ εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ ἡμᾶς, καταφεύγομεν διὰ τοῦ νοῦς κατ' αὐτοῦ, τοῦτέστι λαβὴ ἀποθοῦμεν τὴν γῆν, καὶ ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ ἰδεατοῦ· παραλείπομεν τὰ ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν πίπτοντα ἄτομα, καὶ ζητοῦμεν τὰ εἶδη, ἅτινα ἀνεύρισκε καὶ ἀνοικοδομεῖ ὁ λόγος ἡμῶν ὅπισθεν τῶν φαινομένων, ἅτινα ἔπονται μεθ' ἐκεῖνα, καὶ ἅτινα κρύπτουσιν ἐκεῖνα εἰς τὸν ἀπλοῦν· ἐν αὐτοῖς παρατηροῦμεν τὰς ἀρχάς, εἰς τὰς ὁποίας πάντα τὰ ὄντα εἰσὶ προσηλωμένα, συγκρίνομεν ταῦτα πρὸς ἄλληλα, καὶ ἀνακαλύπτουμεν τὰς ἀναλογίας αὐτῶν, καὶ ἀνερχόμεθα εἰς τὰς ἀρχάς καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, καὶ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα καταντῶμεν μέχρι τῆς μόνης καὶ ἰσχυροτάτης ἰδέας, ἣτις ἐν βροτῇ παρήγαγεν ὅλους τοὺς νόμους καὶ ὅλην τὴν ὕλην τοῦ κόσμου, μέχρι τοῦ δημιουργοῦ Λόγου, ὅστις περιλαμβάνει ἐν τῇ ἐνότητι αὐτοῦ τοὺς νόμους, ἐξ ὧν πηγάζει ἡ ἁρμονία τῶν σφαιρῶν. Τὸ πνεῦμα ἡμῶν μετ' ἐνθουσιασμοῦ διατρέχει τὴν ἀπλῆν, γόνιμον, καὶ αἰώνιον ταύτην ἱεραρχίαν, ἐξ ἧς ἀκτινοβολεῖ ἀκαταπαύστως ὁ ἀνεξάντλητος χεῖμαρρος τῶν φαινομένων. Ἰδοὺ ὁ κόσμος τοῦ νοῦς, ὁ ἀληθὴς κόσμος, ὁ ἰδεατὸς κόσμος, ἡ πατρίς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν.

Οἱ καταλύοντες ἐν ταῖς αἰωνίαις ταύταις μοναῖς, λογίζονται ἑαυτοὺς ἐν ἐξορίᾳ, ὅταν καταβῶσι πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ σπινθὴρ οὗτος, ὅστις συνέχει ἀναπτύσσει, κυριεύει καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον, ἀδύνατον νὰ καλυφθῇ ὑπὸ τὸν σποδὸν τοῦ κόσμου, οὔτε νὰ διασκοδασθῇ ὑπὸ τῶν ἀνέμων αὐτοῦ. Ὅλα τὰ μεγάλα ταῦτα ἐλατήρια, ὑφ' ὧν κινοῦνται τὰ ἄστρα, καταβλήθουνται καὶ ἀφήσουσι τοὺς ἀστέρας ἵνα πέσωσι, πρὶν ἢ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν αἰσθανθῶσι τὸν θάνατον.

Τίς λοιπὸν τολμήσει εἰπεῖν ὅτι τὸ ἀπόλυτον, ὅτι ἡ τελειότης οὐκ ὑπάρχει;

ἢ ἔτι ὁ κόσμος οὗτός ἐστιν ἡ τελειότης; Ἐάν ὑπάρχη τελειότης, ἡμεῖς, οἱ γινώσκοντες αὐτήν, αὐτὴ πάντες ἀνήκομεν. Ὅταν οἱ σκόληκες κυριεύσωσι τοῦ σώματος ἡμῶν, ἡ ψυχὴ ὀρμήσει πρὸς τὸν θεὸν ἐκεῖνον, ὅν διῶρα, ὅν ὠνειροπόλει, οὔτινος ἀπεδείκνυσι τὴν ὑπαρξίν, δι' οὐ ἐνόει, δι' οὐ ἠγάπα πρὸς τὸν θεὸν ἐκεῖνον, ὅστις πληροῖ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ ὅστις ἐδώρησατο ἡμῖν τὴν νόησιν καὶ τὴν ἀγάπην, οὐχὶ ἵνα ἀποδώσωμεν τοὺς θησαυροὺς τούτους τῇ σήψει καὶ τῷ ἐξαφανισμῷ. Ὡ Πασχάλιε! ὁ κόσμος οὐ δύναται με ἐξαφανίσει, συντρίβει μὲν τὸ σῶμά μου, ἡ ψυχὴ μου ὅμως διαφεύγει αὐτόν.

Ἀνάγκη ἵνα λάθωμεν κατὰ νοῦν δι' ὀλίγον τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς αὐτήν· εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ ὑπάρχη θεός, καὶ νὰ ὑπάρχη καὶ ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀδικία; Ἐάν ὤφειλον νὰ τελειώσω μετὰ τοῦ σώματος μου, διὰ τί ὁ θεὸς με ἐπλασεν ἐλεύθερον; διὰ τί ἀπεκαλύφθη ἐν ἐμοί, ἐν τῷ λόγῳ μου; διατί κατέστησε τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ αἰώνιον σταθερὸν ὑποκείμενον τοῦ νοῦς μου; διατί μοι ἔδωκε καρδίαν, τὴν ὅποιαν οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἀγάπη δὲν δύναται νὰ χορτάσῃ; ἡ δύναμις αὐτὴ, ἥτις μετασχηματίζει τὸν κόσμον, ὁ νοῦς οὗτος, ὅστις μετρεῖ καὶ υπερβαίνει αὐτόν, ἡ καρδία αὐτὴ, ἥτις περιφρονεῖ αὐτόν, μὰ ἐδόθησαν πρὸς ἀπελπισίαν μου;

Φεῦ! τί λοιπὸν ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτὴ; Σειρὰ πικρῶν ἀπατῶν, ἀγαπῶν καθαρῶν, αἵτινες ἀποδεικνύονται ψευδεῖς, γνώσεων τὰς ὁποίας ἐξαντλεῖται τις ἀνερευῶν, καὶ αἵτινες ὅμως τὸν διαφεύγουσιν, ἐνθουσιασμῶν τοὺς ὁποίους εὐρίον καταγελωμένον, ἀγώνων οἵτινες ἐξαντλοῦσιν ἡμᾶς, ἀπελπισιῶν αἵτινες κατατρῶγουσι τὴν καρδίαν ἡμῶν, διχονοιῶν αἵτινες πλήττουσιν ἡμᾶς ἐν τοῖς μᾶλλον ἀγαπητοῖς καὶ μᾶλλον ἱεροῖς ἡμῶν αἰσθήμασι. Ἴδου ἡ ζωὴ, ἐάν μέλλωμεν νὰ χαθῶμεν! ἰδοὺ ἡ πρόνοια.

Νὰ χαθῶμεν τί; δὲν εἶδετέ ποτε ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δικαιοσύνην πιεζομένην; δὲν ἐθριάμβευσε ποτε ἡ κακία; δὲν ὑπάρχουσι κακοὶ, οἵτινες ἀπέθανον ἐν τῷ μέσῳ τῶν εὐτυχιῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κακῶν αὐτῶν ἠδονῶν; ὁ Σωκράτης δὲν ἔπαιε τὸ κῶνον; ἡ ἱστορία αὐτὴ ἐστὶν ἀδιάφορος; ἡ ἐπερχομένη γενεὰ, ἡ σκιά αὐτὴ, ἦν ἐπικαλεῖται τὸ δίκαιον, ἀκούσει ἀρά γε τὴν ἐσχάτην αὐτῆς φωνήν; τίς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ιδέαν, ὅτι δίκαιός τις δύναται νὰ ἀποθάνῃ ἐν ὕβρει καὶ ἐν κακουχίᾳ, καὶ ὅτι τὴν πτωχὴν ταύτην ψυχὴν δὲν θέλει δεχθῆ ὁ κόλπος τοῦ Θεοῦ;

Ὡ τελευταία λέξις τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως, ὦ ἱερὰ πίσις! ὦ γλυκεῖα ἐλπίς! δύναται τις ἄνευ σοῦ κατανοῆσαι τὸν κόσμον, καὶ δύναται ἄνευ σοῦ ὑπομεῖναι αὐτόν; μία ἀδιάσπαστος ἄλυσις συνδέει ἐνταυτῷ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν ἠθεκὸν νόμον, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· οὐδὲν ἐκ τῶν δογμάτων τούτων δύναται νὰ ἀναρθῆ, χωρὶς νὰ συνεπιπέρῃ

τὴν καταστροφὴν ὅλων τῶν ἄλων· διὸ ἡμεῖς ἐγκολπούμεθα ὅλα ὁμοῦ ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν· οὐδὲ ὑπάρχει θέσις διὰ τὴν ἀπελπισίαν ἐν τιμῇ ψυχῆς, ἐσχυρῶς πεπεισμένη περὶ τῆς ἑαυτῆς ἀθανασίας· διότι ἔσον περισσότερο τὶς μελετᾷ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τοσοῦτον περισσότερο εὐρίσκει ἐν τῇ ιδέᾳ ταύτῃ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἀνίσταται πρὸς ὅλα τὰ ἄλγη τοῦ κόσμου τούτου. Θνητοί, ὁ κόσμος οὗτος ἐστὶν ἡ ἀληθὴς πατρίς ἡμῶν, ἐξ οὗ λαμβάνομεν τὰ τε δυσάρεστα καὶ εὐάρεστα ἡμῖν, καὶ μακάριοι μὲν, ἐν ἀθῶῃ καὶ ἀνταμοίβῃ ἡμᾶς, δυστυχεῖς δὲ διὰ παντός, ἐάν ἀπωθῆ καὶ καταδικάζῃ ἡμᾶς. Ἀθάνατοι, οὐδὲν ἄλλο πράττομεν, εἰμὶ διαβαίνομεν δι' αὐτοῦ· οὐδὲν ἐστὶ πρὸς ἡμᾶς εἰμὶ συμβεβηκὸς ἐφήμερον, καὶ τὸ πᾶν ἐστὶ καλὸν δι' ἡμᾶς, καὶ πάσχοντας καὶ λυπούμενους· μόνον καταντήσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς δοκιμασίας, ἐλεύθεροι πάσης κηλίδος. Ἡ λύπη καὶ ὁ θάνατος γάνουσι τὸ κέντρον αὐτῶν, ἐάν στηρίζωμεν τὰ βλέμματα ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἀσπίου καὶ ἀνεφέλου ἐκείνου μέλλοντος. Ὁ θάνατος ἐστὶ τοσοῦτον ὀλίγου λόγου ἄξιος, ὥστε οἱ ἄνθρωποι συναθροίζονται ἵνα θεωρήσωσιν αὐτόν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πόλεμος γίνεται μετὰ πομπῆς εἰς ἐν πανηγύρει· εἰσὶ θεατρικαὶ παραστάσεις, καὶ οὐδὲν πλέον· παίζωμεν λοιπὸν εὐχαρίστως τὸ πρόσωπον ἡμῶν, καὶ μὴ αἰτιώμεθα τὴν θείαν πρόνοιαν διὰ τὰς νομιζόμενας δυστυχίας, τὰς ὁποίας ἀποτιθέμεθα μετὰ τοῦ προσώπου· ἡ ψυχὴ λοιπὸν ἡμῶν ἐστὶν ἡ πάσχουσα καὶ θνήσκουσα; ὄχι, ἀλλ' ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος, ὁ ὑποκριτής. Ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐν ἡμῖν, ἐστὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ· δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ καὶ οὐσιώδης ιδέα, εἰμὶ ἡ ιδέα τοῦ αἰωνίου, οὐδὲ ὑπάρχει ἀληθὴς πράξις, εἰμὶ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος· τὸ καθήκον ἐστὶ τὸ μόνον ἀληθές, τὸ δὲ κακὸν ἐστὶ μηδέν. « Ἄνθρωπε, περὶ τίνος μεμψιμοιρεῖς; περὶ τοῦ ἀγῶνος; τοῦτο ἐστὶ » κατάστασις νίκης· περὶ ἀδικίας; ἀλλὰ τί ἐστὶν αὐτὴ πρὸς τὸν ἀθάνατον; » περὶ τοῦ θανάτου; ἀλλ' οὗτος ἐστὶν ἡ ἀπαλλαγὴ. » (μ)

(μ) Πλωτίν. Ἐνν. Γ'. βιβλ. Β'. κεφ. 15 καὶ Ἐνν. Β'. βιβλ. θ'. κεφ. 9. Σημειώσαν, πόσον ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κοινοῦ νοῦς ἐν τινι κοινωνίᾳ ἐνθουσιάζει εἰς τὸ δόγμα τῆς θείας Προνοίας, καὶ ὁ ἰδιολογισμὸς, ἀρνούμενος τὰ πράγματα καὶ τὴν ἱστορίαν, οὐ δεχεται τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνάμεικτον τοῦ Θεοῦ εἰς σύστασιν λογικῆς καὶ εὐδαίμονος ποικιλίας, ἥτις λέγεται καὶ ἀρίστη ποικιλία, καὶ δὴ καὶ παράδεισος. Ἄλλως δὲ οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ παραδοχὴ τοῦ ὀνόματος τῆς Προνοίας, ἄνευ τοῦ πράγματος, ὃ δίδεται ὑπὸ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου· ἀλλ' ἵνα διασκευασθῇ ὁ ἀπροσῆτος ἰδιολογισμὸς, ὁ διαστρέφων τὴν ἱστορίαν, προαπατεῖται ἀνάπτυξις τοῦ κοινοῦ νοῦς, τοῦ λαλοῦντος οὐχὶ ἐν διαλεκτικῇ μεθόδῳ, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀνορθοῦθισης ἀσυναίσθητος συνειδησεως, καὶ ἐπιζητούσης τὴν λογικὴν καὶ μισανθραϊκετον ἢ οἰκουμένην πολιτείαν ἢ ἰσοπολιτείαν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΕΡΓΑ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΦΙΑΝΤΑ.

Ἐπιστολιμαῖα διάλεξις

π ε ρ ι

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΚΑΡΤΑΝΟΥ, ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΗΤΟΥ

καὶ

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΤΟΥ ΡΟΖΑΝΟΥ.

(Συνέχεια, ἔρα Φυλ. ΚΑ΄.)

Τὸ ὅτι τώρα πρέπει νὰ φέρω εἰς τὴν παρατήρησίν σου, φίλε μου, εἶναι ὅτι ἡ ἔκδοσις αὐτῆ τοῦ Ἄνθους, ἐκ τῆς ὁποίας σοῦ ἐσημείωσα τὰ ἀνωτέρω, φαίνεται νὰ ἦναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ ἑναγχοῦς εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Ἀθηνῶν δωρηθεῖσα, ὡσάν ὅπου ὁ Πρόλογος, ἐξ ὅσου μέρους αὐτοῦ φέρει εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ὁ Κ. Παπαδόπουλος, ὑπάρχει ὁ αὐτὸς καὶ ἀπαράλλακτος τοῦ ἀνω καταχωρισθέντος εἰς ὅλα, ἕως καὶ εἰς τὰς ἀνορθογραφίας, καὶ κακοποιήσεις· ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ καθίσταται πλέον βέβαιον, ὅτι εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν ἀντίτυπον λείπουσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τρία τοῦλάχιστον φύλλα, τὰ περιέχοντα τὴν κεφαλίδαν τοῦ συγγράμματος, τὴν πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας μικρότατον τεμάχιον, φέρον μόνον τὸ προτάσσόμενον ὄνομα τοῦ συγγραφέως, εἰκάζω νὰ ἀπεσώθῃ κολλημένον ὁμοῦ μετὰ τὸν πρόλογον εἰς τὴν σελίδα, ὅπου τὸ ἀνέγνωσεν ὁ Κ. Παπαδόπουλος, ὡς λέγει εἰς τὴν Ἐπιστολὴν (σελ. 5), καὶ τελευταῖον τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων κεφαλαίων, μετὰ τὸν ὁποῖον ἔπεται ὁ πρόλογος αὐτός.

Ἡ ἔκδοσις ὅμως τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Κρούσιος πρέπει νὰ ἦναι ἄλλη ἀρχαιότερα ταύτης, καὶ κατὰ πιθανὸν λόγον ἡ πρώτη, διότι εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἡδὴ περιγραφθείσης, ἥτις, ὡς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν τίτλον τῆς, νεώτερα εἶναι μετατύπως μετὰ διορθώσεις καὶ μεταβολάς, οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ Ἀρσενίου Μονεμβασίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἐβάλθη εἰς τὴν φυλακὴν γράφει ὁ Καρτάνος, ὡς εἶδαμεν ἀνωτέρω εἰς τὸ ἐκ τῆς Τουρκογραφικῆς (σελ. 199) ἐδάφριον, ἀλλ' οὐδὲ αὐτολεξεῖ εὐρίσκονται τὰ ἐκεῖ ἀναγινωσκόμενα

ἢ νὰ διὰ τὰ ἀπεργάγη ὁ λογισμὸς μου καὶ εὐγάλα ἀπὸ τὴν παλαιὰν τε καὶ νέαν διαθέκην τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς ὅπερ κάνει χρεῖα πάσα χριστιανοῦ ἀμαθεστάτου ὡσπερ ἐμέ. Ἡ ἔκδοσις λοιπὸν αὐτῆ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὰς ἡδὴ σημειωθείσας ῥήσεις ὁ Κρούσιος, εἶχε διάφορον ἐπιγραφὴν, καὶ αὐτὴ θέλει εἶσθαι πάντως ἐκείνη, ἥτις ἀναγινώσκειται εἰς τὸν Ἑλληνομνήμονα ὑπὸ τὰς λέξεις: *Τὸ ἄρθρον καὶ ἀναγκαῖον τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθέκης: ἐπιγραφὴ, περιεχομένη σχεδὸν αὐτολεξεῖ εἰς ἐκείνην τῆς νεωτέρας ἐκδόσεως, ὅπου μετὰ τὰς πρώτας λέξεις τίθεται ὡς ἐπεξήγησις ἤτοι τὸ ἄρθρον καὶ ἀναγκαῖον*. Ἰσως δὲ, χάριν τῆς υπερακριθείας, ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ ἔτι καὶ ἡ χρόνου καὶ τυπογράφου σημείωσις εἰς τὸ τέλος, μετὰ ταύτην τὴν τάξιν: *παρὰ Χριστοφῶρ τῷ Ζαρέτῳ ἀφ' ἑ*. ὡς κεῖται καὶ εἰς ἄλλα βιβλία ἐκ τῆς τυπογραφίας ἐξεληθόντα τοῦτου τοῦ τυπογράφου ἢ τῶν υἱῶν αὐτοῦ οὕτως, εἰς τὸ ἐπιγραφόμενον *Ἱστορία τοῦ Ρε τῆς Σκότζιας*, ἢ σημειώσις ἔχει *Ἐνετήρι παρὰ Χριστοφῶρ τῷ Ζαρέτῳ ἀφ' ἑ*. ὡσαύτως εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς Ἐμμανουὴλ τοῦ Γλυζουνοῦ: *Ἐνετήρι παρὰ Πέτρου υἱοῦ τοῦ ποτῆ Χριστοφῶρου τοῦ Τζανέτου ἀφ' ἑ*. εἰς ἔκδοσιν τοῦ Ἀπολλωνίου: *Ἀπολλώνιος Ἐνετήρι παρὰ Πέτρου υἱοῦ τοῦ ποτῆ Χριστοφῶρου τοῦ Τζανέτου ἀφ' ἑ*.

Ὁ Καρτάνος, ὡς προκύπτει ἀπὸ ἐν χωρίον τοῦ Ἄνθους, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν Τουρκογραφικὴν (Pag. 63.) φέρει ὁ Κρούσιος, φαίνεται δὲν ἐκαταγίνετο εἰς εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου του, εἰμὴ ὀλίγον τι πρότερον τοῦ εἰς τὴν παρὰ τῷ Ἑλληνομνήμονι ἔκδοσιν σημειωθέντος 1536 ἔτους· διότι εἰς ἐκεῖνα τὸ μέρος τοῦ συγγράμματός του, ὅπου τὰ περὶ Βενετίας διηγείται, δίδει τέλος μετὰ ταύτην τὴν εἰδήσιν « καὶ εἰς τοὺς χιλίους πεντακοσίους τέσσαρας » τὸν μῆνα τὸν Ἰαννουάριον ἔκαμαν οἱ Βενέτικοι ἀγάπη μετὰ τὸν Σουλτάν Μπαγιαζίτη, καὶ ἦτον ἀμπασαδοῦρος τότε, ὅπου τὴν ἔκαμε τὴν ἀγάπη, ὁ Μισὴρ Ἀνδρέας ὁ Γρίτης, ὁποῖος ἐναι τὴν σήμερον Πρίντζιπος. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ὁ Γρίτης ἦτο δοῦξ τῶν Ἐνετιῶν ἀπὸ τοῦ 1522 μέχρι τοῦ 1537 (ἰδ. Δωροθ. Σύνοψ. Ἱστορ. Σελ. 531. Ἐκδ. Βεν. 1814). Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν, φαίνεται ὅτι τὰ ἀντίτυπα αὐτῆς ἔγιναν πολλὰ σπάνια ἀφοῦ ἄρχισαν νὰ κωλύωνται ἢ νὰ φθείρωνται διὰ τὰς ἀνακαλυφθείσας εἰς αὐτὰ αἰρέσεις, ὡς ἀνωτέρω εἶδαμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἐχρειάσθη νὰ γίνῃ ἡ δευτέρα ἔκδοσις διορθωμένη ὡς φέρεται ἐπὶ τοῦ τίτλου, καὶ καθαρισμένη ἀπὸ τὰ ἐσφαλμένα, μ' ὅλον ὅτι ὄχι πάλιν ἀπ' ὅλα, ὅσα ἐλέγχει ὁ ζῆλωτής Παχώμιος, μετὰ τὸ νὰ μένωσιν ἀκόμη πολλὰ, ὡς δύνασαι νὰ συμπεράνης ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ὡς δείγμα σοῦ προσέθηκα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦτου τῆς ἱστορικῆς καὶ βιβλιακῆς πολυμαθείας· τί θέλει, φίλε μου, τοιαύτη ἦτον ἡ ἐποχὴ ἐκείνη καθ' ἣσον τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος

ΦΥΛ. ΚΒ΄.

ἀπέβλεπεν ἂν τινες ἦσαν μὲ ὕψωσθῶν ὑγειοστέραν παιδείαν συγκροτημένοι, οὗτοι τὴν ὅλοην μοῖραν τῆς πατρίδος φεύγοντες ἔζων ἄλλος ἄλλαχού τῆς Εὐρώπης ποριζόμενοι τὸν βίον ἢ διδάσκοντες ξένους ἢ δόγματα ξένης πρεσβεύοντες ἐκκλησίας.

Μετὰ τὰ κεφάλαια τὰ συνιστῶντα τὸ Ἄνθος ἐπρόσθεσεν ὁ Καρτάνος εἰς τὸ βιβλίον του καὶ δεκαεννέα λόγους περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, ἀριθμῶν αὐτοὺς ὁμοίως διὰ κεφαλαίων. Ὄθεν δίδων τέλος εἰς τὸ Ἄνθος, « ἐνταῦθα, » λέγει, ἄρχονται λόγοι πολλὰ ὠφέλιμοι καὶ ἀναγκαῖοι πρὸς πᾶσα Χριστιανόν, οἱ ὅποιοι εἶναι δεκαεννέα, καὶ ἡ ἀκροστιχὶς αὐτῶν εἶναι Ἰωαννίκιος ὁ Καρτάνος, εἶναι γοῦν διάφοροι » καὶ καταλέγει αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, ὕψως τοὺς βλέπει εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου Παπαδοπούλου. Ἐκ τῶν λόγων τούτων τινες, τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, ἐτυπώθησαν ἀνωνύμως μετὰ τοῦ Θησαυροῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου, Ἐνετίησι παρὰ τῷ τυπογράφῳ Πινέλλῳ, πλέον παρὰ μίαν φοράν. Ὁ ἐλλογιμώτατος συγγραφεὺς τοῦ Ἑλληνημόνου, ὡς μὴ γνωρίσας ἐξ αὐτοψίας τὸ Ἄνθος, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχονται, οἷον χωριστὸν πόνημα ἀπεμνημόνευσεν αὐτοὺς, λέγων « Ἐγραψεν ὁ Ἰωαννίκιος λόγους εἰς χυδαίαν γλῶσσαν τυπωθέντας ὑπὸ Πινέλλου συνάμα τῷ θησαυρῷ Δαμασκηνοῦ καὶ Στουδίτου Ἐνετίησι (1628 εἰς 8^{ον}) » Τὸ νὰ ἐτυπώθησαν μέρος τῶν λόγων τοῦ Καρτάνου μετὰ τοῦ Θησαυροῦ ὑπὸ Πινέλλου τὸ 1628, τοῦτο εἶναι πλέον ἀναμφίβολον, ὡς θέλομεν ἴδῃ μετ' ὀλίγον· ἀλλ' ὡς τόσον ὁ Κύριος Παπαδόπουλος ἀρνούμενος τὸ πρᾶγμα (Ἐπιστ. σελ. 17) θέλει ὅτι ὁ Συντάκτης τοῦ Ἑλληνομνημόνου ἀπατήθη εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν Δουκάγγιον, ὁ ὁποῖος, εἰς τὸν ἐν τέλει τοῦ Γλωσσάριου προσηρητημένον Πίνακα τῶν ἐξ ὧν ἔλαβε μαρτυρίας συγγραφέων (pag. 28), λέγει ταῦτα. *Ioannicius Cartanus Hieromonachus in flore, seu limbro quod ἄνθος inscribitur, in expositione divini officii, et in sermonibus editis cum Damasceno Studita.* Ὁμοῦς εἰς ταύτην τὴν ἀπαρίθμησιν, στοχάζεται ὁ Κ. Παπαδόπουλος, ὅτι λανθάνεται ὁ Δουκάγγιος, ὅστις μὴ ἰδὼν, λέγει, ποτὲ τὸ Ἄνθος, παρατηρήσας δὲ μόνον, ὅτι ὁ Ἀλλάτιος εἰς δύο του συγγράμματα, τὸ περὶ Συμφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ περὶ Γεωργίων, κάμνει μνείαν τοῦ Καρτάνου ὡς συγγραφέως τοῦ Ἄνθους, τῶν λόγων, καὶ ἐτέρου τινὸς *de expositione divini officii*, ὑπέλαβε ταῦτα ὡς χωριστὰ ποιήματα, ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον *Ἄνθος*· τὸ δὲ νὰ ἔγραψεν ὅτι ἐξεδόθησαν Καρτάνου λόγοι μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἰς τοῦτο, συμπεραίνει νὰ ἐκινήθη ἐκ τοῦ νὰ ἐβλεπεν αὐτοὺς τυπωμένους εἰς μεταγενεστέρας ἐκδόσεις συγχρόνους αὐτοῦ, ἐνῶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς ἴδῃ εἰς τὴν ἐν ἔτει 1628 ἐκδοσιν τοῦ Δαμασκηνοῦ παρὰ Πινέλλῳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξ ἀπάτης λέγει, ὅτι συνετυπώθησαν.

Ταῦτα ὁ Κ. Παπαδόπουλος· Μ' ὅλον τοῦτο, ὅσον διὰ τὴν πρώτην ἀπέφρασιν, ὅτι δηλ. ὁ Δουκάγγιος δὲν εἶδε τὸ Ἄνθος, εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι αὐτὴ ἀπάσης ἔχεται τῆς πιθανότητος· καὶ παρατηρῶ τῶνόντι ὅτι αἱ ὀλιγώταται λέξεις ὅσας ἢ ἐκ τῶν λόγων ἢ ἐκ τοῦ *expositio divini officii* εἰσέφερον εἰς τὸ γλωσσάριόν του ὁ Δουκάγγιος ὅλαι αὐταὶ εἶναι ἐπαρμέναι τὸ πλεῖστον μέρος ἀπὸ τὰ ὑπ' Ἀλλάτιου ἐν τῷ *de cons. eccles. or. atque occid.* φερόμενα τεμάχια, ὡς ἀπὸ τὸ ἐν σελ. 1346 τοῦ Ε'. περὶ Φιλαργυρίας λόγου, αἱ λέξεις *δουκάτορ, λάδι, οὐζοῦρα, στάμενα, σοῦμμα, ταυρίζω, τόρα*, ἀπὸ τὸ ἐν σελ. 1398 τοῦ Ζ'. περὶ μεταλήψεως, *κορμὴ, καὶ τέλος* ἀπὸ τὸ ἐν σελ. 1340 τοῦ *expositio divini officii*, *λόγη*· ἐὰν δὲ εὐρίσκονται καὶ τινες ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἄνθους, ὡς καθόσον ἐξέτασα, τρεῖς ἐκ τοῦ 142 κεφαλαίου, *βούρον, σιμά, κέχειν*, καὶ μία ἐκ τοῦ 144 *ἠξέυρειν*, ἡμπορεῖ τις καὶ ταύτας, ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ ὀλίγα, καὶ εἰς συνεχῆ σχεδὸν κεφάλαια ἀνήκουσι περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου πραγματευόμενα, νὰ τὰς πιστεύσῃ ὡσαύτως ἐρανισμένας ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀλλάτιου, ἀπομνημονεύσαντος τὰς ῥήσεις τοῦ Ἄνθους εἰς κἀνὲν τῶν ἄλλων συγγραμμάτων του, ἢ καὶ ἐξ ἄλλου τινος, τὸ ὁποῖον τώρα δὲν μὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἀληθοποιήσω.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα περὶ τοῦ τελευταίου τούτου, ἔρχομαι νὰ σὲ κάμω μίαν παρατήρησιν, ὅτι οἱ λόγοι, ὁ περὶ φιλαργυρίας καὶ ὁ περὶ μεταλήψεως, ὅθεν ἔφερον εἰς τὸ περὶ Συμφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω τεμάχια ὁ Ἀλλάτιος, εἶναι ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐκείνων, οἵτινες ἐτυπώθησαν μετὰ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ τούτους ὁ Δουκάγγιος ἐκ περιστάσεως ἐμνημόνευσε κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς, ὅπως ἀπὸ τὸν Ἀλλάτιον σημαίνονται, καὶ ὄχι ὡς κείνται εἰς τὸν Δαμασκηνόν· ἐκ τῶν ἑπτὰ ὅμως εἶναι προσέτι καὶ ὁ περὶ πειρασμοῦ λόγος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχει ὁ Δουκάγγιος μίαν λέξιν, *κακοφαίνεσθαι* « *indignari, aegre ferre* — *Ioannicius Cartanus in homilia de tentatione*, ἀδημονεῖ καὶ κακοφαίνεται » ἀλλ' ἐκ ταύτης τῆς ὁμιλίας δὲν φέρει οὐδὲν τεμάχιον ὁ Ἀλλάτιος (ἐνθ. ἀν.). Γίνεται λοιπὸν φανερόν ὅτι ὁ Δουκάγγιος διὰ τὴν ἐκ τούτου τοῦ λόγου μαρτυρίαν πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε τοὺς ἑπτὰ τοὺς μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ τυπωθέντας, τοὺς ὁποῖους ἐκ παραβολῆς πρὸς τὰ ὑπ' Ἀλλάτιου φερόμενα τεμάχια γνωρίσας ὡς λόγους τοῦ Καρτάνου ἀνέφερον εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὡς λόγους αὐτοῦ, ἐκδοθέντας μετὰ τοῦ ἀνωτέρου βιβλίου, *in sermonibus editis cum Damasceno*. Ἀλλ' εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Ἰνδικοῦ (pag. 46) σημειώνει ὁ αὐτὸς, ὅτι καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὰς ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὸ γλωσσάριόν του ληφθείσας μαρτυρίας ἐμεταχειρίσθη τὴν ἐκδοσιν τὴν ἐν ἔτει 1628 γενομένην παρὰ Πινέλλῳ. *Damasceni*, λέγει, *Thessalonicensis Hypodiaconi Studitae conciones in festas anni vulgari lingua cons-*

criptae, ex edit Veneta Antonii Pinelli 8. anno 1628. Στοιχάζομαι λοιπόν ἐκ τούτου, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκδοσιν αἰνίττεται καὶ ὅταν ὁμιλῇ ἐν τῷ αὐτῷ Ἐλέγχῳ (pag. 28), περὶ τῶν λόγων τοῦ Καρτάνου ὡς μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐκδοθέντων· καὶ ὅθεν δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν δύο τούτων ἐδαφίων τοῦ Δουκαγγιανοῦ Πίνακος νὰ ὁδηγήθῃ καὶ ὁ Συντάκτης τοῦ Ἑλληνομνήμονος, ἐν ἄλλοθεν περὶ τούτου δὲν εἶχεν ἄμεσον εἶδησιν, εἰς τὸ νὰ εἶπῃ περὶ τῶν λόγων τοῦ Καρτάνου ὅτι συνετυπώθησαν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ παρὰ Πινέλλῳ 1628. Τώρα λοιπόν, ἀφοῦ ὁ Δουκάγγιος εἰς τὸ γλωσσάριον δὲν φέρει μαρτυρίας ἀπ' ἄλλους λόγους, εἰμὴ ἀπὸ τρεῖς μόνους τῶν ἐπτὰ ἐκείνων τῶν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ τυπωθέντων, ἀν καὶ διὰ τοὺς δύο ἐκ τύχης ἐμεταχειρίσθη μᾶλλον τὰ εἰς τὸν Ἀλλάτιον εὐρισκόμενα τεμάχια, καὶ ἀφοῦ προκύπτει ἐκ τοῦ ἐν σελ. 46 ἐδαφίου τοῦ Ἐλέγχου τῶν Συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβε ῥήσεις καὶ λέξεις εἰς τὸ γλωσσάριόν του, ὅτι τοῦ Θεσαυροῦ ἐκδοσιν ἀνὰ χεῖρας εἶχε τὴν ἐν ἔτει 1628 παρὰ Πινέλλῳ, τὴν ὁποίαν, ὡς εἴπομεν, πρέπον νὰ αἰνίττεται καὶ ἐν σελ. 28, ἐπόμενον εἶναι νομίζω ἐξ ὅλων τούτων νὰ μὴν ἔχεται τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ τῆς πιθανότητος, ὡς ἡ πρώτη, ἢ τελευταία τοῦ Κ. Παπαδοπούλου ἀπόφανσις ὅτι δηλ. ἀπατάται ὁ Δουκάγγιος λέγων νὰ ἐτυπώθησαν λόγοι Καρτάνου μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν ἔτει 1628 παρὰ Πινέλλῳ.

Ἄλλ' οὐδὲ χρεῖα, μὲ φαίνεται, εἶναι τοιούτων πλαγίων μέσων καὶ τοιούτων συλλογισμῶν εἰς ἐπαλήθευσιν, ὅτι μέρος τῶν Καρτάνου λόγων ἐτυπώθησαν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ παρὰ Πινέλλῳ ἀπὸ ἀρχομένης ἕως μέσης σχεδὸν τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος. Ὁ Θεσαυρὸς τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐτυπώθη πρώτην φοράν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1528 εἰς 4^{ον}, ὡς ἐκ τοῦ Ἀσκειῦ (Askew Bibl. p. 49) ἀναφέρει ὁ Ἀρσέλιος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Φαβρικίου (Vol. IX. p. 684 Σημ.), καὶ ἡ ἐκδοσις αὕτη εἶναι ἴσως ἐκείνη τὴν ὁποίαν σημειώνει ὁ Κρούσιος (Turcogr. pag. 48) νὰ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν φίλον του Σχρευλίνον ὁμοῦ μὲ τὸ Ἄνθος. Ἄγνωστος ἂν μέχρι τοῦ τέλους τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος ἔγινε ποτὲ μετατύπωσις τούτου τοῦ βιβλίου, ὅμως γνωρίζω καλῶς ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἡμεῖς τῆς ἐπομένης 17'. ἐτυπώθη ὁ Θεσαυρὸς τετράκις, δηλ. τὸ 1603, τὸ 1618, τὸ 1628, καὶ 1642· τὰς δύο ἐκ τούτων τῶν ἐκδόσεων, τὰς νεωτέρας, ἀναφέρει ὁ Ἀλλάτιος εἰς τὴν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παρ' Ἑλλήσι βιβλίων διατριβὴν (de libris Eccl. Graecorum), καὶ ἴδμεν ὅτι τὴν παρατελευταίαν, τὴν ἐν ἔτει 1628, μνημονεύει ὁ Δουκάγγιος εἰς τὸν Ἐλεγχον τῶν Συγγραφέων (Index Auctor. p. 86). Ἀλλὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας τούτων βιβλίων καὶ λοιπῶν αἱ ἐκδόσεις, φίλε μου, ὕσαι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ τοὺς ἐπομένους ἐτυπώνοντο εἰς τὴν Βενετίαν, ἐφύλατταν συνήθως αἱ δευτέραι τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ σειρὰν καὶ τὰ αὐτὰ πε-

ριεχόμενα τῶν πρώτων, καὶ εἰς οὐδὲν σχεδὸν ἐδιέφεραν· διὰ νὰ σὲ φέρω ἐν πρόχειρον παράδειγμα, οἱ εἰς ἀπλήν διάλεκτον ἕως προχθὲς τυπνόμενοι ἐν Βενετίᾳ Αἰσώπειοι μῦθοι δὲν παραλλάσσουσι οὔτε συλλαβὴν ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκδοσιν αὐτῶν, ἥτις εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος ἔγινε παρὰ τῇ Εὐνωρίδι τῶν φίλων ἐν τῇ Σαλικάτῃ ὅθεν εἶναι εὐκόλον γὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ τυπώσεις τοῦ Θεσαυροῦ αἱ κατὰ τὸ 1628 καὶ 1642 γενόμεναι παρὰ Πινέλλῳ ἦσαν αἱ αὐταὶ καὶ ἀπαρίλλακτοι ὡς πρὸς τὰ περιεχόμενα μὲ τὰς γενόμενας τὸ 1603 καὶ 1618, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ. Τώρα αἱ δύο ἐκδόσεις τοῦ 1603 καὶ 1618, αἱ μνημονευόμεναι καὶ εἰς τὸν Ἑλληνομνήμονα (Σελ. 443), καὶ τὰς ὁποίας ἔτυχα νὰ γνωρίσω πρὸ χρόνων, εἶναι πρᾶγμα βέβαιον, ὅτι περιέχουσι τοὺς ἐπτὰ λόγους· ἀν λοιπὸν αὐταὶ τοὺς περιέχουσι, κατὰ ποῖαν συνέπειαν δὲν πρέπει νὰ περιέχῃ αὐτοὺς ἢ μετ' ὀλίγον χρόνου διάστημα τὸ 1628 ἐπαναληφθεῖσα ἀπὸ τὸν αὐτὸν τυπογράφον μετατύπωσις; Διὰ νὰ συντέμω ἰδοῦ ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1603, ἥτις παρὰ τὴν διαφορὰν μόνον τοῦ ἔτους εἶναι ἀπαραλλάκτως ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1618. « Βιβλίον ὀνομαζόμενον Θεσαυρὸς, ἕπερ συνεγράψατο ὁ ἐν μοναχοῖς Δαμασκηνὸς ὁ ὑποδιάκονος καὶ Στουδίτης ὁ Θεσσαλονικεὺς, ἐναυθὰ ἐτέθησαν καὶ ἕτεροι τινες λόγοι ὀφελίμοι ἐπτὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Πάτερ ἡμῶν. Τὸ παρὸν βιβλίον τετύπωται Ἐνετίῃσι παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Πινέλλῳ ἀναλώμασι μὲν τοῖς αὐτοῦ, ἐπιμελεία δὲ καὶ διορθώσει Μαθηαίου τοῦ ἐλαχίστου Ἱερομονάχου τοῦ ποτὲ Ἀρχιμικηδρίτου Προκονοῖσου (ἢ Προκονήστου) τοῦ Κολυτζήδου· ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αχχ'· ». Τὰ αὐτὰ δὲ, ὡς εἶπα καὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ αχχί. καὶ ἐκ τούτου μένει ἀναμφίβολον λοιπὸν ὅτι οἱ λόγοι δὲν ἐπροστέθησαν εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τῆς τυπώσεως τοῦ 1628, ἀλλὰ πρώτην φοράν τὸ 1603, καὶ ὁ Δουκάγγιος ἀκολούθως ἐσημείωσεν εἰς τὸν Ἐλεγχον μίαν τῶν ἐκδόσεων τούτων, τὴν ἐν ἔτει 1628, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη διὰ τὸ Γλωσσάριόν του.

Τὰ μέχρι τούδε ἀναφέρονται, ὡς βλέπεις, εἰς μόνον τὸ Ἄνθος, ἀλλ' ὁ Ἀλλάτιος φέρει εἰς δύο τόπους τοῦ περὶ Διηνεσοῦς Συμφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν Δυτικῆς τε καὶ Ἀνατολικῆς συγγράμματος (Σελ. 1310 καὶ 1340) καὶ ῥήσεις ἀκόμη ἐξ ἑτέρου πονήματος τοῦ Καρτάνου, μαρτυρῶν αὐτὰς οὕτως: Ioannicius Cartanus in expositione divini officii: καὶ ἐκ τοῦ Ἀλλάτιου ἐπομένως ὁ Δουκάγγιος ὡς χωριστὴν σύγγραμμα ὀνομάζει αὐτὸ εἰς τὸν Ἐλεγχον τῶν Συγγραφέων (σελ. 28)· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Συντάκτης τοῦ Ἑλληνομνήμονος, φέρων ὅμως τὸν τίτλον εἰς Ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ἔκθεσις τοῦ θεοῦ καθήκοτος· καὶ μὲ φαίνεται δὲν ἔχουσι λάθος οὐδὲν· μ' ὅλον τούτο ὁ Κ. Παπαδόπουλος, ὡς εἶδομεν ὅπισθεν, πιστεύει ὅτι δὲν

είναι τὸ ὑπὸ Ἀλλάτιου ἀναφερόμενον *expositio divini officii* ἄλλο τι, παρὰ μέρος ὀλοκληρωτικὸν τοῦ Ἄνθους, καὶ ὅτι χωριστὸν νομίσας αὐτὸ σύγγραμμα ὁ Δουκάγγιος ἠπατήθη σύρας εἰς τὴν ἀπάτην καὶ τὸν Συντάκτην τοῦ Ἑλληνομνήμονος· ἀλλὰ στοχάζομαι ἢ γνώμη αὐτῆ δὲν ἔχει βάσιν, διότι ἂν ἦτο μέρος τοῦ Ἄνθους, βέβαια ὁ ὑπερακριβῆ, τὰ τοιαῦτα Ἀλλάτιος ἤθελεν εἰς τοὺς ἀνωτέρω σημειωθέντας δύο τόπους, πρὸ ἢ ὕστερον τῶν ῥήσεων, ὀνομάσει, καθὼς κάμνει πάντοτε, τὸ Ἄνθος καὶ τὸ κεφάλαιον ἢ κεφάλαια, καὶ ἔχι ἀντὶ τούτων τὴν σημειώσιν *Ioannicius Cartanus in expositione divini officii*· ἔπειτα καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόημα τῶν τεμαχίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ λόγος εἶναι περὶ λειτουργικῶν πραγμάτων, γίνεται φανερόν ὅτι ἄλλη ὑπόθεσις ἐνταῦθα πραγματεύεται καὶ διίφορος κἀντὶ τῆς τοῦ Ἄνθους· τὸ βιβλίον ὅμως τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι σπανιώτατον, διότι, καθ' ὅσον γνωρίζω, κανεὶς ἄλλος δὲν τὸ ἀναφέρει, ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀλλάτιον· ὅσον δὲ διὰ τὸν Δουκάγγιον, ὅστις τὸ μνημονεύει εἰς τὸν Πίνακα (ἐνθ. ἀνωτ.) εἶχε βέβαια πρὸ ὀφθαλμῶν ταῦτα τὰ παρ' Ἀλλάτιω δύο τεμάχια, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ὁποίων καὶ ἔλαβεν εἰς τὸ γλωσσάριον τὴν λέξιν *λόγχη*. Ἐπειδὴ δὲ περὶ λειτουργικῶν εἰς αὐτὸ ὁ λόγος, ὡς εἶπα, πιστεύω πιθανώτατον νὰ ἐπιγράφεται μᾶλλον « Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας », τὸ ὁποῖον μετέφρασεν Λατινιστὶ ὁ Ἀλλάτιος *expositio divini officii* καὶ τῶνόντι, εἰς τὰ δύο τεμάχια τοῦ βιβλίου, τὰ ὁποῖα παρέθεσεν αὐτὸς (ἐνθ. ἀνωτ.), εἰς τὸ πρῶτον ἐξηγεῖται τὸ *πρόσχωμεν*, τὰ *ἄγια τοῖς ἀγίοις*· εἰς τὸ δεύτερον, τί σημαίνει νὰ θύῃ ὁ Ἱερεὺς τὴν προσφορὰν μετὰ τὴν *λόγχη*, καὶ νὰ χύνη εἰς τὸ ποτήριον οἶνον καὶ ὕδωρ, τὰ ὁποῖα εἶναι, ὡς βλέπεις, καθ' αὐτὸ ἢ ὑπόθεσις τοῦ ἰδιαίτερου συγγράμματος, τὸ ὁποῖον ἀνέφερον ὁ Ἀλλάτιος.

Τοῦ Καρτάνου σώζεται ἀκόμη καὶ ἑτέρα ὕλης σύγγραμμα χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ὡς σωζόμενον εἰς τὴν Καισαρικὴν Βιβλιοθήκην ἀναφέρει ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Λαμβεσκίου (T. 1. p. 161) ὁ Συντάκτης τοῦ Ἑλληνομνήμονος (Σελ. 442)· ἐπιγράφεται δὲ « Ἱατροσόφιον Ἰωαννικίου Ἱερομονάχου τοῦ καὶ ἐπίκλην Καρτάνου καὶ Πρωτοσυγγέλου γενομένου τῆς τῶν Καρκυραίων νήσου, συνταχθέν καὶ ἐκλεχθέν ἀπὸ τῶν τριῶν ἱατρῶν Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ καὶ Μελετίου. » Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν τοῦ Καρτάνου, ἀρκετὰ νομίζω ὥστε νὰ σχηματίσῃς μίαν τινα γνώμην, εἴτε περὶ αὐτοῦ, εἴτε περὶ τῶν βιβλίων του, καὶ περὶ πάντων ἀπλῶς τῶν διαφιλονεικηθέντων εἰς τὰς διαλέξεις τὰς ὁποίας μ' ἐπεμψας· ἀλλ' ἢ λογιότης σου, βλέπω, μετὰ ζήτησις ἀκόμη καὶ περὶ Δαμασκηνοῦ εἰδήσεις, περὶ τοῦ ὁποίου ἤδη ἔγινε τόσος ὁ λόγος, ὡς καὶ περὶ τοῦ στηλιτευσαντος καὶ καταδιώξαντος τὸν μέγαν Πρωτοσύγγελόν μας Μοναχοῦ ἐκείνου Παχωμίου τοῦ Ρουζάνου. Σὲ προσθέτω καὶ περὶ τούτων, διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω, ὀλίγα τινα, τὰ ὁποῖα ὅμως ὡς

ἐπίματρον μᾶλλον παρακαλῶ σε νὰ λογισθῆς τῶν προηγηθέντων, παρὰ ὡς ἰδιαίτερα ἐπεξεργασμένα ἄρθρα.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

Ο ΤΩΝ ΛΟΡΑΤΩΝ ΛΙΩΓΟΣ ΧΥΜ (HUME).

Καθ' ὃν χρόνον ὁ ὑπερήφανος ἀπεσταλμένος τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου ἀνήρχετο τὰς βαθμίδας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἀπήγει ὡσα, ἀποβρίθοντα, προὐκάλεσαν τὸν πολυθρήνητον πόλεμον τῶν τελευταίων ἡμερῶν, ἢ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ περιστρέφετο καὶ εἰς ἕτερον τι ἀντικείμενον, ἐπουσιῶδες μὲν ἴσως ἐν συγκρίσει τοῦ πρώτου, οὐχ ἦτον πλὴν περιεργον, πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐπικρατέστερον. Περὶ τραπεζῆς ἐκ καρύας ἢ ἀνακαρδίου (*acajou*) καθήμενοι πέντε, ἕξ ἄνθρωποι, ὅσοι δηλαδὴ ἐχώρουν, ἀπέχοντες ἀλλήλων ἀνὰ ἓνα πόδα καὶ χωρὶς οἱ πόδες ἢ τὰ ἐνδύματά των νὰ ἐγγίξωσι τοὺς τοῦ παρακαθημένου ἢ τὴν τράπεζαν, ἔθετον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς τραπεζῆς οὕτως ὥστε ὁ μὲν μικρὸς δάκτυλος τῆς χειρὸς τοῦ μὲν νὰ ἐπίκειται ἐλαφρῶς ἐπὶ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς τοῦ δὲ, οἱ δὲ ἀντίχειρες ν' ἀντικρίξωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἄφωνοι καὶ ἀκίνητοι περιέμενον νὰ ἴδωσιν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν τράπεζαν κινουμένην. Καὶ τὸ θαῦμα, θάττον ἢ βράδιον, ἐδικαίου ἀείποτε τὴν ὑπομονὴν τῶν κατερούτων. (α) Ἡμεῖς τοὐλάχιστον τότε, ὁσάκις ἐπειράθημεν τοῦ τοιοῦτου, ἔγενόμεθα μάρτυρες αὐτόπται τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ἀποτελεσμάτων, ὥστε, ἀπέχοντες πολὺ τοῦ ἀπιστεῖν καὶ συζητεῖν περὶ τῆς ἀληθείας πράγματος, πρόχειρον ἔχοντες τὴν ἀπόδειξιν παντὶ τῶ ὀυπιστοῦντι, ἀπεναντίας, ὡμολογήσαμεν ἑαυτοὺς τὰ μάλα ταπεινωθέντας, ὅταν ἴδωμεν ἐν τῶ κατεδαφίεσθαι οὕτω παραδόξῳ τὸ προκείμενον οἰκοδόμημα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἴδωμεν ὅτι ἢ νηπία ἡμῶν χεῖρ μόλις πως ἤφατο ἄκρω δακτύλῳ τοῦ παραπετάσματος τοῦ καλύπτοντος τὸ μυσῆριον τῆς φύσεως. Ἀλλ' ἢ ἐπιστήμη, ἀνοῦσα, φαίνεται, ἢ ἀναθεωρήσῃ τὰ δεδομένα, φόβῳ μὴ εἶτα ἀναγκασθῇ νὰ ὁμολο-

[α] Διὰ τινος ἴσως σημειωτέον ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τοιοῦτου ὀφείλεται εἰς καταδίκους τινὰς πεφυλακισμένους ἐν Βασιγκτῶνι, οἵτινες, παιδιὰς χάριν, ἐστοιχημάτισαν τίς νὰ κρατήσῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὰς χεῖρας ἀκίνητους ἐπὶ τῆς τραπεζῆς. Μίαν ὥραν σχεδὸν διετέλεσαν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ὅταν αἴφνης ἤρχισεν ἡ τράπεζα ἀφ' ἑαυτῆς κινουμένη. Οἱ κατάδικοι ἠλάλαξαν ἐκπληκτοί, καὶ ὁ δεσμοφύλαξ, δραμῶν, ἔμαθεν ἐξεστῆκως τὴν αἰτίαν, καὶ δι' αὐτοῦ ἠκούσθη ἔκω τὸ πρᾶγμα.

γῆσιν τὴν ἐαυτῆς ἀπάτην, ἀπηξίωσεν ἐπισταμένης ἐρεῖνης τὸ πρᾶγμα, καί, οἰκτῶ φερομένη, πύδοκῆσε μόνον βραχύν τινα νὰ ἐκφέρῃ ἀφορισμὸν — πύδοκῆσε μικράν τινα μηχανὴν νὰ κατασκευάσῃ, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι αἱ χεῖρες, προτρέχουσαι τῆς τραπέζης καὶ διὰ τῆς πίεσεως τῶν μυῶνων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἐνεργοῦσαι, παράγουσι τὴν κίνησιν (β). Καὶ ἐκ τότε ἐλησημονήθη τὸ θαῦμα, καθόσον μάλιστα τότε ὁ τῶν πραγμάτων βῶς περιέσπα ἀλλαχού τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ ἤγαγεν εἰς μέσον ζητήματα ἄλλα, ὅλως ἀντίπαλα καὶ ὅλως ἀντικείμενα εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ εἰς συζητήσεις περὶ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς ὑπερφυσικὸν κύκλον.

Ἄλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, πρὸς τὰ περὶ τῆς τῶν τραπέζων κινήσεως, ἐβρέθη πολλά καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συμβαινόντων ἐν Ἀμερικῇ, περὶ φαινόμενων τινῶν ὑπερφυσικῶν, ἐξ ὧν ἐκινδύνευσεν αὐτόθι πολλαχού ν' ἀνατραπῆ καὶ θρησκεία καὶ πολιτεύμα. Ἀνθρώποι ἰδιοσυγκρασίας μελαγχολικῆς, ἀφ' οὗ ἔμμενον ἐπὶ τινα κειρὸν παρὰ τὴν μηχανηζομένην τράπεζαν, συνεσχετίζοντο τοῖς τέθνεωσι καὶ ἐκάλουν αὐτοὺς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ὄντινα δῆποτε ἀπόντα, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν ἄγωγοὶ τῶν ἀοράτων (mediums of the invisibilis) καὶ οἱ ἀόρατοι οὗτοι συνέδεον τακτικὰς συνδιαλέξεις μετὰ τῶν ἀγωγῶν, καὶ εἰς γλώσσας μάλιστα τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνούουν, καὶ ἀπῆντων εἰς τὰς ἀπώτερον ἐρωτήσεις διὰ κρότων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου. Τοσαῦτα ἦσαν ὅσα ἄνθρωποι, αὐτόπται γενόμενοι τῶν θαυμασίων, διέδιδον τότε ὡς συμβαίνοντα ἐν Ἀμερικῇ, ὥστε ἐκπληκτοὶ ἠλομέν πολλὰκις ν' ἀρπάσωμεν περισφίγγοντες ταῖς χερσὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, φόβῳ μὴ αὐτὴ εἶναι ἡ τερατουργοῦσα καὶ μὴ δραπετεύσασα ἀκολουθήσῃ τοὺς ἀνιπταμένους ἀοράτους! Ἐννοεῖται δ' ὅτι, ὡς τότε δὲν ἐπιστεύσαμεν τυφλῶς, οὕτως οὔτε σήμερον ἐγγυώμεθα τὰ θαύματα ταῦτα, ἀλλ' ἐν Ἀμερικῇ τοῦλάχιστον τὸ πρᾶγμα, φαίνεται, ἐθεωρήθη σπουδαιότατον καὶ πολλαχού οἱ πιστεύοντες, ἐν οἷς καταλογίζοντο ἄνδρες ἐπὶ παιδείᾳ διακεκριμένοι, ἀνεχώρησαν μετὰ ἱερῶν εἰς ἀποικίας, καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ κρότων, ὧν αὐτουργοὶ ἐθεώρουν ἁγίους, συνέστησαν πολιτείας, διοικουμένας καθ' οὓς νόμους ἀπεκάλυψαν αὐτοῖς οἱ κρότοι. Ἐγράψαν μάλιστα καὶ πραγματεῖαι θεολογικαί, ἐν αἷς, κατὰ τὰ διὰ κρότων ἀποκαλυφθέντα, φέρεται ὅτι θάνατος δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μεταβάσεις ἀπὸ σφαίρας εἰς σφαῖραν μεχριστοῦ φθάσωμεν εἰς τὸν θεόν, μέριδος ἧς τινος δὲν ἀξιοῦνται εἰμὴ οἱ ἀγαθοί. Ἐν ταῖς ἀπωτέρω τῆς γῆς σφαίραις, αἱ ψυχαί, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀκολουθοῦσι σπουδάζουσαι γλώσσας τε καὶ ἐπιστήμας, καὶ πολλακις, συμπλεκόμεναι ἐν χορῷ, κατέρχονται εἰς τὴν γῆν καὶ διὰ κρότων ἀνακα-

(β) Ὁ γνωστὸς φυσιολόγος Φαραδαίης κατασκεύασε τὴν μηχανὴν ταύτην.

λύπτονται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ οἱ μὲν κάτωκοι τῶν ἀνωτέρων σφαιρῶν βλέπουσι τοὺς τῶν κατωτέρων, οὐχὶ δὲ οὕτω καὶ οὗτοι ἐκείνους· τὰ δ' ἐν τῇ γῇ προσφιλεῖ ζῶα, χάρις τῷ κεκτημένῳ ταῦτα, συναναβαίνουσι μέχρι τινὸς εἰς τὰς ἀνωτέρας σφαίρας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν ἢ φαίνονται τοῦλάχιστον ὄνειροπολήματα· τὸ βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι, ὡς τὰ περὶ τῆς τῶν τραπέζων κινήσεως, οὕτω καὶ τὰ περὶ τῶν κρότων τούτων παρημελήθησαν καὶ παρωράθησαν, καὶ ἀνερευνητα καὶ ἀμελέτητα ἔμειναν μέχρι σήμερον, ὡς ἐκ τοῦ χρόνου μᾶλλον καθ' ὃν ἤρχισαν φαινόμενα ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ἡμῶν, ἢ ἐκ τῆς ματαιότητος αὐτῶν, ὡς τινες δοκοῦσι—διότι, καθ' ἡμᾶς, ὅσω κατακριτέα καὶ ἀναξία φρονίμων ἀνδρῶν ἐστὶν ἡ ἀβασάνιστος παραδοχὴ τῶν τοιούτων, τόσω ἀσύγγνωστος δοκησιοφία καὶ ὀκνηρὰ ἀμάθεια κατακλύζει τὸν νοῦν ἐκείνων οὔτινας, ἐκ τῶν προτέρων κρίνοντες, ἀπορρίπτουσι φαινόμενα εἴπερ τι καὶ ἄλλο μελέτης ἄξια.

Ἄλλ', ὡς συμβαίνει συνήθως περὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ θαυμασία φαινόμενα, ἀνερευνητα διατελοῦντα, ἐξήλθον ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον ἐνεργοῦντες πρὸς χρηματισμὸν καὶ ἴδιον κέρδος, καὶ ἐκκαρπούμενοι τὴν ἀγαθὴν πίστιν τῶν ἀπλοϊκωτέρων, ἐγένοντο παραίτιοι τῆς φρενοβλαβείας πολλῶν καὶ τῆς πείρας τοὺς νόμους ὀλιγορίας· ἐξ οὗ ἡ ἐν Νεοβόρκῃ κυβέρνησις ἐδέητε, παρεμβάσα, ν' ἀναχατίσῃ τὸ κακὸν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον προσήγαγε πολλοὺς τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀγωγῶν τῶν ἀοράτων.

Τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀγωγῶν ἐστὶ, καθ' ἡμᾶς, καὶ ὁ τὴν Εὐρώπην ἤδη περιφερόμενος Κ. Χύμ, ὅστις πρὸ μικροῦ διετέλει εἰς Παρισίους, ἐκ τοῦ Νέου εἰς τὸν Παλαιὸν Κόσμον ἀναβάς, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου τοσαῦτα ἐφέροντο θαυμάσια διὰ τῶν ἐφημερίδων.

Ὁ Κ. Χύμ προσθεύει τὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας· ὡς τέκνον λοιπὸν πιστὸν καὶ εὐσεβές, πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους, παρεγένετο εἰς Ῥώμην ἵνα συμβουλευθῇ τὸν ἀλάγθιστον (!) Πάπαν περὶ τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεως τῆς διαδηλωθείσης παρ' αὐτῷ. Μετὰ μακρὰν ἀκράθειν, ὁ Πάπας ἀπάντησεν αὐτῷ, δεικνύων τὴν σημεῖον τῆς τῶν χριστιανῶν σωτηρίας:

— Οὐκ οἶδα δύναμιν ἄλλην, πλὴν τῆς τοῦ θεοῦ Σωτῆρος.

Ἀποτυχῶν ἐκεῖθι, ὁ Κ. Χύμ, ἄμα ἐφθασεν εἰς Παρισίους, ἐξήχησε τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀββᾶ Ῥαβηγᾶν, ὅστις, ὡς ὁ Πάπας, εἶπεν αὐτῷ:

— Δὲν ἔχω τι νὰ προσθέσω εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πατρὸς. Οὐκ οἶδα δύναμιν ἄλλην, πλὴν τῆς τοῦ θεοῦ Σωτῆρος.

Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς ταῦτα, ὁ Κ. Χύμ ἀπετάνθη πρὸς τὸν Ἀββᾶ Δαγεβρῦ, ὅστις εἶπεν αὐτῷ:

— Ποιοῦ χρῆσιν τῶν δυνάμεώ σου, ἀρκεῖ μὴ προσκρούσης τὸ συμφέρον τῆς θρησκείας.

Ἐπιθάρσυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, ὁ Κ. Χύμ ἤρχισε θαυματοουργῶν.
‘Ὁ Κ. Χύμ, εἰρήσθω πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, δὲν προοιμιάζεται κομπορρημο-
νῶν ὡς ὁ Μέσμερος ἢ ὡς ὁ Καγλιόστρος· δὲν λέγει ὡς ἐκεῖνοι :

— Ἐγεννήθην μέσῳ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης καὶ ἀντράφην ἐντὸς τῆς
μεγάλης πυραμίδος τῆς Αἰγύπτου . . .

Οὔτε, μὴν τὰς προσερχομένας εἰς τὸ χρηστήριόν του γυναῖκας, ὡς ὁ Κα-
γλιόστρος, ἀπαιτεῖ ν’ ἀποδάλωσι τὰ πλαστὰ ὀπίσθια, τὸν ἐξοχοτήρα ἢ
μαλακῶφ, ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον, τὸν θώρακα, τὴν ψευδῆ κόμην καὶ
ἀντὶ τούτων νὰ περιβληθῶσι λευκὸν τινα χιτῶνα, λευτίην τούνομα, καὶ νὰ
περιζωσθῶσι ζωστήρα πολύχρουν. Πρὸ πάντων, τελουμένου τοῦ μυστηρίου,
δὲν ἀνακράζει :

— Θυγατέρες τῆς γῆς, ἀπεκδύθητε τὰ βέβηλα ταῦτα ἱμάτια, καὶ, ἂν θέ-
λητε ν’ ἀκούσθε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἡ ἀλήθεια παρίσταθε γυμναί !

Διαταγῇ, ἣν ἐσπευδὸν ὑπακούουσαι πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῷ 1785.

‘Ὁχι ! ὁ Κ. Χύμ λέγει ἀπλῶς :

— Θέσατε τὴν χεῖρά σας ὑπὸ τὸν τάπητα τῆς τραπέζης ταύτης, καὶ ὕστε-
ρον καλέσατε ὅποιονδήποτε νεκρὸν θέλετε, καὶ ἡ χεῖρ τοῦ νεκροῦ ἐκεῖνου
θέλει λάβῃ καὶ σφίγξῃ τὴν ὑμετέραν.

Ἐκαστος συμπεραίνει οἴκοθεν οἶαν καὶ ὄσῃ ἐντύπωσιν παράγουσιν οἱ λό-
γοι οὔτοι τοῦ Κ. Χύμ, ὅστις ἔχει τὴν φωνὴν σοβαρὰν, τὴν χειρονομίαν με-
γαλοπρεπῆ, τὸ ἦθος μελαγχολικόν, εἶναι ὠρὸς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ βλέμμα
διατοξεύει ὀξύ, οὕτως ὥστε νομίζεις ὅτι εἰς τὰ μυχαίτατα τῆς καρδίας σου
νὰ εἰσδύσῃ ἐπιθυμεῖ. Αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων φρίσσουν εἰς τὴν πρόσκλησιν
ταύτην καὶ σχεδὸν πᾶσαι ἀποποιῶνται τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο χειρόσφιγμα. Καὶ
σημειωτέον τοῦτο εἶναι τὸ ἐξικισιώτερον θαῦμα τοῦ Κ. Χύμ. Καὶ ὅμως, ἐσπέ-
ραν τινα, ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Ὁνορίου (Saint-Honoré), Πολωνίς τις,
ἡ Κυρία Ξ . . . ἔθεσε τὴν χεῖρα ὑπὸ τὸν τάπητα, εἰποῦσα ὅτι ἐπεθύμει τὴν
ἀδελφὴν αὐτῆς, θανοῦσαν πρὸ χρόνων.

Ἐν τῷ ἅμα ἡ Κυρία Ξ . . . ὠχρίασε καὶ εἶπε τρέμουσα ὅτι, ἠσθάνετο
ψυχρὰν τινα χεῖρα σφίγγουσαν τὴν δεξιάν αὐτῆς.

— Ἀλλὰ, προσέθηκε, πῶς δύναμαι νὰ πεισθῶ ὅτι ἡ χεῖρ αὕτη εἶναι ἡ
τῆς ἀδελφῆς μου ;

— Θέλει σὲ τὸ ἀποδείξει διὰ σημείου, ἀπεκρίθη ὁ Κ. Χύμ.

Ἡ Κυρία Ξ . . . ἔφερε διαφόρους δακτυλίους, ἐξ ὧν ἓνα δῶρον τῆς τεθνεώσης
ἀδελφῆς. Ἡ ψυχρὰ χεῖρ, λαβοῦσα τὸν δακτύλιον τοῦτον, περιέστρεψε περὶ
τὸν δάκτυλον τῆς δυσπιστοῦσης καὶ ἠνέφωξε τὴν σφενδόνην (γ), ἐν ἣ ἐφυλάτ-
τοντο, ὡς ἐνθύμιον τιμαλφῶς, αἱ τρίχες τῆς μακαρίτιδος.

(γ) Τὸ μέρος τοῦ δακτυλίου εἰς τὸ ὅποιον δέονται αἱ πέτραι.

— ‘ὦ ! δὲν ἀμφιβαλλῶ πλέον, εἶναι αὕτη ! εἶναι ἡ ἀδελφὴ μου, ἀνέκρα-
ξεν ἡ Κυρία Ξ . . . διαχκομένη εἰς δάκρυα.

Τὰ θαύματά του, ἂν πιστεύσωμεν τὰ λεγόμενα, ὁ Κ. Χύμ μετήλθε καὶ
ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ, ὃν ἠρώτησεν ἂν ἐπε-
θύμῃ νὰ ἴδῃ τὴν Πρόνοϊαν. Τοῦ αὐτοκράτορος εὐδοκῆσαντος, ὁ Κ. Χύμ ἔθη-
κεν ἐπὶ τραπέζης φύλλον χάρτου ἄγραφον· εὐθὺς ἔπειτα οἱ λύχνοι ὠχρία-
σαν, ἀμυδρὸν τι φῶς διεχύθη ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ χεῖρτις ἀμφίβολος καὶ αὐγά-
ζουσα ὡς ὁ γαλαξίας ἐφάνη γράφουσα ἐπὶ χάρτου. Τὰ μυστηριώδη γράμματα
ἐδόθησαν, λέγουσι, τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις φυλάττει αὐτὰ ὡς τέλεσμα
(talisman).

Ἄλλ’ ἡ δύναμις τοῦ Κ. Χύμ εἶναι διαλείπουσα, ὑπάκειται εἰς ἐκλείψεις,
τῶν ὁποίων ἡ περίοδος, ἀδηλος οὖσα, ἀποβαίνει πρὸς ζήτησιν τοῦ θαυμα-
τοποιοῦ.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Παρισίων, ὁ περιώνυμος ἀγω-
γὸς συγκατένευσε νὰ παρευρεθῇ εἰς οἶκόν τινα, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι τεσσα-
ράκοντα περίπου φίλοι. Περιέφερε κύκλῳ τὸ ὄμμα ἐταστικόν καὶ μετὰ βρα-
χεῖαν σιωπὴν ἐκάλεσε πέντε κἂν ἐξ τῶν παρευρισκομένων νὰ ἐξέλθωσι, κα-
θῶσον, εἶπεν, οἱ χαρακτῆρες τῶν ἐνέπνεον αὐτῷ ἀντιπάθειαν. Μετὰ τὸ προοί-
μιον τοῦτο, ὁ Κ. Χύμ ἐπέστησεν ἀσκαρδαμυκτὴ τὸ βλέμμα ἐπὶ μιᾶς τραπέ-
ζης—ἀλλ’ ἡ τραπέζα, ἐπίσης ἀντιπαθῆς ὡς οἱ ἀποβληθέντες, δὲν ἐκινήθη.
Λαμβάνει ὡς σημεῖον ἄλλο ἐπιπλόν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δυστυχῶς δὲν ὑπακούει·
τότε ὁ ἀγωγὸς, ἀποτυχῶν περὶ τὴν κίνησιν τῶν ἀψύχων, ἀποφασίζει νὰ κα-
λέσῃ τοὺς ἀοράτους· φρίκη καταλαμβάνει τὸ ἀκροατήριον. Κυρία τις, ἐρω-
τηθεῖσα τίνα ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ,—τὸν Σωκράτην—ἀποκρίνεται, καὶ, ὦ τοῦ
θαύματος ! τὸ παραπέτασμα μιᾶς θύρας ἀνασύρεται αἴφνης, γέρον τις πο-
λιόθρηξ καὶ πωγωνοφόρος ἐμφανίζεται καὶ εὐθὺς ἔπειτα γίνεται ἄφαντος δια-
λυόμενος εἰς ἀτμὴν. Αἱ τρίχες τῶν θεατῶν ὠρθώθησαν. Ἐτερός τις ἐπιμένει
ζητῶν παρὰ τοῦ Κ. Χύμ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ μεγάλου Φριδερίκου. Τὸ παρα-
πέτασμα ταρτίτεται, ἀνασύρεται ἐκ νέου—καὶ ἴδου, φάσμα μέγα, τὰ μὲν
ὑποδήματα μέχρι γόνατος καὶ πλατέα, τὸν δὲ πῖλον τρίκωχον, εἰσέρχεται,
ἀλλὰ τοῦτο, ἀντὶ, ὡς ὁ Σωκράτης, νὰ διαλυθῇ εἰς ἀτμὴν, ἀπέρχεται διαρ-
ρηγνύμενος εἰς γέλωτα. ‘Ὁ Κ. Χύμ, μανιώδης διὰ τὴν ἀκαιρὸν φαιδρότητα
τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, λαμβάνει τὸ κάλυμμα αὐτοῦ καὶ φεύγει. Οἱ
θεαταὶ ἔμαθον τότε, ὅτι οἱ ἀποβληθέντες, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ δύο σκε-
πτικῶν, μὴ εἰσελθόντων, διωργάνισαν κατὰ τοῦ Κ. Χύμ τὸ τρομερὸν τοῦτο
παίγνιον.

ΟΙΟΙΠΟΡΙΚΑ.

(Συνέχεια, ὄρα φυλ. Κ'.)

Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὁ Βλαδίκης Βησσαρίων, ὑπέικαν εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν Ἐνετῶν καὶ διεκδικούμενος, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης γενομένην ἐπιδρομὴν τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν χώραν, ἔλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τούτων. Ὁ Σολιμάν πασᾶς τῆς Σκόδρας ἐξεστράτευσε τότε κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἱκανοῦ, καὶ κατατρόπωσε τοὺς Μαυροβουνιώτας, πεισματωδῶς ἀνθισταμένους, εἰσήλασεν εἰς Στείγνην, κατεπυρόλησεν αὐτήν, καθυπέβαλε τοὺς Μαυροβουνιώτας εἰς φόρον, δεύτερον τοῦτο ἀνγκυωρίσαντας τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Σκόδραν, ἀπαρεσκόμμενος τὴν δύσβατον καὶ στεῖραν ἐκείνην γῆν.

Περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης, ὁ Βλαδίκης Δανιὴλ Πέτροβιτς, ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ μέχρι σήμερον κατέχοντος τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα, ἐμελέτησε καὶ ἐξετέλεσεν ὅ,τι πικραλωτάτον καὶ ἀπανθρωπότατον. Θεωρῶν ὁσμήραι τὸν Μωαμεθανισμόν προαγόμενον εἰς Μαυροβούνιον, πικρήγειλε τοῖς ὁμοδόξοις αὐτῷ νὰ σφάζωσιν ἢ ἀπελάσωσι πάντα Ὀθωμανὸν μὴ θέλοντα ν' ἀσπασθῆ ἐκ νέου τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Σικελικὸς ἐσπερινὸς τοῦ Μαυροβουνίου ἐτελέσθη τῇ 25 Δεκεμβρίου 1700, σφαγιασθέντων πάντων τῶν Μωαμεθανῶν Μαυροβουνιωτῶν, ὅσοι φυγῆ δὲν ἔφθασαν σώσαντες ἐαυτοὺς, πλὴν ὀλίγων τινῶν ἀσπασμένων τὸν Χριστιανισμόν. Οὕτω πως ὁ Χριστιανισμὸς ἐρρίζωθη ἐν Μαυροβούνιῳ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ χώρα αὕτη συνεχετίσθη τῇ Ῥωσσίᾳ.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος οἱ Τοῦρκοι ἐπανάλαβον ἐπιτιθέμενοι κατὰ Μαυροβούνιον· καὶ ἀπέτυχον μὲν τὸ πρῶτον, ἀποκρουσθέντες ἀνδρείως, ἀλλὰ τὸ 1714 ὁ Βεζύρης τῆς Βοσνίας Νουουμάν, ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργῶν μετὰ τῶν πασάδων τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ Σκόδρας, ἐστράτευσεν ἐπὶ κεφαλῆς δωδεκακισμυρίων ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, εἰσέβαλεν εἰς Στείγνην καὶ κατεπυρόλησεν αὐτήν, δεύτερον τοῦτο καταστραφεῖσαν, καὶ ἐδήλωσε τὰ χωρία καὶ τὰς φυλάς. Οἱ Μαυροβουνιώται οἱ μὲν κατέφυγον εἰς τὰς ἀκρωρείας, οἱ δὲ εἰς τὰ παράλια, ἀνήκοντα τοῖς Βενετοῖς· σὺν τούτοις ἦν καὶ ὁ Βλαδίκης, καταφυγὼν εἰς Κάτιζρον· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ εἰς τὴν ξένην χώ-

ραν ἡ ζωὴ αὐτῶν ἠσφαλίσθη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἠκολούθησαν αὐτοὺς κατὰ πόδας καὶ πολλοὺς μὲν κατέσφαξαν, πολλοὺς δ' ἐξηνδραπόδισαν.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀγρίαν ἐκείνην γῆν· διὸ οἱ ἐπιζήσαντες Μαυροβουνιώται ἐπανῆλθον οἴκοι καὶ τὰ πράγματα ἐπανάλαβον τὴν πρῶτην μορφήν.

Ἐν ἔτει 1767, λαοπλάνος τις, Στεφάν-μίλι (Στέφανος ὁ μικρὸς) ὀνόματι, παρεγένετο εἰς Μαυροβούνιον, παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς εὐπίστους καὶ ἀπλοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους ὡς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἑωσσιῶν Πέτρον τὸν Γ'. καὶ ἐκίνησεν εἰς στάσιν τὴν χώραν. Μάτην ἀπέβησαν αἱ προσπάθειαι τῶν ὄσοι, φιλανθρωπία κινούμενοι, ἐπειράθισαν νὰ ἐξαγάγωσι τῆς ἀπάτης τοὺς Μαυροβουνιώτας. Ὄθεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου. Στρατοὶ πολυάριθμοι περιέζωσαν στενωῶς τὸν τόπον πανταχόθεν καὶ τὸ χερίστον οἱ Ἐνετοὶ, μὴδὲν μέρος λαμβάνοντες, ἔφραξαν τὰ σύνορα αὐτῶν καὶ ἀπηγόρευσαν τὴν χορηγίαν πολεμοφοδίων εἰς τοὺς Μαυροβουνιώτας. Ἐπολέμησαν ἀνδρείως οἱ ὀρεινοὶ μας καὶ ὑπερεμάχησαν τῆς πατρίδος γενναίως, ἀλλὰ, κατατροπωθέντες δις καὶ βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς σπάνειας τῶν πολεμοφοδίων, ἔπεμψαν πρεσβείαν τῷ σατραπῇ τῆς Βοσνίας Σιλιχτάρ-Μαχμούτ, ζητοῦντες συγγνώμην, καὶ ἀνεγνώρισαν, τρίτον ἤδη, τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν.

Τὸ ἐκ δικλειμμάτων ἀναγνωρίζειν τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν δὲν ἀπέτρεψε τοὺς Μαυροβουνιώτας τοῦ ἐπιτρέχειν εἰς τὰς παρακειμένας χώρας καὶ προκαλεῖν τὰς ἐφόδους τῶν Ὀθωμανῶν· ἔθεν τῷ 1785 ἐξεπορτήθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ πασᾶ τῆς Σκόδρας πολλαὶ φυλαὶ αὐτῶν καὶ τῷ 1787—1791 ἴδομεν αὐτοὺς ἐκ νέου ἀνασπάσαντας τὸ ζῆφος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Αὐστριακοῦ ἀρχηγοῦ.

Τὸ 1791, συνομολογηθείσης ἐν Σιστοβίῳ εἰρήνης μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἡμνήστευσε μὲν τοὺς Μαυροβουνιώτας, ἀλλὰ, δυνάμει ρητοῦ ἄρθρου τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης, συμπεριέλαβεν ἐν ταῖς κτήσεις αὐτῆς τὸ Μαυροβούνιον, καὶ τὸ παράδοξον, κατὰ τὸ λέγειν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἡ συνθήκη αὕτη, πρὶν ἢ ἐπικυρωθῆ ὑπογραφομένη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, καθυπεβλήθη τῇ Ῥωσσίᾳ.

Μικρὸν μετὰ τὴν εἰρήνην ταύτην, οἱ Μαυροβουνιώται, λόγῳ ὅτι παρεβίασαν τὰς συνθήκας, ἀπαρνηθέντες τὸν τεταχμένον φόρον, προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ πασᾶ τῆς Σκόδρας· ἀλλ' ἡ τύχη τότε κλονήσεν αὐτοὺς, διότι οὐ μόνον τὸν στρατὸν τοῦ Μαχμούτ πασᾶ ἐνίκησαν κατατρόπωσαντες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν πασᾶν, ἀήττητον νομιζόμενον, ἔνεκα τῶν θριάμβων οὓς ἔδρεψεν ἄλλοτε, ἀπειθῆ τράχηλον ἐγείρας κατὰ τοῦ Σουλτάνου, καὶ αὐτὸν, λέ-

γω, ἐφένευσαν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἕτερον καὶ ἀπεκόμισαν σὺν τῇ σπάθῃ αὐτοῦ εἰς Σαίγγην.

Ἐκτοτε τὸ Μαυροβούνιον δὲν ἐπλήρωσε φόρον τῇ Ἑψηφῇ Πύλῃ καὶ ἠκολούθησαν ἀποκρούοντες τὰς προσβολὰς τῶν πέριξ πασάδων.

X.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ διαλύσωμεν τὴν σιωπὴν, εἰς ἣν εἶχομεν καταδικάσαντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς περὶ τῆς πολιτείας τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Δανιὴλ Πέτροβιτς (α).

Αἱ κρίσεις ἡμῶν, ὅσας εἶχομεν σχηματίσαντες ἐκ τοῦ σύγγενος περὶ τῆς πολιτείας ταύτης, ἦσαν ὅλως ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας πολλοὶ συνέλαβον, μὴ εἰδότες τὸν τόπον καὶ ἀπολύτως ἐξετάζοντες τὰς ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νέου Βλαδίκου ἐπιγεγενησάσας μεταρρυθμίσεις. Δυστυχῶς ὁ χρόνος ἐδικαίωσεν ἡμᾶς καὶ ἐπετύπωσε τῇ πολιτείᾳ τοῦ Δανιήλου Πέτροβιτς χαρακτῆρα τοιοῦτον ὥστε, καὶ ἂν ἐξ ἀποφάσεως ἐπιχειροῦμεν νὰ καλύψωμεν τὴν γυμνότητά καὶ τὸ οἰκτρὸν θέαμα αὐτῆς, αἱ πληγαὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ μένωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἤθελον διαφανεσθαι καὶ ὑπὸ τὸ παχύτατον κάλυμμα.

Ὁ ὑψηλότατος Δανιὴλ Πέτροβιτς, ἀπειδυθεὶς τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, περιποίησε μὲν ἑαυτῷ χαρακτῆρα πρεπωδέστερον, ἀλλ' ἀπέβαλε τὴν γοητείαν ἣν περιέβαλλεν αὐτῷ ἡ ἐξουσία αὐτῆ, καὶ ἐγκαταλελειμμένος ὡς ἔμεινεν εἰς τὰς μικρὰς αὐτοῦ δυνάμεις τὰς ἐπιγείους, κατέφυγεν ἐξ ἀνάγκης εἰς βίαια μέτρα διὰ νὰ περιστείλῃ καὶ χαλιναγωγῆσιν τὸν δυσήνιον ἐκείνον λαόν, ὅστις ἄλλοτε, ἐν καιρῷ, τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἂν οὐχὶ κατὰ πάντα, ἐν μέρει τοῦλάχιστον ὑπήκουεν, φοβούμενος τὰς πνευματικὰς ποινάς.

Ὁ νέος πρίγκηψ ἔγρημε γυναῖκα ἐξ ἐπισήμου ἐμπορικοῦ οἴκου τῆς Τεργέστης· ὁ γάμος οὗτος κατέστησε γνωστὰ τῷ ἀρχαιτύπῳ καὶ πολεμικῷ ἐκείνῳ λαῷ ὅ,τι οὐδ' ἐξ ὀνόματος σχεδὸν ἤξευρεν ἡ ἡγεμονία, σὺν τῇ αὐτῇ αὐτῆς, ἐπήγαγε τὰ θέλητρα καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ· ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐτησίως ῥωσικῆς ἐπιχορηγήσεως, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς ταῦς τῶν ἡγεμόνων δαπάναις, ἐδέησε νὰ δημιουργηθῶσι νέοι· ἐντεῦθεν φόροι, φόρος ἐγγείας καὶ φόρος ἐξαγωγῆς (!) τοκογλυφία τῶν δημοσίων χρεῶν, δήμευσις τῶν κτημάτων τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ, τὸ πάντων χειρίστον, κόμματα καὶ φατρίες, γνωσταὶ ἢ μὲν ὑπὸ τὸνομα αὐλικῆ, ἢ δ' ἐθνικῆ. Καὶ ἡ μὲν ἐθνικῆ, ἢ καὶ πολυαριθμωτέρα, ἦς ἀρχηγός, θανόντος τοῦ Πέτροβιτς, ἀνεδείχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ

(α) Τὸ κεφάλαιον τοῦτο προσετέθη ἤδη εἰς τὴν κατὰ τὸ Μαυροβούνιον περιήγησιν ἡμῶν ταύτην, γραφεῖσάν τῃ 1832.

καὶ θεὸς τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Γεώργιος Πέτροβιτς, πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἐμμένει αὐστηρῶς εἰς τὰ πατροπαράδοτα καὶ προθύμως θύει τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Ἡ δ' αὐλικῆ, εὐάριθμος μὲν τὸ ποσόν, ἄφθονος δ' εἰς ἀφρόνους δαπάναις καὶ εἰς ἀναρμόστους πολυτελείας, δύναται ἀπερισκέπτως νὰ θύσῃ καὶ αὐτὴν τῆς πατρίδος τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀντὶ πενιχρᾶς τινοῦς αὐξήσεως τῆς χώρας, καὶ μετέρχεται θεμιτὰ τε καὶ ἀθέμιτα, περιφρονεῖ τὸν νόμον, κατασπαταλεῖ καὶ ληστεύει τὸ δημόσιον, πολλάκις δ' ἀνασπᾷ καὶ τὴν μάχαιραν τῆς δολοφονίας κατὰ παντὸς ἐναντίου ἀπολαύοντος τυχόν τῆς τοῦ κοινοῦ ὑπολήψεως. Ἄλλ' ἀμφότεραι, μὴ τολμῶσαι νὰ ἔλθωσιν εἰς ρῆξιν φανεράν, καθόσον ἐκατέρωθεν φοβούνται τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅστις ἐπόμενον ἦν νὰ ἐκτραγῆ πεισματώδης καὶ αἱματηρὸς, ἐλήτησαν εἰρήσματα ἐξωθεν, ἡ μὲν αὐλικῆ ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τῆς Τουρκίας, ἡ δ' ἐθνικῆ ἐκ τῆς Ῥωσσίας, δυσμενῶς διακειμένης πρὸς τὸν πρίγκηπα καὶ ἀφελούσης αὐτῷ τὴν χορηγίαν. Ἐν τῇ μεταξύ ἡ Αὐστρία, ἥτις θεωρεῖται ἐνεργήσασα τὸν χωρισμὸν τῶν δύο ἐξουσιῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ὑπερισχύσαι διὰ τοῦ κοσμικοῦ ἀρχηγοῦ, ἀπαξ ἀποτυχούσα διὰ τοῦ πνευματικοῦ, ἔτρεψε τὴν χεῖρα ἀμφιέροπον εἰς τὸ μέσον ὅπως ὠφελήθῃ ἐκ τῶν παραπτωμάτων ἐκατέρωθεν.

Οὗτος ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Βλαδίκας Δανιήλος ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ πραγματιῶσαι τῇ ταύτης συνάρσει τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς αὐλικῆς φατρίας, ἥς τινοῦς οὐ μόνον ἀρχηγός ἀλλὰ καὶ καταρτιστής ἐστιν. Ἀπ' οὗ ἐπὶ μακρὸν, δίκην ἐπαίτου, περιεφέρετο κρούων τὰς θύρας τῶν μεγάλων, ἀποτυχῶν τοῦ ποθουμένου, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια, ὅπου εὔρε τὰ πράγματα εἰς χειρόνα θέσιν ἢ ὅτι ἦσαν πρὸ τῆς ἀποδημίας του. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μίρκος, διαπιστευθεὶς, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πρίγκηπος, τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως, μετέτρεψε τὰ αἰσχίστα—προγράψας, δημεύσεις, καθιέρξεις, δολοφονίας—τὰ πάντα ὅπως κορέσῃ τὰ προσωπικὰ πάθη τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Γεώργιος Πέτροβιτς, φυγόπατρις ἐκούσιος, κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν μετὰ πάντων τῶν οἰκείων αὐτῷ ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν. Ὁ λαός, ἐξημμένος καὶ διχασμένος εἰς κόμματα ἐγείροντα κεφαλὴν ἀπειθῆ, δὲν γνωρίζει πλέον χαλινόν—διότι μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Γεώργιος Πέτροβιτς, προεξάρχων τῆς ἐθνικῆς φατρίας καὶ συνέγων τὰ πρόσωπα, ἀνεχαίτιζε τὴν ὀρμὴν τῶν φιλοπατρίδων καὶ ἐκόλυε τὴν ρῆξιν, ἣν ἐφαίνετο προκαλῶν ὁ Μίρκος διὰ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Ὡστε τὰ δεινὰ πανταχόθεν περισφιγγούσι πλεονάσαντα, καὶ ἡ θεραπεία ἀπαιτεῖ σύντονα καὶ δραστήρια φάρμακα, τὰ ὁποῖα οὔτε ὁ πρίγκηψ Δανιήλος δύναται νὰ χορηγήσῃ, μὴ ἔχων τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην δύναμιν—διότι σήμερον, ἐκτὸς ὅτι ἀπέβαλεν, ὡς προέφημεν, τὴν γοητείαν, ἣν περιέβαλλεν αὐτῷ ἡ πνευματικὴ ἐξουσία, ἀπέβαλε καὶ τὰς

εξωτερικῆς συμπαθείας, κακῶς προσνεχθεὶς πρῶτον μὲν πρὸς τὴν Ἰψηλὴν Πύλην, ἣν περιεφρόνησε παριδῶν, εἶτα δὲ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἣν δυσηρέστησεν, ἐπικαλεσθεὶς τῷ 1852 τὴν ἀρωγὴν τῆς Αὐστρίας, τελευταίον δὲ πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἣν ἔθικεν ἐν δευτέρῳ ἀποταθῆναι πρῶτον πρὸς τὴν Γαλίαν. — οὕτε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μίρκος Πέτροβιτς — διότι ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὰ πράγματα ἤθελεν ἦσθε τὸ σημεῖον τῆς φανερᾶς βῆξινος καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅν, φαίνεται, ὑποθάλλουσι καὶ αἱ ξενικαὶ ἐπεμβάσεις, τὰς ὁποίας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκάλεσεν ἡ ἄσκοπος πολιτεία τοῦ ὑψηλοτάτου Δανιήλου· αἱ ξενικαὶ ἐπεμβάσεις, τὸ δεικνύον τούτου, ὅπερ, ὡς σηπεδῶν ἔρπει κρύφα καὶ διασθεῖρει ἐν πρώτοις τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ ὅστις ἡστόχησεν ἀνοίξις αὐταῖς ἀγκάλας, εἶτα δὲ φθάνει μέχρι τοῦ κατορυῆσαι αὐτὸν τοῦτον τὸν λαὸν ζῶντα!

Ποῦ λοιπὸν ζητητέον τὴν τοῦ κακοῦ θεραπείαν, ἀφοῦ τὰ πράγματα περιήλθον εἰς τοιαύτην ἀκμὴν;

Τὸ τοιοῦτον εἶναι ζήτημα πάντι ξένον τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ· τὰ ἡμέτερα δὲ δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ θίγωμεν τὴν χορδὴν ταύτην. Τὸ ἔργον ἡμῶν εἶναι ἔργον περιηγητοῦ ἀφηγουμένου τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ καὶ μόνον κατὰ παρέκκασιν διαλαβόντος ἐν ὀλίγοις τὰ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς ἀνωτέρω ἐν ὀλίγοις διέλαβε τὰ κυριώτερα ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ τόπου.

XI.

Μίαν ἡμέραν διετρίψαμεν εἰς Σετίγγην· τῇ ὑστεραίᾳ ἀνεχωρήσαμεν λαβόντες τὴν πρὸς τὸ Σκούταρι φέρουσαν μετὰ παρέλευσιν δύο ὥρων περίπου, εὐρέθημεν ἐπὶ τὰς ὄχθας τοῦ Μοράκκα, χειμάρρου ὀρηκτικοῦ, εἰς τὴν κοίτην τοῦ ὁποίου συνέρχονται καταρρέοντα ἐκ τῶν πέριξ ἀκρωρείων τὰ ὕδατα τὰ εἰσβάλλοντα εἰς τὴν λίμνην τοῦ Σκουτάρεως.

Κυριολεκτικῶς, ὁ Μοράκκα δὲν εἶναι μὲν ρύαξ, ἔτι δ' ὀλιγώτερον ποταμὸς, ἀλλ' εἶναι πολὺ πλέον ἢ χειμάρρος. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ διαρκοῦσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ εἰς κυαναυγῇ καὶ δροσερᾷ μὲν τὸ θέρος, γλιάρᾳ δὲ τὸν χειμῶνα· ἐν ὥρᾳ ἕαρος, διαλυομένων τῶν χιόνων, συμπαρασύρει ἐλάτας καὶ ὑπερμεγέθεις βράχους, μεταβάλλει χροιάν, καθιστάμενος βορβορώδης, καὶ κυλινδεῖται παταγῶν ἐπὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ χαλικοστρώτου κοίτης του· ὑπερπηδᾷ τοὺς ἐπιπροσθοῦντας βράχους, μυκῶμενος μυκηθμὸν καταχθόνιον καὶ, δίκην μαινομένου, λέγεις, φέρεται ὀρηκτικὸς πρὸς τὸ χάος τῆς Ἰωσαφάτ· ἀλλ' εἶτα, τῶν χιόνων διαλυθεισῶν, γλυκυμόρμυρος ῥεεὶ καὶ πραῦς καὶ σαφειρόεις, ὡς οἱ μαγικοὶ ἐκεῖνοι καταρράκται τῶν ὁποίων τὸ ἰνδαλμα ἀπαντᾷται εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς μύθους. Τίνος ἕνεκα ἡ μεταβολὴ

αὐτῆς;—ἐρωτήσατε τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ὄρη, ἀφ' ὧν λαμβάνει τὸ ζῆν! τὰ ὄρη ἐκεῖνα, ὧν ἡ κορυφὴ ὅτε μὲν, ὡς πολιόθρις κεφαλὴ, λευκαῖζει χιονοσκεπῆς, ὅτε δὲ χλοᾶζει ὡς τάπης μεταξόπτιλος, καὶ τὰ πλευρὰ τῶν ὁποίων ἐντὸς μυρίων βραχῶν, ἐντὸς φεραγγῶν, καὶ κρημνῶν ποικιλομόρφων ἐγκρύπτουσι τὰ μεγάλα μυστήρια, ὅσα ὁ θεὸς ἐπεφύλαξεν ἑαυτῷ καὶ μόνῳ, δίκην τεχνίτου ζηλοτύπου, μὴ ἀξιούντος νὰ μυσταγωγῆσθαι εἰς αὐτὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐὖ ἤλιος ἦτον ἐν τῷ ἀνατέλλειν, ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ Μοράκκα· τὰνάματά του ὄριζον ἐκατέρωθεν ὄχθαι ἀνώμαλοι καὶ ἀνόμοιοι, προχωροῦσαι ἐντὸς κοιλάδος στενῆς, ἥτις, πρὸς ἀνατολὰς, ἐφαίνετο ἀτελειότητος, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν περιστροφῶν αὐτῆς. Τὰ λείψανα τῆς χιόνος διελύοντο καὶ ὁ χειμάρρος πλημμυρῆσας ἐκυλίετο μετὰ πατάγου ἐκκυφάινοντος.

Ἐὖ ἔδηγός ἐδειξεν ἡμῖν, κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθας τοῦ Μοράκκα, τὰ ἀμυδρὰ ἔχνη ἀτραποῦ τινος, ἣν ἔδει νὰ λάβωμεν, κατὰ τὸ λέγειν του, διευθυνόμενοι εἰς Σκούταρι.

— Πῶς; ἀνέκραξεν ὁ συνοδοιπὸρος μου, ὅστις εἶχε κακοσυνηθῆσαι εἰς τὰς ἀμαξιτὰς ὁδοὺς τῆς Εὐρώπης· πῶς; τὸ μονοπάτι τοῦτο θ' ἀκολουθήσωμεν;

— Βέβαια, ἐκτὸς ἂν θέλητε ν' ἀναβῆτε τὸ βουνὸν ἐκεῖνο, ὡς ἐκάμετε ὅταν ἦλθετε εἰς τὴν Σετίγγην.

— Ἄν μ' ἐρωτήσης, προτιμῶ τοῦτο, ἐπανελάθειν ὁ συνοδοιπὸρος μου, διότι ἐμὲ ὁ χειμάρρος αὐτός, οἱ ἀτελειῶτοι ἐκεῖνοι βράχοι, οἱ ὁποῖοι τὸν περιορίζουσι, τὸ μονοπάτι τοῦτο, τὸ ὁποῖον διέρχεται εἰς τὸ μέσον, ὡς ὁ δικηγόρος ὁ ξετρυπῶνων μεταξὺ τοῦ καταδίκου καὶ τοῦ νόμου, ὅλα αὐτὰ μὲ φοβίζουσιν ἐμὲ.

Ἐγέλασα ἐπὶ τῇ παρομοιώσει τοῦ φίλου μου, ὅστις, εἰρήσθω ἐν παρενθέσει, ἀπεστρέφετο τοὺς δικηγόρους, ὡς ὁ πατὴρ μου τὰς ἀμαρτίας του.

— Δὲν ἔχετε παρὰ ν' ἀφήσετε τὰ χαλινάρια, καὶ τὰ ζῶα θὰ σᾶς φέρουν ἀβλαβεῖς, διότι γνωρίζουν καλὰ τὸν δρόμον, εἶπεν ὁ ὁδηγός.

Καὶ προέβη τριποδίζων.

Τὰ ζῶα μας εἶποντο συναμιλλώμενα.

Ἡ ἀτραπὸς ἦν δύο ποδῶν τὸ εὖρος· πρὸς τὰ δεξιὰ παρετείνοντο κατὰ μῆκος κρημνοὶ ἀνυπολογίστου ὕψους, ἀριστερόθεν δ' εἰς βάθος οὐχὶ εὐκαταφρόνητον κατακυλινδούμενα τὰ κοχλάζοντα κύματα τοῦ Μοράκκα ἔφερον σκοτοδινίαν—καὶ ἐν τούτοις ἡμεῖς ἐτριποδίζομεν ἐκεῖ ὑποῦ περὶ ἴσως δὲν ἐτολμῶμεν νὰ θέσωμεν πόδα. Ἡ φάραγξ, ἐφόσον ἐχωροῦμεν, ἀπέβαινε στενωτέρα, καὶ νῦν μὲν, κατὰ τὰ δοκοῦντα, ἀπέληγεν εἰς γωνίαν ὀξείαν, νῦν δὲ εἰς ἄβατον στενωπὸν, οὕτως ὥστε πολλάκις ἐνομιζάμεν ἑαυτοὺς φθάντας εἰς ἀδιέξοδον σημεῖον, ὅταν αἴφνης χειμάρρος τε καὶ ἀτραπὸς, πε-

ριελισσόμενοι περί ἑαυτοῦς, διήρχοντο μέσῳ βράχων ἀγριωπῶν, ὧν αἱ κορυφαὶ ἐφαίνοντο συμπεπλεγμέναι, καὶ ἤνοιγον ἑαυτοῖς νέαν πορείαν. Πρόσθεσ εἰς ταῦτα τὸν πάταγον τοῦ χειμάρρου, τοὺς μυκηθμοὺς τοῦ ἀνέμου φρίσσοντος εἰς τὰ βάθη τῆς κοιλάδος, τὸν ὄξυν κραγμὸν τοῦ γυπὸς ἰπταμένου ἐπὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ τότε θέλεις ἐννοήσαι τί ἐστὶ φρίκη μεγαλοπρεπῆς καὶ καταχθονία.

Ὁ ὀδηγὸς ἡμῶν προηγέτο ἀμέριμος· ἀλλ' ἡμεῖς, ἡμεῖς, ὁμολογῶ, ἐτρέμαμεν καὶ πολλάκις ἐκλείσαμεν τὰ ὄμματα, παραδίδοντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ ἔλεος τῶν χαλιβοπόδων ἡμιόνων μας· ἡ φαντασία μάλιστα συντένειεν αὐξουσα τοὺς ἡμετέρους τρόμους, διότι ὅλος ὁ παράδοξος κόσμος τῶν πνευμάτων, τῶν φασμάτων καὶ τῶν μοιρῶν, δι' ὧν αἱ παραδόσεις κατοικίζουσι τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τόπους, ὅλος παρέστη μου κατὰ διάνοιαν, συμπεπλεγμένος ἐν χορῶ ἑναερίῳ καὶ δίκην στροβίλου περιελισσόμενος, καὶ μικροῦ δεῖν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελάμβανον ἀντὶ σκιᾶς πλάνητος ἢ φάσματος μαχητοῦ τινος ὀρεσιβίου.

Ἀνελπίστως, ἐν ᾧ ἔτι ἐθαδίζομεν μέσῳ κρημνῶν καὶ βράχων πελωρίων, εὐρέθημεν εἰς τὴν εἴσοδον μικρᾶς πεδιάδος, ἐριζομένης ἑκατέρωθεν ὑπὸ βουνῶν τρομερῶν, καὶ δι' ἧς ὁ Μοράκκας, ἐλευθέραν εὐρίσκων δίοδον, ἔρρει ἀφρίζων καὶ ταχύς.

Δεξιόθεν, ἐπὶ γηλόφου, ἔκειτο τὸ ἀρχικὸν χωρίον τῆς ἀνατολικῆς ἐπαρχίας *Ριέσκα ναια*, συγκείμενον ἐξ εἴκοσι περίπου καλυθῶν ξυλίνων καὶ περιλαμβάνον μίαν ἐκκλησίαν, ἣτις, δίκην πυραμίδος, ἐγείρεται μέσῳ τοῦ χωρίου, μὴ διακρινόμενη εἰμὴ ἐκ τοῦ κώδωνος, καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πλήθος λαοῦ διεσπαρμένου τῆδε κάκεισε, περὶ τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ πρόθυρα τῶν καλυθῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μοράκκα, περιεφέρετο ἐν ἑορτασίμῳ στολῇ· αἱ γυναῖκες φαιδραὶ καὶ ἀνθοστόλιστοι συνωθοῦντο περὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ παιδιά, λάμποντα μᾶλλον εἰς εὐρωστίαν ἢ εἰς τὴν ἄσωτον πολυτέλειαν, εἰς ἣν ἐθίζομεν αὐτὰ ἡμεῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀνατρέφοντες καὶ ἐκφαυλίζοντες ἐν τρυφλότητι, τὰ παιδιά, λέγω, ἔτρεχον, ἔπαιζον καὶ ἐπήδων, ἐπικοσμοῦντα διὰ τῆς ἀφελοῦς χάριτός των τὸ τερπνὸν καὶ γραφικὸν ἐκεῖνο θέαμα.

Ἦτον ἡ εἰκοστὴ τρίτη Ἀπριλίου, ἡμέρα ἐπέτειος τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἑορταζομένη, ὡς ἔμαθον παρὰ τοῦ ὀδηγοῦ ἡμῶν, μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος ἐν τῷ χωρίῳ, ὅτι τῷ 1714, ὅταν ὁ Βεζύρης τῆς Βοσνίας Νουουμάν, μετὰ τῶν πασάδων τῆς Ἐρζεγοβίνης καὶ τῆς Σκόδρας, εἰσβαλὼν κατεपुरπόλησε καὶ ἐδήλωσε τὸν τόπον, μόνου τοῦ χωρίου τούτου ἐφείσατο, ἀτὰ διαταγὴν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Ἁγίου, ἐπισιάντος αὐτῷ κατ' ὄναρ.

Χάριν τῆς ἑορτῆς, ἀπεφασίσαμεν γὰρ διανύσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐν τῷ χωρίῳ. Πεζεύσαντες, παρεγενόμεθα εἰς μικρὸν τι καφενεῖον (ἂν καφενεῖον δύναται νὰ κληθῇ ἐπειδὴν τι παράπηγμα, πανταχόθεν καταρρέον, καὶ ὅπερ χρῆσιμεύει καὶ ὡς κουρεῖον, καὶ ὡς σφαγεῖον, καὶ ὡς ὄπτανεῖον), παρὰ τὴν κκλ. ναίαν κείμενον. Ἐκεῖ εὗρομεν καθημένους ἀμερίμως καὶ ῥοφόντας τὸ πικρὸν τῆς μόκκας ποτῶν, μέσῳ τῶν νεφῶν τοῦ τσιμπουκίου των, τοὺς σερδάρας τοῦ χωρίου, — γέροντας σεβασμίους καὶ πολιότριχας. Μᾶς ἐδόθη θέσις παρ' αὐτοῖς καὶ μετὰ τῆς προεισοδιώδεις προσαγορεύσεις τοῦ καλῶς ἤλθετε, πόθεν ἔρχεσθαι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἤρχισε συνερχόμενον καὶ συνωθούμενον πέριξ ἡμῶν πλῆθος πολὺ, μυρίας ἀποτεῖνον ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀλθανιστί, ἰταλιστί καὶ γραικιστί· ἡμεῖς ἀπεκρινόμεθα, ὄχι ὡς ἠθέλομεν, ἀλλ' ὡς ἐδυνάμεθα εἰς ὅ, τι ἐνοοῦμεν.

Τὸ πέριξ ἡμῶν σύμπλεγμα, ἦττον γραφικὸν τοῦ τῶν ὀρεσιβίων ὡς πρὸς τὸν ἰματισμὸν, εἶχε τι ἀρχαϊκὸν καὶ ἀρήτιον, βρίθον χάριτος. Οἱ ὀρεσιβιοὶ, εἰς ὧν τὰς χεῖρας ἐπέσαμεν, εἶχον πρόσωπον δαιμόνων καταχθονίων, φλογοβάλλων τὸ ὄμμα καὶ αἰμοφύρτων τὰ ἐνδύματα, ἀλλ' οἱ παιδιαῖοι οὗτοι, ἐνδεδυμένοι λευκάς καὶ πλατείας βράκας, χιτῶνας φαιούς καὶ κεφαλοδέσμους μαύρους, περιέζωσμένοι ὄπλα σπινθηροβόλα, καὶ πραεῖς μὲν, ὑπερήφανοι δὲ τὸ βλέμμα, ὁμοιάζον λέοντας μεγαθύμους ἡρεμοῦντας.

(ἔπαται.)

Ῥαμαζάνιον· Καραγκιωζης· Καδὶρ-Γκεζεση·

Βαϊράμιον.

Πρῶτον τοῦτον μῆνα κατόικουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ πανδαιμόνιον τοῦτο πάντων τῶν ἐθνῶν, τὴν πυργοποιεῖαν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἐένος ὡς ἤμην καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ τόπου, εἶχα ῥίψει, ἅμα φθᾶς, τὰ φορέματα καὶ τὴν πενιχρὰν μου ἐπισκευὴν ὅπου ἔτυχον—εἰς τὴν ἀθλιεστέρην συνοικίαν τῆς Πέραν, τῆς ὁποίας, καὶ ἂν ἐπεθύμουν, σήμερον ἀδυνατῶ νὰ εἶπω τὸ ὄνομα, καθότι οὐτ' ἔμαθον, οὐτ' ἐφρόντισα νὰ μάθω ποτέ· ἄλλως τε, ὡς πρὸς τοῦτο, δὲν πιστεύω νὰ εἶμαι μόνος, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι οἱ δρόμοι τῆς μεγάλης πρωτεύουστος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐξαιρέσει τῶν ἀρχικῶν, δὲν φέρουσιν ὀνόματα, αἱ δὲ οἰκίαι δὲν εἶναι ἡριθμημέναι· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δαιδάλου τούτου, ἕκαστος ὀδηγεῖται ὅπως δύναται, καὶ ἀνευρίσκει τὸ κατάλυμα ἐξ εἰδικῶν τιγῶν σημείων· εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον, ὡς ση-

μείον ὀροθετικόν, ἵνα εὐρίσκω τὸ κατάλυμά μου τὰς πρώτας μετὰ τὴν ἀφίξιν μου ἡμέρας, ἐχρησίμευε μικρὸς τις λάκκος, ἐσακαρμένος μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἔνθα κινιδία τινα, ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ μηδένα λόγον ποιούμενα εἶτε περὶ τῶν πεζοπόρων, εἶτε περὶ τῶν ἰππέων, ἐτρέφοντο ἀκαθαρσίαις καὶ τῷ γάλακτι τῆς ψωραλέας μητρὸς των.

Τὸ *Ραμαζάνιον* ἤγγιζεν—ἀφίνω νὰ συμπεράνῃτε μετὰ πόσης ἀνυπομονησίας περιέμενον αὐτὸ, σφόδρα ἐπιθυμῶν νὰ ἴδω τὴν πρωτεύουσαν τῶν πιστῶν τελοῦσαν τὴν περιώνυμον καὶ μοναδικὴν ταύτην νηστείαν, καθ' ἣν ἐναλλάξ ἡ σκληραγωγία διαδέχεται τὴν ἡδονὴν, ἢ ἀποχὴ τὴν ἀσωτίαν.

Εὐθὺς ἄμα τὸ κανόνιον τοῦ Βοσπόρου ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τῆς νέας σελήνης, τὴν ὁποίαν πρὸ ἡμερῶν ἀνέρχονται παραφυλάττοντες ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας τοῦ Μυσιακοῦ Ὀλύμπου οἱ εὐλαβεῖς δερβίσαι, ἔσπευσα νὰ προσδιορίσω τὸν τε χρόνον καὶ τὸν τόπον καθ' ὃν ἔδει καὶ γὰρ νὰ παραφυλάττω τὸν ἐμὸν φίλον, τὸν μέλλοντα νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ ὡς ξεναγός τε καὶ διερμηνεύς, περιφερομένῳ τὸ πολυδαίδαλον Βυζάντιον καὶ σπουδάζοντι τὸν τόπον.

Τίς δὲν γνωρίζει τὰ *Μνηματάκια*;

Τὰ *Μνηματάκια* τότε ἦσαν τοῦ συρμού· εἶχον δύο μουσικὰς, παιανίζούσας ἀλληλοδιαδόχως, καὶ τὸ πλῆθος συνείρχετο πολὺ· οἱ συμπόται, ἐν συμπλέγμασι καθήμενοι, ἐπλήρουν τὴν ἀτμοσφαῖραν καπνοῦ, μέσῳ τῶν νεφῶν τοῦ ὁποίου τὰ *σιγάρα* ἐσπινθήριζον ὡς ἀστέρες. Τὸ κέλευσμα φωτιὰ ἤκούετο συνεχῶς, ἔτε μὲν γαλλιστί, ἔτε δὲ τουρκιστί, ἔτε δ' ἑλληνιστί, καὶ οἱ πυροδόται ἐφέροντο ὀρητικῶς πρὸς τὴν πολὺγλωττον κλῆσιν, μετὰ τὴν πυράγραν ἀνὰ χεῖρας. Οἱ κάτοικοι τῆς Πέραν καὶ πρὸ πάντων αἱ κυρίαί, φύρδην μίγδην μετ' ἀνδρῶν περιφερόμεναι, διέτρεχον συνωθούμεναι τὸ μικρὸν διάστημα, ὅπερ ἐν τῷ μεταξύ ἄφινον κενὸν τὰ καθίσματα καὶ αἱ τράπεζαι· ἄνευ δισταγμοῦ λέγω ὅτι τὰ πλοῦτη, ὁ συρμός καὶ ἡ πολυτέλεια ὑπερεῖχε πολὺ τῆς καλλονῆς, πρὸ πάντων μάλιστα μεταξύ τῶν Ἀρμενίδων, τὰς ὁποίας πρὸς τοῖς ἄλλαις ἀσχημίζει καὶ ἡ πολυσαρκεία, τὸ πρῶτον τοῦτο συστατικὸν τῆς ἀναληθείας καὶ ἡλιθιότητος. Δέγων δ' ὅτι καὶ οἱ νέοι δὲν ἠλαττοῦντο πολὺ τῶν νεανίδων, ὡς πρὸς τὸν συρμόν, δὲν πιστεύω νὰ σφάλωμαι· διότι πάντες ἦσαν ἐνδεδυμένοι ὡς αἱ μικραὶ ἐκεῖναι χαλκογραφίαι τοῦ συρμού, τὰς ὁποίας οἱ ῥάπται ἀναρτῶσιν εἰς τὰ ἐργαστήριά των, καὶ πάντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου, μετὰ τοὺς συνήθεις χαριεντισμοὺς καὶ ἐρωτολογίας, ἐπέβαινον τὸν λόγον πανηγυρίζοντες ὁ μὲν τὸ ὑποκάμισόν του, τὸ ὁποῖον ἔλεγε προερχόμενον ἐκ Παρισίων, ἐκ τοῦ καταστήματος τοῦ Lami-Housset, ὁ δὲ τὴν ῥάβδον του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκ τοῦ Verdier, ὁ δὲ τὸν πῖλόν του, ὅστις ἦν ἔργον τοῦ Bandoni, ὁ δὲ τὰ χειρόκτια του, τὰ ὁποῖα εἶχε λαβὼν ἐκ τοῦ ἐργοστασίου Jouvin. Καὶ μεταξύ τούτων,

ἵνα ὁ πῖναξ ἦ κατὰ πάντα πιστός, ἤκουες ἐκεῖ που πλησίον θηλυδρίαν τινα Ἀρμένιον νεανίαν, ἐρωτηλευόμενον νεανιδά τινα ὀμβροθῆ, ἥτις, κομψομένη, ἐλάλει αὐτῷ γαλλιστί, ἃ γαλλιστί ἐστὶ τὸ ψελλίζειν ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἀποθησαυρίζομεν ἐξ ἀκοῆς καὶ τῶν ὁποίων ἅπαν τὸ ἀττικὸν ἄλλας κεῖται ἐν τῇ μιζοβαροθάρῳ καὶ σολοικῷ συναρμολογῇ.—*Σὲτ σοῦρ φὲ μπωκοῦ δὲ σιτζάκ.*—*Οὐῖ, μαδουμουαῖ.ε.ε. βου.λε βοῦῖ οδν δου.δου.λιμά.*—*Ὅτε πρῶτον ἤκουσα τὸν διάλογον τοῦτον, ἠρώτησα τὸν παρακαθήμενον τί ἐσήμαινον αἱ δύο τουρκικαὶ λέξεις ἐκεῖναι, αἵτινες οὕτω κακῶς προέβαλον τὰ ὄτιά μου. Ἡ νεανὶς εὐρίσκει τὴν ἐσπέραν λίαν θερμὴν καὶ ὁ κομψὸς ἐρωτολόγος μας, ὡς ὀροιστικὸν φάρμακον, προσέφερε παγωτῶν, οὗτινος διστάζω ν' ἀποφανθῶ πότερος μᾶλλον εἶχε χρεῖαν.*

Τῇ ἐσπέρᾳ ἐλείνη, ἥτις ἦν τῆς Κυριακῆς καὶ ἐπαύριον μετὰ τὴν πρώτην τοῦ *Ραμαζανίου*, τὸ πλῆθος συνέδραμε πολὺ καὶ ὁ περίπατος ἦτο φαιδρότατος· διότι οἱ φιλέορτοι χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀφελούμενοι ἐκ τῆς πλήρους ἐλευθερίας, τῆς ὁποίας πάντες, διαρκούντος τοῦ *Ραμαζανίου*, ἀπολαύουσι, περιφερόμενοι ὀπουδήποτε τὸ ἐσπέρας ἀκωλυτεῖ, συνάγονται κομμάζοντες εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰς ἀγυῖας, πρὸ πάντων δ' οἱ ἀφορμὴν ζητοῦντες κάτοικοι τῆς Πέραν, τῆς περηνμισμένης διὰ τὴν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη ῥοπήν, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν συρμόν, τὸν ὁποῖον, παρατηρητέον, ὅλως ἀντικρὺ πρὸς αὐτὰ ταῦτα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη, ἀντὶ τοῦ ἀκολουθεῖν, προσηγείται. Καὶ μὴ θεωρήσῃτε ὑπερβολικὴν καὶ πωδριμειαν τὴν παρατήρησιν ταύτην, ὅτι ἡ ἀπόδειξις τῆς τοῦ πράγματος ἀληθείας κεῖται πρόχειρος παντὶ τῷ βουλομένῳ. Ὁ *ἐξογκοθῆρ*, ἢ, ἐπὶ τὸ κλασικώτερον, *μαλακῶρ*, μάλιστα πρὸ ἐνὸς ἔτους καταστάς γνωστός ἐν Εὐρώπῃ, παρ' ἡμῖν ἤρχισεν ἀνατέλλων πρὸ τριῶν καὶ τεσσάρων ἐνιαυτῶν, καὶ πολλοὶ πολλάκις ἐνθυμοῦνται ὅτι ἔκτοτε ἀπῆντων καθ' ὁδὸν τοὺς ἐμφύχους ἐκείνους κώνους, τοὺς ὁποίους καλοῦμεν γυναικας, καὶ μεταξύ τῶν ὁποίων ἔκτοτε δυσκόλως διτρχόμεθα· ἀλλ' ἡμεῖς, ἐλαττούμενοι κατὰ τοῦτο τῶν Γάλλων, εἶχομεν τὸ πρᾶγμα ἀκατονόμαστον καὶ διὰ περιφράσεως ἀντελαμβανόμεθα αὐτοῦ· οὕτω φέρον εἶπεῖν· *τὶ ὄμορφα φουακαμῆνη! πῶς τῆς πάει ἡ φουστάτης! τὶ ὄμορφα κυματίζει ἡ πόπισω τὸ φουῆτωμα!* ἐλέγομεν τότε καὶ ἐνοῦμεν ὅ,τι ἦδη, ἐπιτεταμένον καὶ πεποικιλμένον ὀφείλοντες εἰς τὸ ἐπακτὸν ἐμπόριον, ὀνομάζομεν *μαλακῶρ*, καὶ ἐμοῦ, καὶ *σουφ.λε*, καὶ *γαλάντ*, καὶ *κραιντίρ*, καὶ *ἀρρογάντ*, καὶ ὅσα ἄλλα ἀτάσθαλα καὶ ἀνεμώλια, πλάττουσα ἢ περιώνυμος τῶν Γάλλων ἐρεσχηλία πωλεῖ ἡμῖν ἀντὶ χρυσίου σιλιπνοῦ, ἐν ἰδρωτὶ καὶ μόχθῳ ἀποκτομένου.

Ἐκεῖ λοιπὸν, ἐν γωνίᾳ τινὶ τῶν *Μνηματακίων* παραφυλάττων τὸν ξεναγόν μου, ἀπῆλαυον τοῦ λαμπροτέρου τῶν θεαμάτων. Ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ἔχθης τοῦ

Κερατείου, ἡ Κωνσταντινούπολις ἠκτινοβόλει ὡς τὸ σαφεῖρον διάδημα τῶν αὐτοκρατόρων τῆς· οἱ μινυρέδες ἦταν φωτοστόλιστοι, καὶ εἰς τὸ μεταξὺ κενόν, κανδήλαι, ἀνηρημέναι ἐπὶ σχοινίων προσηρμοσμένων εἰς τοὺς ἐξώστας των, εἰκόνιζον διάφορα ζῶα, ἔππους, λέοντας, ἐλάφους, ἔστι δ' ὅτε καὶ ρητὰ τοῦ Κοραίου, διχλάμποντα ἐπὶ τοῦ στερεώματος, ὡς ἐπὶ σελίδων θείας τινὸς βίβλου· ἡ Ἁγία Σοφία, ὁ Σουλτάν-Ἀχμέτης, τὸ Γενί-Ζαμί, τὸ Σουλεϊμανιέ καὶ πάνθ' ὅσα τεμένη ἀπὸ τοῦ Σαράι-Μπουρνὸς μέχρι τοῦ Ἐϊούπ βλέπει τις ὑπερηφάνως ἐγείροντα τὴν κεφαλὴν ὑπὲρ τὸν Κεράτειον, ἠκτινοβόλου καὶ διὰ γραμμάτων πυρίνων ἐκέρυττον τὸν Ἰσλαμισμόν, ὡς ἐπίμετρον δὲ τὸ σύμβολον τῆς αὐτοκρατορίας ἐσελάγιζεν ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Τὰ ὕδατα τοῦ Κερατείου, ἀντανακλῶντα τὴν φωσφορώδη λάμπιν, ἐκύλιον χειμάρρους μαργαριτῶν σπινθηρακίζόντων. Τὰ πράγματα, κατὰ τὰ λεγόμενα, ἐλαττοῦνται τῶν ὄνειρων· ἐνταῦθα τὰ ὄνειρά εἰσιν ὑποδεέστερα τῶν πραγμάτων· οἱ ἀραβικοὶ μῦθοι οὐδέποτε ἔφθασαν νὰ παραστήσωσι θέγμα τούτου μαγικώτερον, καὶ οἱ ἀνεκτίμητοι θησαυροὶ, τοὺς ὁποίους ὁ Σεβᾶχ θαλασσινὸς ἶδε περιηγούμενος, ἤθελον ἐλαττωθῆ, πιστεύω, πολὺ τὴν ἀξίαν των, συγκρινόμενοι πρὸς τὸν μυριόπηχυν τοῦτον νάρθηκα, τὸν ἀκτινοβολοῦντα μὲσω τριῶν θαλασσῶν.

Διαρκοῦντος τοῦ Ῥαμαζανίου, ὁ νυκτιπόλος εἶναι ἀπηλλαγμένος τοῦ φαναρίου, καὶ ὁ Γκιαούρης δύναται νὰ διανυκτερεύσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιφερόμενος τὰς τουρκικὰς συνοικίας ἀφόδως, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει πάντοτε.

Ἀποχαιρετίσας τὰ Μνηματικάκια, μετὰ τοῦ ξεναγοῦ μου ἔλαβον τὴν πρὸς τὸν Τοπ-χανᾶ ἄγουσαν ὁδὸν—ὁδὸν λιθόστρωτον μὲν, ἀνώμαλον δὲ καὶ δύσβατον, ὁμοιάζουσαν μᾶλλον χαλκοστρώτῳ κοίτῃ χειμάρρου, τῆς ὁποίας ἡ κάθοδος παρ' ὀλίγον ἐστὶ κατακύλισις. Χάρις εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς δεξιᾶς τοῦ ξεναγοῦ μου, ἀνδρὸς ἐμπειροτάτου τὴν γεωγραφίαν τοῦ σκελεκόπου τούτου τόπου τοῦ χανίου, κατῆλθον ἀβλαβῆς, τοῦθ' ὅπερ μ' ἐξέπληξεν οὐκ ὀλίγον, ὅτι τὰς πρώτας μετὰ τὴν ἄφιξίν μου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡμέρας παρήρθηρον οὐχὶ σπανίως τοὺς πόδας μου. Ἐφ' ὅσον ἐχωροῦμεν, τὸ πλῆθος ἐπλεόναζε, καὶ, ὡς ἡμεῖς, ἐφέρετο πρὸς τὰ κάτω σωρηδόν· τὰ ἐργαστήρια, πεφωτισμένα, ἔπληθον Ὀθωμανῶν, ἐνοκλαζόντων ἐπὶ ταπήτων ἢ ἐπὶ σκολυθρίων καθήμενων καὶ ἐν ἀμεριμνησίᾳ βροφόντων *ραργιλέν* ἢ *τσιμπούκι*. Ἐπόμενοι τῇ φορᾷ τοῦ πλῆθους, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Τοπ-χανᾶν, ἀπέναντι τῆς ὠραίας ἐκεῖνης ἀραβικῆς κρήνης, ἣτις διαπρέπει ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἀνθυλλίαις ἀναγεγλυμμένοις.

Οὐδὲν ποικιλώτερον τῆς πλατείης τοῦ Τοπ-χανᾶ, διαρκοῦντος τοῦ Ῥαμαζανίου. Ὁ Βούλγαρος, ἡμφιεσμένος τὸ βαρὺ *σαγιάκι* καὶ τὸν στρογγύλον σκούφον του, περὶ τοῦ ὁποίου δίκην *σεφάνου* ἐλίσσεται σπιθηκμαίαν *ταινία* *σισβάας*,

ὁ Κιρκάσιος, μὲ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ τὰ εὐρέα στήθη του, τὰ φυσικοστόλιστα· ὁ Γεωργιανὸς, φέρων τὴν ῥωσικὴν *κασκέττα* καὶ τὸν βραχὺν χιτῶνά του, πεπορημένον πόρπη μεταλλικῇ· ὁ Ἄλβανὸς μὲ τὸν πολὺπτυχον χιτῶνα καὶ τὸ χρυσοπαστον *σιλιάγι* καὶ τὴν τραχιᾶν ἀρνακίδα· ὁ Ἰουδαῖος, διακρινόμενος ἐκ τῆς καμπύλης ῥινὸς, τοῦ προσέχοντος πώγωνος καὶ τοῦ πανούργου βλέμματος μᾶλλον, ἢ ἐκ τοῦ ἰμκτισμοῦ· ὁ Ἕλληνας τῆς Μεσογείου, περιβεβλημένος τὴν εὐρυτάτην βράκαν, τὸ μακροθύσανον φέσι, ὅπερ δίκην περικεφαλαίης σείει ὑπερηφάνως, ὡς ὑπερήφανον ἐξακοντίζει πανταχόθεν βλέμμα· ὁ Τούρκος τῆς μεταρρυθμίσεως· ὁ ἀρχαῖος Ὀσμάνης μὲ τὴν ὀγκώδη κίδαριν, τὸν πολύχρουν κίνδυν, τὰ κύτρινα πέδιλα καὶ τὸν βαθὺ πώγων· ὁ Πέρσης μὲ τὴν μακρὰν καὶ εἰς ὀξὺ ἀπολήγουσαν κυρθασίαν, τὴν ἐκ δορᾶς ἀμνοῦ τοῦ Ἀστραχᾶν· ὁ Σύρος, διακρινόμενος τὸ χρυσοκέντητον χειρόμακτρον καὶ τὸν εὐρὺν *μασλᾶν*, τὸν ἀναπολοῦντα τὰς βυζαντινὰς ἀμφιστροφίδας· αἱ ὠραῖαι καὶ καλλιθέματα Ὀθωμανίδες, περιβεβλημένοι τὸ χιονῶδες *γιασμακι* καὶ τὸν πολύχρουν *φερέζεν*· αἱ Ἀρμενίδες, ὅσαι μὴ φραγισθεῖσαι ἔτι, περιβάλλονται τὸ *γιασμακι* καὶ τὸν *φερέζεν*, διακρινόμεναι ἐκ τῶν μαύρων ὑποδημάτων· τρυβλίς ἐδῶ πλήρη *γιαοιρτ* καὶ *πινάκια* πλήρη *καϊμάκ*· ἐκεῖ γλυκύσματα καὶ περιφορητὰ νεροπωλεῖα, δι' ὑδραυλικῶν μηχανημάτων κωδωνίζοντα, καὶ *σερμπέτ*, καὶ παγωτὰ, καὶ χιονόνερον· κατὰ σειράν ταμβακοπωλεῖα πεφωτισμένα καὶ γέμοντα ἀνδρῶν ὑψηλῆς περιωπῆς, οἵτινες καπνίζουσιν εἰς μακρὰ *τζιμπούκια* ὑάσμινα καὶ ἠλεκτροστόμα· πόρρω ὁ τραχὺς κρότος τοῦ *τουμπελεκίου* καὶ τοῦ *δαερέ*, ἀναθρώσκων ἐκ τινος καφερείου, καὶ ὁ γρυμὸς τοῦ *ζουρνᾶ*, συναδύων τὸ μονότονον, ῥινόφθογγον καὶ ἔστιν ὅτε μέχρις ἀηδίας διάτορον ἄσμα ἀομμάτου τινος ἀοιδοῦ—ὅλα ταῦτα, ἐν συνόλῳ εἰλημμένα, ἀπαρτίζουσιν εἰκόνα οἶαν οὐδ' ὁ δεξιώτερος καὶ τολμηρότερος ζωγράφος δύναται ποτε νὰ παραστήσῃ.

Ἐκμισθώσαντες ἀκάτιον δίκωπον, ἀνήχθημεν εἰς τὸν Βόσπορον.

Οἱ μινυρέδες τοῦ Σουλτάν-Μαχμούτ—οἵτινες διαπρέπουσι τὴν κομψότητα καὶ θεωροῦνται ὡς ὁ κλασσικὸς τύπος τῆς τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς—διεγράφοντο εἰς τὸ κενόν διὰ γραμμῶν πυρίνων· ὑπ' αὐτοὺς δὲ καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Κανονισχυτηρίου ἦν μέγα κανόνιον, ἐπὶ ὑποστάτου ἀναλόγου, καὶ τούτου ἐκ πυρὸς κατεσκευασμένου, σύμβολον ἄριστον ἐν ἀφιεία εἰκόνιζον τὴν σημαίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀναπλέοντες τὴν εὐρωπαϊκὴν ὄχθην τοῦ Βοσπόρου, ἐρχίζομεν βεῦματα μαργαριτῶν, εἰς τὴν Προποντιδα συρρέοντων. Τὰ *βάλλια* τῶν πασάδων ἦσαν φωτοστόλιστα, καὶ ἡ φωτοχυσία αὐτῶν, εὐρυθμὸς τε καὶ πλουσία, παρίστανε νῦν μὲν ἀνθοδέσμας, νῦν δὲ ἀμφορεῖς, ὅτε μὲν ἀτμόπλοια, ἔτε δὲ

συμπλέγματα ὄπλων ἀνθοστεφῶν, ὅτε δὲ χαρκατῆρας καλλιγραφικῶς καὶ ἐπὶ τὸ ἀνατολικώτερον πεποικιλμένους, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀετώματος τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσεριγᾶν τὸ ὄνομα τοῦ σουλτάνου Ἀπτούλ-Μεζίτ. Διὰ τῆς ἀρχικῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων τούτων, ἦτις ἦτον ἀναπεπταμένη, ἴδομεν, ἐντὸς μεγάλης αἰθούσης, ἀκτινοβολοῦσα ὑπὸ τὸ φέγγος μυρίων λαμπάδων, σκιᾶς ἀνθρώπων οὐχὶ εὐαρίθμους, οἵτινες περιήγοντο τῆδε κάκεισε ἐν ἄκρα σιωπῇ—σιωπῇ μυστηριώδει, μὴ διακοπτομένη εἰμὴ ὑπὸ τοῦ ῥόχθου τοῦ βοασπορείου ρεύματος, φωσφορίζοντος παρὰ τὸ χεῖλος τῆς προκυμαίας. Μετὰ βραχεῖαν παρατήρησιν, ἀνεκρούσαμεν τὴν πρύμνην καὶ ἐτράπημεν πρὸς τὴν ἀσιατικὴν ἕχθην, ἣν ἐπιστέφει ἡ Χρυσόπουλις διὰ τῶν κυπαρισσίων παραπετασμάτων τῆς, καλύμματος πενθίμου, εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ ὁποίου κεῖται κεκρυμμένος ὁ ἐντάφιος πλοῦτός τῆς.

Εἰσήλθομεν εἰς τὸν Κεράτειον καὶ παραπλεύσαντες τὸ Σαράϊ-Μπουρνού, ἀπέβημεν εἰς τὸ *Yalı-kioski*, σκηνὴν ἢ οἶκον κρυστάλλινον, κτισθέντα πρὸς ψυχαγωγίαν τῶν σουλτάνων, νῦν δὲ εἰς λήθην παραδεδομένον καὶ ἄχρηστον. Παρὰ τὴν ἀκτὴν ὑπῆρχον κατὰ σειρὰν πληθὺς ἀναρίθμητος ὕψιπρῦμων καὶ ὄξυπρῶρων ἀκατίων καὶ ἵπποι μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένοι, τοὺς ὁποίους σφριγῶντας περιήγον οἱ ἵπποκόμοι ἀπὸ τοῦ φαλάρου, περιμένοντες τοὺς δεσπότας τῶν.

Συνήθως οἱ δρόμοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι σκοτεινότεροι ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ τούτου ἕνεκα οἱ νυκτιπόλοι ἔχουσιν ἀνὰ χεῖρας ἀνημμένον φανόν, ὡς ὁ Διογένης, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέροντες τοῦ κυνικοῦ, ὅτι, ὡς ἐκεῖνος, δὲν ζητοῦσιν ἄνθρωπον—διότι, φαίνεται, οἱ τοιοῦτοι σήμερον δὲν εἶναι σπάνιοι, ἢ διότι, τὸ καὶ πιθανώτερον, περὶ μηδενὸς ποιούμενοι τοὺς τοιοῦτους, περιεφρονήσαμεν αὐτοὺς καὶ περιωρίσθημεν εἰς τὸ ζητεῖν χρήματα.—Ἄλλὰ διαρκούντος τοῦ *Ραμαζανίου*, οὐδὲν μᾶλλον εὐάρεστον καὶ οὐδὲν μᾶλλον εὐφρόσυνον τῶν στενῶν ἐκείνων δρόμων καὶ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων πλατειῶν, ἐν ἀκαρεῖ λαμβανόντων ζῶην καὶ ἐν ἀκαρεῖ φωτιζομένων τὰ ἐργαστήρια ἐκτοξεύουσιν ἀφθόνως ἀκτῖνας φωτός, ἀντανακλωμένας ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τοίχων· ὅπισθεν τῶν δρυφάκτων, ὑπὸ τὸ φέγγος τῶν λυχνιῶν καὶ τῶν λαμπάδων, βλέπει, ἀορίστως μὲν ὡς ἐπιτοπολὺ, ἀλλ' ὡπωςδήποτε σκιᾶς τινος κινουμένας, αἵτινες ἐλέγχουσι τὴν παρουσίαν ζώντων· τὰ ὀπτανεῖα τοῦ κεμπατίου γαργαλίζουσι τὸ αἰσθητήριον τῆς ὀσφρήσεως, καὶ τὰ καταλιγδωμένα δάκτυλα τοῦ ὀπτανέως, ἀνακτώνοντα τὸ λίπος καὶ ἐπιχέροντα τὸ γιαιόνην ἐρεθίζουσι τὸν στόμαχον καὶ τὸν λάρυγγα· οἱ φούρνοι τῶν σεκερτζίδων ἐξερεύουσι κατὰ ἑκατοστάς τὰ σιγία τοῦ μελισταγοῦς *βακλαβᾶ* καὶ σωρηδὸν ἐπιπίπτουσιν οἱ ἀγορασταί.

Ὁ ξεναγός μου ὠδήγησέ με εἰς ἐν τῶν μᾶλλον ὀνομαστῶν σεκερτζίδων

τῆς Κωνσταντινουπόλεως· κατοικῶν πρὸ χρόνον τὴν πόλιν τῶν πιστῶν, ὁ φίλος μου οὗτος ἐγνώριζε, τῆ ζημία τοῦ βλακτίου του, τὸ περιώνυμον σακχαροπωλεῖον, καὶ ἡ γενναιότης του, τῆ ἐσπέρα ἐκείνη, ἦτο τοσαύτη ὥστε δὲν διττάζω ὁμολογῶν ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ἐμυήθην οὕτω καλῶς τὰ μυστήρια τῆς ὀθωμανικῆς γλυκυσματολογίας· καὶ σήμερον ἔτι, ὅσκις ἀπέλθω, γλυκαίρων τὸ ὄντι μου, εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀναπολῶ ἠδονικῶς τὴν μελίκρατον ἐκείνην ἐσπέραν. Πέντε ἄνθρωποι μόλις δύνανται νὰ σταθῶσιν ἀνέτως εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σακχαροπωλεῖον, ὅπερ, σημειωτέον, εἶναι τὸ εὐρυχωρότερον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὁ κύριος τοῦ καταστήματος, εὐσαρκός τις Τοῦρκος, μελάγχρους, βαθυπόγων, τὰς χειρίδας τοῦ ὑποκαμίσου ἔχων ἀνεστραμένας ἄνω τῶν ἀγκῶνων, προσεκάλεσεν ἡμᾶς μετὰ σοβαρότητος νὰ καθήσωμεν καὶ διέταξε νὰ μᾶς δοθῆ ὅ,τι ἐπεθυμοῦμεν· ἐκεῖ εἶδον κατὰ πρῶτον τί ἐστὶ γαστριμαργία ἀνατολική· δύο γέροντες ὀθωμανοὶ, ἔχοντες ἐνώπιόν των πυραμίδα ὀλόκληρον *βακλαβᾶ*, κατεκρήμνιζον αὐτήν, ἀντὶ σαπᾶνης μεταχειριζόμενοι τοὺς δακτύλους, καὶ κατεβρόχιζον μετὰ παιδικῆς ὀλως ἀπληστίας, ὀλίγον ἢ μηδὲν φροντίζοντες ἂν τὸ καταρῆσον μέλι ἔχρησας λευκὰς τοίχας τοῦ πώγωνός των, καὶ ἂν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας ἐποίκιλλεν αὐτὰς διὰ σαπφείρων.

Ἐκείθεν ἐπεσεκλήθημεν τὸ καφενεῖον.

Οἱ Εὐρωπαῖοι, γινομένου λόγου περὶ καφενεῖων τῆς Ἀνατολῆς, φαντάζονται ὅ,τι μεγαλοπρεπέστερον καὶ ὅ,τι πλουσιώτερον· διότι, ὡς κατὰ πάντα ἔχουσι γνώσεις ἀκριβεῖς περὶ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων, οὕτω καὶ περὶ τῶν καφενεῖων μας, διὰ νὰ ἦναι τουρκικόν, πρέπει, κατ' αὐτοὺς, νὰ ἔχη τὰ παράθυρα ἐστηριγμένα ἐκατέρωθεν ἐπὶ στηλῶν ἐπιχρῦσων, πρέπει νὰ ἔχη ἐν τῷ μέσῳ κρήνην κρυσταλλονάματον, τὸ φῶς πρέπει νὰ εἰσδύη δι' ὄλων ποικιλοχρῶων, πρέπει νὰ ἔχη σοφάδες μεταξοκρῶστους καὶ λυχνίας εἰς ὡᾶ στρουθοκαμήλων προσηρημένας, ἀπδόνας καὶ κανάρια ἐντὸς κλωβίων πλουσιωτάτων, καὶ πρὸ πάντων ἀτμοσφαῖραν πεπληρωμένην ἀρωμάτων ποικίλων καὶ σπανίων.—Καὶ ὁμοῦς οὐδὲν ἀπλούστερον τοῦ τῆς Ἀνατολῆς καφενεῖου, ὅπερ συνήθως εἶναι καὶ κουρεῖον.

(ἔπειτα.)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Ἀξιότιμε κύριε Συνάδελφε!

Παρά πάντων σχεδόν τῶν ιστοριογράφων τῆς ἰατρικῆς μνημονεύεται ὅτι ὁ Θεσπέσιος τῆς ἡμετέρας τέχνης πατὴρ Ἴπποκράτης, γεννηθεὶς ἐν Κῶ, καὶ πολλὰς χώρας περιδεύσας πρὸς ἴασις νοσημάτων καὶ πρὸς σπουδὴν τῶν περὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν υἰεὶαν ἰδιοτήτων ἐκάστου τόπου, περὶ τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ἰατρικοῦ σταδίου ἐγκαταβίωσεν ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν. Καὶ ὁ μὲν Σπρεγγέλιος λέγει « Κατὰ τὸν Σωρατῶν, ὁ Ἴπποκράτης ἀπέθανεν ἐν Λαρίσσει, ἔπειτα καὶ μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἐδεικνύετο ὁ τάφος αὐτοῦ μεταξὺ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῆς Γυρτῶνος ». Ὁ δὲ Σουΐδας ἐν λέξει Ἴπποκράτης λέγει « Καὶ τέθνηται ἐν Λαρίσσει ». Ὁ δὲ Φοέσιος, κατὰ τὰ διασωθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Σωρανοῦ περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἴπποκράτους, λέγει. « Τέθνηται δὲ μεταξὺ Γυρτῶνος καὶ Λαρίσσης καὶ δείκνυται ἄχρι δεῦρο τὸ μνήμα (α). »

Ὁ δὲ λεξικογράφος τῆς ἀρχαιολογίας Pauli λέγει. « Ὁ Ἴπποκράτης ἀπέβη καὶ ἐτάφη ἐν Λαρίσσει οἱ δὲ Λαρισαῖοι καὶ δύο αἰῶνας μετὰ Χριστόν ἐδείκνυον τὸν τάφον τοῦ Ἴπποκράτους (ε). »

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, οἱ ἀείμνηστοι Ρήγας ὁ Φεραῖος καὶ Γαζῆς (γ) διατείνονται ὅτι ὁ τάφος τοῦ Ἴπποκράτους ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν ἤδη ἐκτὸς τῆς πόλεως Λαρίσσης κειμένων ὀθωμανικῶν μνημάτων, κατὰ τὴν θέσιν Ἀρναούτ Μαχαλά καλουμένην. Τὰ αὐτὰ δὲ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἀείμνηστος Κοραΐς· ἐξ ἀπάντων δὲ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς ἀπεβίωσεν ἐν Λαρίσσει, καὶ ἐτάφη κατὰ τὴν μεταξὺ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῆς ἀρχαίας Γυρτῶνος ἄγουσαν ὁδόν, καὶ ὅτι πρὸς τούτους καὶ μέχρι μεταγενεστέρων χρόνων ἐδεικνύετο ὑπὸ τῶν κατοίκων ὁ τάφος τοῦ Ἴπποκράτους. Κατὰ δὲ τοὺς γεωγραφικοὺς ἀτλαντάς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἡ πόλις, ἡ νῦν καλουμένη Τύρναβος, κεῖται ἢ ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γυρτῶνι, ἢ παρ' αὐτὴν καὶ

(α) Ἰδ. ἅπαντα τοῦ Ἴπποκράτους ὑπὸ Φοεσίου τόμ. β'. σελ. 1291.

(β) Ἰδὲ Pauli ἐγκυκλ. τῆς ἀρχαιότητος τόμ. γ'. σελ. 1357.

(γ) « Ἀπέθανεν ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας, ἐνθα καὶ ὁ τάφος του μέχρι τῆς σήμερον φαίνεται. Ἐν σημειώσει δὲ (α) « Ὁ τάφος τοῦ Ἴπποκράτους κεῖται ἐξω τῆς Λαρίσσης μεταξὺ εἰς τὰ τῶν Τούρκων μνήματα ἐπάνω εἰς τὸν ὄρομον, μετὰ τινος ἐπιγραφῆς τὸν ὅποιον εἶδον καὶ ἐγὼ, ἀναγνώσας καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, μὴ δυνθεὶς δὲ νὰ τὴν ἀντιγράψω διὰ τὸν φόβον τῶν περικυκλωσάντων με τουρκοπαίδων, ἀνεχώρησα λυπημένος καὶ μὲ στεναγμούς. » (Ἰδὲ βιβλιοθ. Ἑλληνικ. Γαζῆ Μηλιώτου τόμ. α. σελ. 200.

σμικρὸν τι μόνον βορειότερον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ἀπικαταταχθεὶς δ' ἐνταῦθα καὶ ἐγὼ, ἔμαθον παρὰ τινος λογίου ἀνδρός, τοῦ κυρίου Θωμᾶ Ἀνδρεάδου, τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτους.

Κατὰ τὸ 1826, μετὰ τινὰ πλημμύραν, ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τινων χωρικῶν δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας μακρὰν τῆς νῦν πόλεως Λαρίσσης, κατ' ἀνατολὰς τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγοῦσης ἀπὸ Λαρίσσης εἰς Τύρναβον, καὶ κατὰ τὸ μεθόριον τῶν χωριδίων Γιάννουλι καὶ Κιστικίου, λάρναξ τις ἢ σαρκοφάγος. Τοῦτο μαθόντες ὁ προμνημονευθεὶς Θωμᾶς Ἀνδρεάδης καὶ ἕτερος λόγιος Λαρισαῖος, ὁ Ἰωάννης Οἰκονομίδης, ἔσπευσαν πρὸς ἔρευναν. Σκάψαντες δὲ σμικρὸν, ἀπεκάλυψαν ἐπὶ τῆς λάρνακος πλάκα, ἐγκεχαραγμένα ἔχουσαν εὐδιακριτῶς τὰ γράμματα ΙΠΠΟΚΡΑΤ. καὶ ἄλλα τινά.

Μὴ τολμῶντες δὲ ἕνεκα τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνωμαλίας καὶ τοῦ ἀπηνόου κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ ἐπιχειρήσωσι πλειότερας περὶ τούτου ἔρευνας, ἔσπευσαν ν' ἀναγγείλωσι τὸ περιστατικὸν τοῦτο πρὸς τινὰ ἰσχυρὸν τοῦ τόπου ἐκείνου Ὀθωμανὸν καὶ προστάτην τῶν χριστιανῶν, τὸν Νεσοῦπ μπέγην. Οὗτος πεισθεὶς (ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ πεισθῆ ἀμνησθῆς περὶ τῆς ἀξίας λίθων ἢ τάφων τῶν πρὸ αἰώνων ἀποθανόντων) περὶ τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος, ἔπεμφεν ἐπιτοπίως ὑπρέτας, παραγγείλας αὐτοὺς νὰ μετακομίσωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ οἰκίᾳ τὴν φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν πλάκα καὶ τὰ τυχὸν εὐρεθησόμενα ἐν τῷ σαρκοφάγῳ. Ἀρθείσης τῆς πλακῆς, διηγεῖται ὁ παρευρεθεὶς Θωμᾶς Ἀνδρεάδης, εὐρέθησαν ἐν τῷ σαρκοφάγῳ διάφορα ἀρχαία νομίσματα καὶ χρυσοῦν τι ἀλυσίδιον, σχῆμα ὄφeos ἔχον· ἀλλὰ ταῦτα μὲν διηρπάγησαν ἀμέσως· ἡ δὲ πλάξ μεταφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπέγη. Ἀποβιώσαντος δὲ μετ' οὐ πολὺ τούτου, ἠγνοεῖτο καθ' ὀλοκληρίαν ἡ τύχη τῆς πλακῆς, καὶ ἡ ἐν λεπτομερείᾳ ἐπιγραφὴ.

Ταῦτα δὲ μαθὼν, τῇ ἀδείᾳ τῆς συζύγου τοῦ Μπέγη, ἠρέυνησα πάσαν τὴν πολυτελεστάτην αὐτῆς οἰκίαν πρὸς εὔρεσιν τῆς πολυτίμου πλακῆς· μετὰ πολλὰς δὲ ματαίας ἐρευνας, εὗρον τέλος αὐτὴν εὐτυχῶς σώαν καὶ μὴ ἀνάστροφον ἐν τῷ λουτρῷ τῆς οἰκίας ταύτης· μετ' ἀκριβείας δὲ ἀνέγνω ἐπ' αὐτὴν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, ἣν ἀντιγράψω ἀπλῶς τοῖς κοινοῖς γράμμασι, μὴ δυνάμενος οὔτε νὰ μιμηθῶ τὰ ἐγγεγραμμένα στοιχεῖα, οὔτε ν' ἀποτυπώσω ταῦτα· συμπεραίνω ὅμως ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν ὅτι εἶναι ἀρχαιότατα· παριστῶσι δὲ ὡς βλέπετε πέντε στίχους. Ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ὁμοῦ γραμμάτων εὐανάγνωστα εἶναι ὅσα σημειῶ ἐνταῦθα. Τὰ δὲ διὰ στιγμῶν σημειούμενα χωρὶς, φαίνεται ἀδιστακτικῶς ὅτι ἔφερον ἐπίσης γράμματα, ἀλλὰ ταῦτα ἐξηλείφθησαν ἕνεκα τῆς τριβῆς καὶ τοῦ χρόνου, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν παρέχει μεγίστας δυσκολίας ἐμοί, ἰατρῷ, ὡς γινώσκετε, ὄντι καὶ μηδέποτε ἀσχοληθῆντι περὶ τὰ ταῦτα· ἔχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ οὕτως!

ΗΠΟΚΡΑΤ. . . . . ΚΩ . . . . . ΑΓΛΑΟΦ . . . . .
 . . . . . ΣΩΜΑ . . . . .
 ΠΟΛΕΙ . . . . . ΜΕ . . . . . ΤΕΛΕΣΦ . . . . .
 ΑΓΑΘΗ . . . . . ΑΡΕ . . . . . ΕΝΕΚΑ . . . . .
 . . . . . ΧΡΗΣΤΕ . . . . . ΧΑΙΡΕ

Ἀντιγράψκς αὐτὴν, ἔσπειτα πρὸς εὔρεσιν καὶ τοῦ σαρκοφάγου κατὰ τὴν μνημονευθεῖσκα θέσιν· εὔρη δὲ καὶ τοῦτον εὐτυχῶς εἶδον, καὶ ὑπ' ὀλίγων τινῶν χωμάτων κεκαλυμμένον. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνόμισα καθήκον μου νὰ κοινοποιήσω εἰς ὑμᾶς πρὸς δημοσίευσιν. Εὐχόμεαι δ' ἐκ πάσης ψυχῆς νὰ γείνωσιν ὅσον ἔνεστι μάλιστα τάχιον ἀκριβέστεραι καὶ ἐπιστημονικώτεραι παρ' εἰδημόνων ἀνδρῶν ἔρουναι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας· εὐχόμεαι δὲ ἰδίως τὴν ἐπαλήθευσιν καὶ τὴν ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν τοῦ περιστατικοῦ τούτου. Τότε δὴ τότε οὐδόλως δισταζῶ ὅτι πρῶτοι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ὀφείλομεν νὰ καταβάλωμεν τὸν ὄβολόν ἡμῶν πρὸς διάσωσιν ἐκ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου τοῦ πολυτίμου τούτου καὶ ἀνεκτιμήτου προγονικοῦ θησαυροῦ, καὶ πρὸς περικαλλῆ διατήρησιν αὐτοῦ· φρονῶ δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι πρὸς τοιοῦτόν τινα ἰσρὸν καὶ εὐγενῆ σκοπὸν προθύμως θέλει συνεισφέρει καὶ πᾶς ἐν τῇ ὑψηλῇ ἰατρῆς.

Εἰμὶ δὲ ὄλως πρόθυμος συναδέλφος.

Ἐν Ἀρρίσση, τὴν 1 Μαρτίου 1857.

Σ. Σαμαρτσίδης.

(Ἐκ τῆς Ἱατρικῆς Μελέσεως.)

Ο ΜΑΪΟΣ.

Et de ton règne et de tes fêtes,
 . . . . . j' attendais le retour;
 L'enfant ailé, le dieu d'Amour
 te doit l'honneur de ses conquêtes.

LIEBEN MAÏ . . . . .

Ὁ Μαῖος, ὁ μὴν τῶν ἀνθέων, καθ' ὃν ἡ γῆ, ἀποβάλλουσα τὴν νάρκην τῆς, ἀπεκδύεται ἅμα τοῦ παγετώδους μανθύου, καθ' ὃν ὁ ἥλιος ἀναθάλλει διὰ τῶν ἀκτίνων του τὴν καθαρὰν καὶ ἀνέφελον ἀτμοσφαιραν, τὸ δ' ἔαρ στολίζει τὴν γῆν διὰ ποικίλων χρωμάτων καὶ τὰ μῦρα τῶν νεοθαλῶν ἀνθέων ἀρωματίζουσι τὸν ἀέρα, αἱ δὲ ὕδαϊ τῶν πτηνῶν ἤχων ἀρμονικωτάτων

πληροῦσι τὴν κτῆσιν, ὁ Μαῖος, ὁ προσφιλὴς μὴν τῶν ποιητῶν, ὁ Μεσσίας τῶν καταψύκτων ὑπὸ τοῦ χειμῶνος πτωχῶν, ἰδοὺ ἔφθασεν!—ἦλθε, συνεπιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς τέρψεις καὶ καλλονὰς τῆς φύσεως!

Ὁ μὴν οὗτος, ὁ πάντων κάλλιστος, παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον θρησκευτικῆς λατρείας. Ὁλων τῶν ἔθνῶν αἱ γλώσσαι, ὄλων τῶν ἔθνῶν οἱ τρόποι ὑμνησαν καὶ ἐώρτασαν τὴν ἄφιξίν του—καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι, ἀνθει θύουσιν αὐτῷ τὴν πρῶτην τῶν τριάκοντα καὶ μιᾶς ἡμερῶν του.

Ὁ Μαῖος, λατινιστὶ Maius, κατέχει τὴν τρίτην θέσιν τοῦ ἔτους τοῦ Ρωμύλου. Κατὰ τινας, ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ αὐτῆ ἦτο προσδιωρισμένη πρὸς τιμὴν τῶν Γερόντων (Majores), ἐντεῦθεν ἔλαβε τὴν ἐπίκλησιν, ὡς ὁ ἐπόμενος αὐτῷ Ἰούνιος, ὁ πρὸς τιμὴν τῶν νέων (in honorem juniorum). Κατ' ἄλλους, ἐκ τῆς Μαίας μητρὸς τοῦ Ἑρμοῦ, εἰς ἣν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐπρόσφερον θυσίας.

Οἱ ἀρχαῖοι ἀστρονόμοι ἐπέσβευον, ὅτι, τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τοῦ Μαῖου, ὁ ἥλιος εἰσήρχετο εἰς τὸ ζῳδίον τῶν Διοσκούρων, συμπλέγματος ἐξ ἑκτῶ ἢ δέκα ἀστέρων, συμβόλου τούτου τῆς φιλίας καὶ εὐκαρτίας. Καὶ μολαταῦτα, μὲν τὸν εὐτυχῆ τοῦτον οἰωνόν, ὁ Μαῖος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποφραξ πρὸς τοὺς τελοῦντας γάμους.

Nec viduae toc lis eadem, nec virginis apta
 Tempora; quae nupsit, non diuturna fuit.
 Hac quoque de causâ, site proverbialia tangunt,
 Mense malas maio nubere vulgus ait.

(Ovid. Fastes.)

« Αἱ παρθένοι καὶ αἱ χῆραι ἅς προφυλάττονται ν' ἀνάψωσι κατὰ τὸν »
 » μῆνα τοῦτον τὰς δᾶδας τοῦ ὑμεναίου, καθότι αὐταὶ μετατραπήσονται »
 » πάραυτα εἰς ἐπικηδείας λαμπάδας. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία, γάμοι »
 » Μαῖου γάμοι θανατηφόροι. »

Ἡ δεισιδαιμονία αὐτῆ, ἥτις εἶχε βᾶσιν τὰς ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων τελουμένας τελετὰς, κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τοῦ Μαῖου, εἰσεχώρησε καὶ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς. Ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς Fastes περιγράφει ὡς ἐξῆς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐτελοῦντο.

« Τὸ Μεσονύκτιον, ὁ πατὴρ ἐκάστης οἰκογενείας, ἐγειρόμενος, διευθύνετο γυμνόπους καὶ ἐν σιγῇ εἰς τινα κρήνην, ἐλαφρὸν μόνον θόρυβον προξενῶν διὰ τῶν δακτύλων αὐτοῦ πρὸς δισκέδασιν τῶν σκιῶν ἐκ τῆς ὁδοῦ του. Ἀφοῦ ἐνίπτετο τὰς χεῖρας τρίς, ἐπέστρεφε, ρίπτων ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του κυάμους μέλανας, οὓς ἔφερεν εἰς τὸ στόμα, λέγων—ἐξωνοῦμαι ἐμὰντὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς διὰ τῶν κνᾶμων τούτων—ἐννεάκις ἐπανελάμβανε ταῦτα χωρὶς νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα ὀπισθεν αὐτοῦ· μία σκιὰ ἦτο προσδιωρισμένη νὰ τὸν

ἀκολουθῆ καὶ νὰ συναθροίξῃ τοὺς κυάμους ἀφανῶς. Ἀντλήσας ἐκ δευτέρου ὕδωρ, ἔκρουε δοχεῖον ὀρειχάλκινον, δεόμενος τῆς σκιᾶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας του, ἐπαναλαμβάνων ἐννεάκις—*ἔξελθε σκιά πατρῶα*· μετὰ ταῦτα ἐπέστρεφεν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἡ τελετὴ ἦτο νομίμως περαιωμένη. »

Ἄλλὰ καὶ τελεταὶ ὀλιγώτερον πένθιμοι ἐτελοῦντο κατὰ τὸν πολυθέλητρον τοῦτον μῆνα, καθ' ὃν ἡ φύσις σύμπασα φαίνεται ἐξεγειρομένη ὡς ἀπὸ μακροῦ καὶ βαθέως ληθάργου.

Τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Μαΐου ἐτελοῦντο αἱ ἐορταὶ τῆς Καλῆς θεᾶς καὶ τῆς Χλωρίδος. Ἡ πρώτη ἦτο θεότης, ἥς τὸ ἀληθές ὄνομα, ἄγνωστον εἰς τοὺς ἄνδρας, εἰς μόνας τὰς γυναῖκας εἶχεν ἀποκαλυφθῆ. Τινὲς ὑπέθετον ὅτι ἦτο ἡ Κυβέλη ἢ ἡ Γῆ, πηγὴ ὄλων τῶν ἀγαθῶν, ἄλλοι ἡ Fauna καὶ ἄλλοι τέλος ἡ Ἥρα. Ἦτις δὴποτε κἄν ἦτον, ἡ ἐορτὴ τῆς Καλῆς θεᾶς ἐτελεῖτο ἐν Ῥώμῃ τὴν πρώτην τοῦ Μαΐου, προσεξαρχούσης τῆς γυναικὸς τοῦ μεγάλου Ποντήσιου, καὶ συμμετεχουσῶν καὶ τῶν Ἑστιάδων. Ἦτο δὲ ἀπηγορευμένον οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας νὰ πηρευρίσκωνται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρρενα ζῶα ἀπεβάλλοντο τῆς οἰκίας, καὶ αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ παριστῶντα ἄρρενος φύλου ὄντα περιεκαλύπτοντο. —

Τὴν δευτέραν ἐτελεῖτο ἡ ἐορτὴ τῆς Χλωρίδος ἢ τὰ Χλώρια, πρὸς μνήμην τῆς διαδοχῆς τοῦ Ἀπριλίου παρὰ τοῦ Μαΐου.

Mai fleurit : tu parais reine aimable des fleurs!

J'ai remis à ce mois de chanter tes honneurs.

Par toi fini avril et par toi mai commence,

Tous deux sont réjouis par ta douce influence;

Ta fête également appartient à tous deux.

(Ovid. Fastes, μετὰφρ. τοῦ Saint-Ange.)

Ἡ ἐορτὴ τῶν Χλωρίων ἐτελεῖτο τὴν νύκτα εἰς τὸ φῶς τῶν δάδων, ἐν τῇ ὁδῷ Πατριμανία, ἐνθα ὑπῆρχεν ἵππόδρομος, ἱκανὴν ἔχων ἔκτασιν. Ἡ ἀκολασία καὶ ἀσέλγεια ἐβασίλευον καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν σημασίαν.

Τὴν δεκάτην τοῦ Μαΐου ἐώρταζον τὸν ἐκδικητὴν Ἄρην. Τὴν δεκάτην πέμπτην οἱ Ἑστιάδες ἔρριπτον εἰς τὸν Τίβεριν τριάκοντα εἰδῶλα γερόντων ἐκ σχίνου κατεσκευασμένα, ἔθιμον χυδαῖον, οὔτινος οὐδ' ἡ καταγωγὴ οὐδ' ὁ συμβολισμὸς ὑπάρχουσι γνωστά. Τὴν εἰκοστὴν τετάρτην ἐτέρα ἐορτὴ καλουμένη Regifugium ἐτελεῖτο πρὸς μνήμην τῆς ἐξώσεως τοῦ Ταρκυνίου καὶ τῆς καταλύσεως τῆς μοναρχίας.

Οἱ ἀρχαῖοι παρίστανον τὸν Μάϊον ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀνδρὸς μεσαίας ἡλικίας, περιβεβλημένον χλαμύδα εὐρεῖαν, στέφανον ἐξ ἀνθέων φέροντα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ταῶν τῆς Ἥρας εἰς τοὺς πόδας, διπλοῦν σύμβολον τῆς ὥρας

τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ὃν τὸ πᾶν ὄργᾶ, τὸ πᾶν ἀναθάλλει, καὶ ἡ καρδία τῶν παρθένων ταχύτερον πάλλει.

Κατὰ ταύτην σχεδὸν τὴν ἐποχὴν ἤρχιζεν ὁ πρῶτος τῶν Ἑβραίων μῆν, καλούμενος Ἀβίβ, μῆν τῶν ἀνθέων.

Ἄλλὰ παρ' ἡμῖν διατὶ τὸ ἔτος ν' ἄρχητε ἄλλον παρὰ τὸν Μάϊον μῆνα; ὡς ἀρχὴ τοῦ ἔτους δὲν ἔπρεπεν ἄρα γε νὰ προσδιορισθῆ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἀνανεοῦνται τὰ κάλλη τῆς φύσεως, παρὰ τὸν θλιβερόν καὶ παγετώδη Ἰανουάριον, καθ' ὃν τὸ πᾶν ῥιγᾶ ἐκ τοῦ ψύχους, μὴ θαλπόμενον ὑπὸ τῶν εὐεργετικῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου; Τὸ ἔαρ, οὕτω προσφύεστατα ἐπικληθὲν **Primum tempus**, δὲν ἔπρεπε νὰ κατέχη τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔτους; Καὶ εἶναι δίκαιον ὁ Μάϊος, ὁ προσωποποιῶν μόνος ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τὴν δύναμιν καὶ καλοκαγαθίαν τοῦ δημιουργοῦ, νὰ κατέχη τὴν πέμπτην θέσιν, ἐνῶ ἔπρεπε ν' ἄρχῃ καὶ βαδίζῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑνδεκα αὐτοῦ συναδέλφων;

Γ. Α.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Τὸν Ἐπιτάφιον Λόγον, τὸν εἰς τὸ ἱερὸν μνημόσυνον τοῦ αἰδίδμου Οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἐκφωνηθέντα, ἐδημοσίευσεν πρώτη ἐφημερὶς τις πολιτικὴ, ἐνταῦθα ἐκδιδομένη· ἐπειδὴ δ' ἐξ αὐτῆς λαβόντες κατεχωρίσαμεν τοῦτον εἰς τὴν ΘΕΛΕΙΝΟΗΝ, παρεισέφησαν εἰς τὴν μετατύπωσιν ὅσα καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν παροράματα. Ταῦτα διορθοῦμεν ἐνταῦθα, σπεύδοντες ἐνταυτῷ νὰ διαψεύσωμεν τὰς ἐσφαλμένας πληροφορίας, τὰς ὁποίας ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτὴς τοῦ *Αἰῶνος* ἔδωκε περὶ τοῦ λόγου τούτου, παραστήσας αὐτὸν ὡς ἔργον τῶν πρώτων διδασκάλων τοῦ γένους *K. K. Τυπάλδου* καὶ *Tartalίδου*. Ὁ λόγος οὗτος συνετάχθη ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὑπὸ τοῦ Κ. Καλλινίκου Θωμάδου, ἱεροκήρυκος πεπαιδευμένου καὶ οὐκ ὀλίγα μέχρι τοῦδε παρασχόντος δείγματα τῆς περὶ τὸ λέγειν καὶ γράφειν ἱκανότητός του ὥστε νὰ οἰκειοποιήθῃ ἔργα ἀλλότρια καὶ νὰ σφετερισθῆ περιουσίαν ἀλλοτρίαν. Εἴ τις περὶ τούτου διστάζῃ, ὁ τοιοῦτος ἀναντιρρήτως εἴτε ἀπατάται ἐκ προθέσεως συναπατῶν, εἴτε εἰς ἄγνοιαν διάκειται μεγίστην τῶν τε πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων τοῦ τόπου μας.

Ἴδου αἱ ἐν λόγῳ διορθώσεις τῶν παροραμάτων.

ΦΥΛ. ΚΑ'. τῆς ΘΕΛΕΙΝΟΗΣ. Σελ. 417, στίχ. 11, ἀντὶ, ἡ καινὴ κτίσις, γράφε, καινὴ κτίσις. — σελ. 418, στίχ. 12, — δὲν εἶναι ἄρα γε — οὐκ εἰσιν ἄρα γε — σελ. 418, στίχ. 2 — συντάξεως — συνάξεως. — σελ. 420, στίχ. 2, — ἄρα — ἄρα. — αὐτόθι, στίχ. 20 — ἀνατροφὴ — ἀναστροφὴ. — αὐτόθι, στίχ. 22, — διατόνω — διατόρω. — αὐτόθι, στίχ. 23 — φωνήσαντα . . . κατορθώσαντα — φωνήσαντα . . . κατορθώσαντα. — αὐτόθι, στίχ. 24, — ταμειούοντα — ταμειούοντα. — σελ. 421, στίχ. 2 — ἐνταῦθα — ἐνταῦθεν. — αὐτόθι, — κληρονόμος πλούσιος

καὶ ἀρχέπλουτος.—ἀρχέπλουτος καὶ γνήσιος κληρονόμος.—αὐτόθι, στίχ. 10,
—ἵππους—ἵππευς.—αὐτόθι, στίχ. 14.—Ἄγιε,—ἄγε.—αὐτόθι, στίχ. 29,
καὶ κάλλιστα—καὶ τὰ κάλλιστα.—αὐτόθι, στίχ. 31,—καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς
—καὶ πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς.—σελ. 422, στίχ. 9,—λόγων—λόγον.—αὐτόθι,
στίχ. 18,—ἀναγγελεῖ—ἐξαγγελεῖ.—αὐτόθι,—καὶ τὸ μνημόσυνον εἰς—
καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς.—αὐτόθι, στίχ. 28,—πατέρων καὶ τοῦ ἱεροῦ
αὐτῶν κύρους τὸν ἐκδικὸν ἀκριβαστὴν—πατέρων ἀκριβαστὴν καὶ τοῦ ἱεροῦ
αὐτῶν κύρους τὸν ἐκδικὸν.—αὐτόθι, στίχ. 37,—εἰς τί ἔχει ὀφείλειν—εἰς
τί ἄρα ὀφείλει.—σελ. 423, στίχ. 12,—κρησιμοτέρους—κρησιμοτέρους.—
αὐτόθι, στίχ. 27,—ἐπὶ τῆς πέτρας τῶν πατέρων—ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς
πίστεως τῶν πατέρων.—αὐτόθι, στίχ. 33,—τοὺς πλημμυροῦντας πανταχοῦ
—τοὺς πανταχοῦ πλημμυροῦντας.—ΦΥΛ. ΚΒ'. σελ. 433, στίχ. 1, ἀντι,
δοξάσαντας, γράφει, δοξάζοντας.—αὐτόθι, στίχ. 2,—τῆς ἀρετῆς—τῶν ἀρε-
τῶν.—αὐτόθι,—αὐτῆς—αὐτῶν.—αὐτόθι, στίχ. 5,—ἀφθόνως—ἀφθόνους.
—αὐτόθι, στίχ. 8,—τοῦτο—ἐκεῖνο.—σελ. 434, στίχ. 7,—προκαταβαλ-
λούσης—προκαταβαλούσης.—αὐτόθι, στίχ. 22,—φανῆσαι—φανῆ.—αὐ-
τόθι,—στίχ. 27,—κατωτέρα—κατόπιν.—σελ. 435, στίχ. 1,—ἐμακροη-
μέρευσε—ἐμακροημέρευσε.—αὐτόθι, στίχ. 6,—τοὺς ἱερούς πόθους—τοὺς
ἱερούς αὐτοῦ πόθους.—αὐτόθι, στίχ. 8,—νέφος,—νέφος.—αὐτόθι, στίχ.
19,—Φωτιακώτατος—φωτιακώτατος.—αὐτόθι, στίχ. 27.—παραπολὺ—
πολὺ.—σελ. 436, στίχ. 1,—ὄνειδιζομένων,—ὄνειδιζομένων.—αὐτόθι,
στίχ. 2,—Μακάριοί ἐστε—Μακάριοι ἐστέ.—αὐτόθι, στίχ. 15,—καὶ ὅμως
—ἀλλ' ὅμως.—αὐτόθι, στίχ. 17,—συνασπίζεσθαι—συνατιμάζεσθαι.—αὐ-
τόθι, στίχ. 31,—ὀλίγων εἰς—ὀλίγα ἤς.—αὐτόθι, στίχ. 32,—Τοῦτο—Ὁ!
τοῦτο.—σελ. 437, στίχ. 4,—πεντηκονταέτης διδασκαλία—πεντηκονταε-
τηρὶς τῆς διδασκαλίας.—αὐτόθι, στίχ. 22,—ἐπεφοίτησας—ἐπεφοίτας.—
αὐτόθι, στίχ. 28,—πολιτικάς—πολυτίμους.—αὐτόθι, στίχ. 30,—ἐγκολ-
πωσάμενοι—ἐγκολπούμενοι.—αὐτόθι, στίχ. 32,—ἀποδέξαι πράως—ἀπό-
δέξαι πράως.—σελ. 438, στίχ. 5,—μακαρίου ἡγουμένου—μακαρίου τού-
του ἡγουμένου.—αὐτόθι, στίχ. 20,—χειράς μου—χειράς μου.—αὐτόθι,
στίχ. 25,—κλῖναι «—κλῖναι· ψηλάφησον τοὺς τύπους καὶ τῶν ἤλων καὶ τῶν
ἀκανθῶν καὶ ἐπὶ τῶν μελῶν καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, καὶ γνῶθι ὅτι ἐγὼ
εἰμὶ «.—σελ. 439, στίχ. 8,—ἡμῶν—ἡμᾶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ.—Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸ ἱερόν μνημόσυνον
τοῦ αἰοδίμου Οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. (συνέχεια
καὶ τέλος)—Περὶ Εὐδαίμονος Βίου. (συνέχεια καὶ τέλος)—Ἐπιστο-
λημαία διάλεξις περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ τοῦ Στου-
δίτου καὶ Παχωμίου Ῥωζάνου. (συνέχεια)—Ἄ τῶν ἀοράτων ἀγω-
γὸς Χύμ.—Ὀδοιπορικά.—Ῥαμαζάνιον Καραγκιωζῆς· Καθῖρ-Γκε-
ζεσῆ· Βαϊράμιον.—Ἄ τάφος τοῦ Ἰπποκράτους.—Ἄ Μάιος.—
Παροραμάτων διόρθωσις.
